

Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā

ANALĪTISKAIS ZIŅOJUMS

**Latvijas Universitātes
Filozofijas un socioloģijas institūts**

Rīga
2017

Saturs

Pētījuma apraksts	3
Mazākumtautību pētījumi Latvijā: identitāte, integrācija, līdzdalība	3
Mazākumtautību nevalstisko organizāciju izpēte un kartēšana	7
Latvijas mazākumtautību aptauja	7
Pētījuma rezultāti.....	11
1. MAZĀKUMTAUTĪBU NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU IZPĒTE.....	11
2. MAZĀKUMTAUTĪBU APTAUJAS REZULTĀTI.....	16
2.1. Piederības sajūta.....	16
2.2. Pilsoniskā līdzdalība	30
2.3. Viedoklis par valsts un pašvaldību atbalstu mazākumtautībām Latvijā	47
2.4. Latviešu valodas zināšanas un lietojums	49
2.5. Viedoklis par etniskajām attiecībām Latvijā.....	57
2.6. Mediju lietojums	66
3. SECINĀJUMI UN IETEIKUMI	73

PĒTĪJUMA ZIŅOJUMS

Pētījuma apraksts

Pētījuma „Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā” mērķis ir apkopot informāciju par mazākumtautību nevalstiskajām organizācijām un Latvijas mazākumtautību kopienu līdzdalību demokrātiskajos procesos Latvijā, kā arī salīdzināt situācijas izmaiņas kopš 2015. gada, kad tika veikts pirmais šāda veida pētījums Latvijā. Pētījuma analītiskajā ziņojumā ir apkopotas galvenās atziņas, kas radušās no mazākumtautību nevalstisko organizāciju izpēti, datu bāzes sagatavošanas un kartēšanas, kā arī Latvijas mazākumtautību aptaujas par līdzdalību demokrātiskajos procesos Latvijā, īpašu uzmanību pievēršot jauniešu grupai.

Pētījums izstrādāts LU Filozofijas un socioloģijas institūtā pēc Latvijas Republikas Kultūras ministrijas pasūtījuma. Ziņojuma autori: Dr.sc.soc. Inta Mieriņa, Dr.sc.soc. Ilze Koroļeva un Dr.sc.soc. Vladislavs Volkovs.

Mazākumtautību pētījumi Latvijā: identitāte, integrācija, līdzdalība

Lasītājam piedāvātais pētījums turpina Latvijas mazākumtautību (etnisko minoritāšu) socioloģiskās analīzes tradīcijas. Etnisko minoritāšu pētījumi neatkarīgajā Latvijā sākās jau pagājušā gadsimta deviņdesmitajos gados. Politoloģisko, socioloģisko pētījumu autoriem ir svarīgi parādīt, cik lielā mērā nacionālās un pilsoniskās vērtības izpaužas etnisko grupu pārstāvju apziņā Latvijā. Kopumā priekšstatī, ka etnisko minoritāšu identitātēm ir jābūt integrētām nacionālajā identitātē, kuras pamats ir latviešu valoda un kultūra, ieņem ļoti nozīmīgu vietu visos etnisko minoritāšu pētījumos Latvijā. Šāda pieeja praktiski pilnībā dominēja deviņdesmitajos gados, un tā ir pieprasīta arī tagad.¹

Minētās pieejas aktualitāti stimulē latviešu bažas par to, ka Latvijas krievu kolektīvās identitātes pastiprināšanās var apdraudēt nacionālo identitāti un tā var stimulēt nevis starpetnisko solidaritāti, bet etnopolitisko konfliktu. Īpaši tādi vērtējumi ir izplatīti pētījumos, kuros tiek analizēta tā Latvijas izglītības sistēmas daļa, kas funkcionē krievu valodā.² Būtiskas atšķirības latviešu un krievu etnosimboliskajā uzvedībā (augsts mobilizācijas līmenis valsts un pašvaldību varas orgānu vēlēšanās, dažādi orientētie „latviešu” un „krievu” masu informācijas līdzekļu politiski ideoloģiskie diskursi, spilgti izteiktais anonīmo komentāru pretnostatījums internetā utt.) arī mudina pētniekus par normālu parādību uzskatīt etnisko minoritāšu identitāšu subordināciju attiecībā uz etnonacionālā vairākuma identitāti.³ Šajos pētījumos precīzi izpaužas sociālo un etnisko

¹ Piemēram: Rungule R. (1992) Olaines dažādu tautību iedzīvotāju attieksme pret dzīvesveidi savā pilsētā. Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. Nr.10.; Zepa B. (1992) Sabiedriskā doma pārrējas periodā Latvijā: latviešu un cittautiešu uzskatu dinamika (1989-1992). Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. Nr.10.; Vēbers E., Kārklīņa R. (red.) (1995) Nacionālā politika Baltijas valstīs. Rīga: Zinātne; Indāns I., Kalniņš V. (2000) Sabiedrības integrācijas institucionālās politikas analīze. http://www.politika.lv/temas/sabiedrības_integrācija/3965/; Apine I., Boldāne I., Dribins L., Gaugere K., Šņitņikovs A., Vēbers E. (2006) *Pretestība sabiedrības integrācijai: cēloņi un pārvarēšanas iespējas (etnicitātes, valsts un pilsoniskās sabiedrības mijiedarbības analīze)*. Rīga: LU FSI u.c.

² Curika L. (2008/2009) Dalīta izglītība – dalīti pilsoņi? Ziņojums par Latviju. Rīga: Sabiedriskās politikas centrs Providus. 2.–17. lpp.

³ Tabuns A. (2007) Nacionālā identitāte un integrācija (1995–2003). – Tabuns A. (ed.) Drošība un tiesiskums Latvijā. Rīga: LU FSI. 93. lpp.; Broks J. (2013) Nacionālā identitāte: vispārējie modeļi un Latvijas gadījums. – Akadēmiskā dzīve. 49. rakstu krājums. Rīga: LU. 21. lpp.

minoritāšu identitāšu struktūrfunkcionālās interpretācijas ietekme. Īpaši, ja tas ir saistīts ar vajadzību subordinēt etnisko minoritāšu etnisko un lingvistisko komponentu attiecībā pret nacionālo identitāti un pat to pretnostatījumu.⁴ 1990. gados daži autori pieļāva etnisko minoritāšu asimilācijas iespēju.⁵

Tomēr 1990. gados daļa Latvijas pētnieku izmantoja liberālā multikulturālisma idejas etnisko minoritāšu un nacionālās identitātes saikņu izpētē. Piemēram, bija mēģinājumi Latvijas sabiedrību izskatīt kā divu etnisko kopienu – latviešu un krievu – apvienību. Profesore Ilga Apine par nacionālai valstij pilnīgi normālu uzskatīja situāciju, kad etnisko minoritāšu identitāte īstenojas, izveidojot savu eliti, inteliģenci, attīstot nacionālās un kultūras kopienas, izglītības iestādes, masu informācijas līdzekļus, regulāri funkcionējošu kultūras jomu utt. Tieši šādā kvalitātē ir iespējama etnisko minoritāšu integrācija sabiedrībā.⁶ Diemžēl tik plaša etnisko minoritāšu identitātes izpratne reti tika ietverta socioloģiskajos pētījumos.

Novēršanās no struktūrfunkcionālās paradigmas mazākumtautību pētījumos, kas tās uzskatīja kā subordinētas attiecībā uz etnonacionālo vairākumu, bija saistīta ar vajadzību paskatīties uz šīm grupām kā uz „individuālām” etniskajām kopienām, kuras patstāvīgi konstruē savu identitāti atjaunotā valstiskuma apstākļos. Vispilnīgāk tolaik tāda pieeja bija pārstāvēta to vēstures un socioloģijas zinātnieku darbos, kuri paši nāk no etnisko minoritāšu vides.⁷

Pēdējās desmitgades laikā liberālā multikulturālisma idejas iegūst lielāku popularitāti vairāku zināmu Latvijas zinātnieku vidē. Turklāt etnisko minoritāšu identitātes izpratnei ir raksturīga jebkuras vienas dominējošas paradigmas izmantošana. Ir vairākas idejas, kuras pamatā tiek izmantotas etnisko minoritāšu identitātes socioloģiskajā analīzē:

1. Multikulturālisma pieejas svarīguma pamatojums mazākumtautību identitātes izpratnē notiek intereses kontekstā par postmoderno pētniecisko diskursu, kas identitātes mēdz pētīt kā „mainīgas, fragmentāras, procesuālas”. Taču modernisms tiek saistīts ar nacionālistiskām idejām par nāciju, kurai ir „viena valoda un kopīga kultūra”. Vienlaicīgi etnisko minoritāšu identitāte tiek izskatīta kā individuālās, subjektīvās personības sociokultūras forma, bet sabiedrība – kā atvērta kultūras daudzveidībai, tai skaitā arī publiskajā sfērā (piemēram, izglītības sistēmā).⁸

⁴ Levits E. (1998) Valstnācija un kultūrnācija – franču un vācu nācijas vēsturiskie modeļi. – Vēbers E. (ed.). Pilsoniskā apziņa. Rīga: LU FSI. 79. lpp.

⁵ Pabriks A. (1995) Latvijas pilsonība: etnopolitikas mērķis vai līdzeklis. – Vēbers E., Kārklīņa R. (red.) Nacionālā politika Baltijas valstīs. Rīga: Zinātne. 122.–133. lpp.

⁶ Apine I. (1995) Latvijas minoritātes integrācijas procesa kontekstā. – Vēbers E., Kārklīņa R. (ed.) Nacionālā politika Baltijas valstīs. Rīga: Zinātne. 66.–78. lpp.

⁷ piemēram: Абызов Ю. (1990/1991) Русское печатное слово в Латвии. 1917 – 1944 гг. Stanford; Инфантьев Б. (2007) Балто-славянские культурные связи. Лексика, мифология, фольклор. Рига: Веди; Ковальчук С. (1998) «Взыскуя истину». Рига: Институт философии и социологии Латвийского университета; Пазухина Н. (2005) Культурные традиции латвийских староверов в 20–30 гг. XX века. – Староверие Латвии. Рига; Подмазов А. (2010) Рижские староверы. Рига: Институт философии и социологии Латвийского университета; Фейгмане Т. (2000) Русские в довоенной Латвии. Рига: Балтийский русский институт и.с.

⁸ Austers I., Golubeva M., Strobe I. (2007) Skolotāju tolerances barometrs. Rīga: PROVIDUS. 2.–19. lpp.; Kļave E., Zepa B. (2012) Modernisma un postmodernisma nacionālisma diskursi nacionālās identitātes skaidrojumā. – Bela B., Zepa B., (red.) Identitātes. Kopienas. Diskursi. Rīga: LU Akadēmiskais apgads. 10.–21. lpp.

2. Tiek izdarīti svarīgi metodoloģiskie slēdzieni par to, ka vajadzētu etnisko minoritāšu identitāšu integrācijas uztveri nacionālās identitātes ietvaros E. Dirkena un T. Pārsonsa garā, kuru idejas kļuva par etnokultūras atšķirību asimilācijas metodoloģisko pamatojumu. Bet šo metodoloģisko pieeju apzināšana pakāpeniski notiek tikai pēdējo desmit gadu laikā dažu zinātnieku darbos. Pēc Valsts integrācijas programmas (2001) pieņemšanas visplašāk šie procesi tika pētīti socioloģiskajā pētījumā „Integrācijas prakse un perspektīvas” (2006) un kolektīvā monogrāfija „Cik integrēta ir Latvijas sabiedrība? Sasniegumu, neveiksmju un izaicinājumu audits” (2010).⁹

3. Latvijas zinātnieki, pētot sabiedrības integrācijas problēmas, pievērsuši uzmanību mazākumtautību identitātes kolektīvajam raksturam. Etnisko grupu, tai skaitā arī etnisko minoritāšu, kolektīvā lingvistiskā identitāte ir sociolingvistu, vēsturnieku, sociologu analīzes priekšmets. Īpaši šis jautājums ir svarīgs Latgalē ar vairāku etnisko grupu un minoritāšu izteiktajām kolektīvajām identitātēm. Lingvistisko identitāšu daudzveidību pēta, izmantojot galvenokārt Latgales piemēru gan šī reģiona vēsturisko īpatnību kontekstā, gan kā daudz kultūru un daudz etniskuma realitāti, gan arī kā valodas lojalitātes izpausmi. Apjomīgā pētījuma "Latgales etnolingvistiskās situācijas izpēte 2006–2009" autori uzskata, ka Latvijas etniskās daudzveidības adekvāta izpēte ir iespējama tikai tajā gadījumā, ja tiks uzskatīts, ka iedzīvotāju nacionālā identitāte ietver sevī etnisko grupu identitātes.¹⁰

4. Liela uzmanība lingvistiskās un pilsoniskās identitātes hierarhijas analīzei integrācijas procesos tiek pievērsta arī Latvijas sociolingvistu un sociologu darbos. Tas nav nejauši, jo Latvijas sabiedrībā ir viena valsts valoda, būtiska ir krievu valodas loma krievu un citu etnisko minoritāšu dzīvē, kā arī attīstās citu minoritāšu valodu izmantošanas sfēra, tāpēc valodu hierarhijas un lingvistisko identitāšu saglabāšanas problēma ir īpaši aktuāla.¹¹

5. Priekšstatu kritika par nacionālo identitāti kā kultūrhomogēnu veidojumu, kura pirmsākumi meklējami 19. gadsimta vācu „vēsturiskās skolas” pārstāvju koncepcijās, kā arī cilvēka individuālās identitātes, viņa daudzveidīgo sociāli ekonomisko prakšu redukcijas kritika nav attiecināma uz etnisko grupu identitāti.¹²

6. Latvijā ietekmīgā, uz varas tehnoloģiju orientētā etnopolitiskā diskursa kritika, individuālo tiesību noniecināšana salīdzinājumā ar nācijas kolektīvajām tiesībām, „izslēdzošā politiskā kultūra” attiecībā uz etniskajām minoritātēm, saistībā ar tām izplatītais naida diskurss. Etnisko minoritāšu identitāšu pretnostatījuma kritika

⁹ Zepa B., Šūpule I., Krastiņa L., Kešāne I., Grīviņš M., Bebriša I., Ieviņa I. (2006) *Integrācijas prakse un perspektīvas*. Rīga: Baltijas sociālo zinātņu institūts; Muižnieks N. (2010) *Sabiedrības integrācija: īsa idejas vēsture*. – Muižnieks N. (red.) *Cik integrēta ir Latvijas sabiedrība? Sasniegumu, neveiksmju un izaicinājumu audits*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.

¹⁰ Šuplinska I., Lazdiņa S. (red.) (2009) *Valodas Austrumlatvijā: pētījuma dati un rezultāti*. *Via Latgalica: humanitāro zinātņu žurnāla pielikums*, 1. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola. 57., 116., 387.–401. lpp.

¹¹ Zepa B., Žabko O., Vaivode L. (2008) *Valoda. Atskaite*. 2008. gada marts – aprīlis. Rīga: Baltijas sociālo zinātņu institūts. 9. lpp.; Kļavinska A. (2009) *Daudzvalodība Austrumlatvijā. Valodu lietojuma sfēras*. – Šuplinska I., Lazdiņa S. (red.) (2009) *Valodas Austrumlatvijā: pētījuma dati un rezultāti*. *Via Latgalica: humanitāro zinātņu žurnāla pielikums*, 1. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola. 150. lpp.

¹² Крук С. (2012) Критика концепции интеграции латвийского общества. – Балтийский акцент. №1. s. 33–44; Rozenvalds J. (2013) *Ilgtspējīga nācija un sabiedrības integrācija*. – Bela B. (red.) *Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2012/2013. Ilgtspējīga nācija*. Rīga: LU SPPI. 56.–58. lpp.

nacionālajai identitātei kā vienīgajai normatīvajai („pareizajai”) identitātei.¹³ Tiek vērsta uzmanība uz to, ka būtu obligāti jāievieš politiskās līdzdalības vienlīdzīguma principi etnonacionālā vairākuma un etnisko minoritāšu pārstāvjiem.¹⁴

7. Etnisko minoritāšu kā mūsdienu Latvijas pilsoniskās sabiedrības veidošanas pilntiesīgu subjektu akcentēšana¹⁵ Šādi pētījumi ir veltīti galvenokārt etnisko minoritāšu politiskā diskursa patstāvības izpausmes un tolerances līmeņa izpētei no labējo partiju un tām pietuvināto MIL puses.¹⁶ Liberāli multikulturālās idejas etnisko minoritāšu identitāšu uztverē izpaužas arī tajos pētījumos, kuros tiek atzīta krieviski funkcionējošās Latvijas informatīvās un kultūras telpas relatīvās autonomijas vērtība, kā arī etnisko minoritāšu svarīgā loma mūsdienu politiskās telpas dinamisma stimulēšanā.¹⁷ Zinātnieki raksta arī par to, ka Latvijas krievi neatkarības laikā spēja izveidot sazarotu MIL sistēmu, kultūras un izglītības infrastruktūras, ar kurām ir jāreķinās visai sabiedrībai.¹⁸ Tāpēc politiķiem un pilsoniskajai sabiedrībai ir jāņem vērā acīmredzamais fakts, ka Latvijas krievu un krievvalodīgo cilvēku identitāte īstenojas, apzinoties savas specifiskās kolektīvās intereses, kuras ir institucionalizētas nozīmīgos Latvijas pilsoniskās sabiedrības fragmentos, kas funkcionē krievu valodā.¹⁹

Latvijas plurālistiskās sabiedrības idejas akcentēšanai kalpo arī piedāvātais pētījums. Tajā etniskās daudzveidības procesu attīstība ir saistīta ar politiskās līdzdalības mehānismiem. Pētījuma autori atklāj tendenci – mazākumtautību identifikācijas ar Latviju augsto līmeni vienlaikus ar savas kolektīvās etniskās identitātes ļoti augstu attīstības līmeni.²⁰ Kultūras un etniski plurālistiskajā Latvijas sabiedrībā mazākumtautību spēcīgo kolektīvo identitāti nevar pretnostatīt pilsoņu nacionālajai identitātei. Taču šo sabiedrības etnisko grupu politiskās un pilsoniskās līdzdalības veidu un apjoma paplašināšanās būtu jāņem vērā.

¹³ Hanovs D. (2012) Kā pētīt “nepareizas” atmiņas Latvijā? – *Letonica. Humanitāro zinātņu žurnāls*. Nr. 2 (23) Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts. 7.–20. lpp.; Rodins M. (2005) National Identity and Democratic Integration in Latvia in the Middle of the 90s. – LU raksti. 686. sēj. Politikas zinātne. 41.–55. lpp.

¹⁴ Brands-Kehre I. (2010) Pilsonība, līdzdalība un pārstāvniecība. – Muižnieks N. (ed.) *Cik integrēta ir Latvijas sabiedrība? Sasniegumu, neveiksmju un izaicinājumu audits*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 95.–102. lpp.

¹⁵ Makarovs V., Strode I. (2005) Uzskati par starpetniskajām attiecībām Latvijā. 2005. gada augusts. Latvijas iedzīvotāju aptaujas rezultātu apkopojums. Rīga: SKDS. 6.–20. lpp.; Rungule R., Koroļeva I., Šņikere S. (2006) Jauniešu iekļaušanās analīze identitātes un līdzdalības diskursu kontekstā. Sabiedrības integrācijas tendences Latvijā: īpatnības un kopīgās iezīmes salīdzinājumā ar citām Eiropas Savienības valstīm. – Dribins L. (red.) *Etnisko attiecību aspekts*. Rīga: LU FSI. 25.–44. lpp.

¹⁶ Golubeva M., Rožukalne A., Kažoka I., Curika L., Ārnesta I., Herca M., Buševa T., Jermaks M., Mardaņa Ļ. (2008) *Izaicinājums pilsoniskajai līdzdalībai. 2008. gada gala ziņojums. Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS*. 2., 10., 59. lpp.

¹⁷ Zepa B., Šūpule I., Kļave E., Krastiņa L., Krišāne J., Tomsone I. (2005) *Etnopolitiskā spriedze Latvijā: konflikta risinājuma meklējumi*. Rīga: Baltijas sociālo zinātņu institūts. 16.–19. lpp.

¹⁸ Šulmane I. (2010) Mediji un integrācija. – Muižnieks N. (ed.) *Cik integrēta ir Latvijas sabiedrība? Sasniegumu, neveiksmju un izaicinājumu audits*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 227. lpp.

¹⁹ Ījabs I., Golubeva M. (2009) Konsolidējot pilsoniskās sabiedrības dienaskārtību. Rīga: Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, LU. 1.–2. lpp.

²⁰ šis pētījums, 14, 19. lpp.

Mazākumtautību nevalstisko organizāciju izpēte un kartēšana

Latvijas mazākumtautību kopienu izpēte Latvijas reģionos un novados pētījuma ietvaros veikta, izmantojot Latvijas Republikas Centrālās Statistikas Pārvaldes (CSP) apkopoto informāciju. Latvijas mazākumtautību kopienu un organizāciju kartēšanai Latvijas reģionos un novados tika izmantoti dažādi avoti. Līdzīgi kā 2015. gada pētījumā, atbilstoši pētījuma uzdevumiem tika izmantota jaunākā LR Uzņēmumu reģistra informācija/Lursoft datu bāze par Latvijā reģistrētajām un pārreģistrētajām biedrībām un nodibinājumiem uz 2017. gada 30. maiju. Par katru NVO tika iegūti šādi rādītāji: nosaukums, reģistrācijas adrese, dibināšanas gads un NVO darbības mērķa apraksts. Balstoties uz mērķu aprakstu, NVO tika klasificētas pēc to interešu virziena (kultūras biedrības, interešu aizsardzības biedrības vai abi virzieni), kā arī pēc tautības vai tautību grupām, ko pārstāv NVO un vai tā ir jauniešu organizācija. Papildus informācija tika meklēta dažādās Interneta vietnēs un avotos:

1. Mazākumtautību nevalstiskās organizācijas (interaktīva karte latviešu valodā) www.kulturaskarte.lv/lv/nevalstiska-organizacija/mazakumtautibu-nvo
2. NVO datubāze, kurā iespējams atsevišķi nodalīt mazākumtautību nevalstiskās organizācijas Latvijā: <http://www.ngolatvia.lv/lv/nvo-datu-baze?darbibasjoma%5B%5D=18&search=Mekl%C4%93t>
3. Expat Blog – The living abroad website, by expats, for expats. Mājas lapa, kurā var atrast citu valstu iedzīvotājus, kas pārcēlušies uz dzīvi Latvijā. www.expats-blog.com/en/network/europe/latvia/
4. pašvaldību izveidotās mājas lapas par pašvaldības sociālo dzīvi, kurā pieejama informācija par nevalstiskajām organizācijām. Piem. “ETNISKĀS nevalstiskās organizācijas” Liepājā. <http://www.liepaja.lv/page/1071>; NVO Nams Rīgā <http://www.iksd.riga.lv/public/56039.html> u.c.
5. Nevalstisko organizāciju mājas lapu: <http://www.ngolatvia.lv/lv/nvo-datu-baze?darbibasjoma%5B%5D=18&merkagrupa%5B%5D=11&search=Mekl%C4%93t>
6. 2015. gadā nodibinājuma „Baltic Institute of Social Sciences” veikto pētījumu „Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā” un tajā apkopotā informācija par mazākumtautību organizācijām http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/file/KM_Petij_Mazakumtaut_līdzdalība_demokrat_procesos_Latv.pdf
7. 2016. gada nodibinājuma „Baltic Institute of Social Sciences” sagatavoto ziņojumu “Mazākumtautības Latvijā”

Latvijas mazākumtautību aptauja

Aptaujas mērķis bija izpētīt Latvijas mazākumtautību kopienu pārstāvniecību nevalstiskajās organizācijās un līdzdalību demokrātiskajos procesos Latvijā. Lai nodrošinātu rezultātu salīdzināmību, liela daļa aptaujas anketas jautājumu tika sagatavoti, balstoties uz līdzšinējiem pētījumiem. Salīdzinošai analīzei galvenokārt izmantoti 2015. gadā nodibinājuma Baltic Institute of Social Sciences (BISS) veiktā pētījuma “Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā” rezultāti.

Atbilstoši pētījuma mērķim, mazākumtautību iedzīvotāju kvantitatīvās aptaujas veikšanai tika izmantota vairākpakāpju stratificētu nejaušā gadījumu izlases metode, kas nodrošina visu Latvijas reģionu adekvātu reprezentāciju izlasē. Aptaujas ģenerālo kopumu šajā gadījumā veidoja visi Latvijas mazākumtautību iedzīvotāji vecumā no 15

gadiem un vecāki²¹. Minimālais plānotās izlases apjoms n=700, bet atbilstoši pētījuma uzdevumam padziļināti analizēt mazākumtautību jauniešu iesaisti un attieksmes, vecuma grupā no 15 līdz 29 gadiem izlases apjoms tika mērķtiecīgi palielināts, tādējādi palielinot arī kopējo izlases apjomu. Kopējais sasniegtās izlases apjoms n=922 t.sk. jauniešu apakškopā vecumā no 15 līdz 29 gadiem n= 250.

Atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes datiem (sk. 1.1. tabulā) stratās iekļaujamais respondentu skaits izlases veidošanas pirmajā posmā tika aprēķināts proporcionāli mērķa grupas iedzīvotāju skaitam reģionā, nodrošinot visu lielāko etnisko grupu proporcionālu pārstāvniecību izlasē. Atsevišķas stratas veidoja Rīgas pilsēta un katra no astoņām valsts nozīmes pilsētām (Daugavpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Ventspils, Jēkabpils un Valmiera). Pārējā Latvijas teritorija tika stratificēta atbilstoši plānošanas reģioniem – Pierīga, Zemgales, Vidzemes, Latgales, Kurzemes. Izlases veidošanas otrajā posmā pēc nejaušības principa tika atlasīta starta adrese katrā no primārās izlases vienībām. Adrešu atlasē tiks izmantoti Adrešu reģistra dati²².

Trešajā izlases veidošanas posmā respondentu atlasē tika izmantota rekrutācijas forma, kurā intervētājs atzīmēja mājsaimniecības locekļu tautību. Respondents tiks atlasīts tikai tajā mājsaimniecībā, kurās dzīvo vismaz viens mazākumtautības iedzīvotājs. Gadījumos, kad mājsaimniecībā dzīvoja vairāki mazākumtautību pārstāvji, respondents tika atlasīts pēc tuvākās dzimšanas dienas principa. Katrā mājsaimniecībā tika aptaujāts tikai viens cilvēks.

Aptaujas metode – tieša (*face-to-face*) intervija, kas, salīdzinot ar citiem aptaujas veidiem, nodrošina visaugstāko respondences līmeni un zemāko nekvalitatīvi aizpildīto anketu skaitu, kas savukārt garantē augstāku pētījuma datu kvalitāti: ticamību un drošumu. 20% interviju tika kontrolētas, lai noskaidrotu intervijas norises faktu un respondenta izvēles principus.

1.1.tabula. Latvijas mazākumtautību iedzīvotāju sadalījums ģenerālkopā un izlasē²³

	Mazākumtautību iedzīvotāju skaits reģionos	Īpatsvars mazākumtautību iedzīvotāju skaitā (%)	Īpatsvars realizētajā izlasē (%)	Realizētās izlases apjoms (n=922)
Latvija	752514	100	-	922
Rīga	344225	46	44	393
Pierīga	102955	14	14	126
t.sk. Jūrmala	23343	3	2	21
Vidzeme	26034	3	6	54
t.sk. Valmiera	3810	0,5	0,6	6
Kurzeme	59446	8	9	81
t.sk. Liepāja, Ventspils	45451	6	6	50
Zemgale	69638	9	9	85
t.sk. Jelgava, Jēkabpils	31653	4	5	47
Latgale	150216	20	20	183
t.sk. Daugavpils, Rēzekne	111581	14	13	114

²¹ Lai gan analizē lielākoties izmantoti dati par respondentiem no 18 gadu vecuma.

²² Adrešu reģistra uzturētājs – Valsts Zemes dienests.

²³ CSP datubāzes:

http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Socila/Socila_ikgad_iedz_iedzskaits/IS0191.px/?rxid=cdcb978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0

Aplūkojot pamatizlases raksturojumu (neskaitot jauniešu papildizlasi), redzam, ka 68% respondentu ir krievi, un tas labi atbilst Centrālās Statistikas Pārvaldes informācijai par mazākumtautību etnisko sadalījumu Latvijā (67% Latvija mazākumtautību pārstāvju ir krievi). 61% respondentu ir sievietes, 23% ir augstākā izglītība un katrs desmitais pēdējā gada laikā iesaistījies kādā mazākumtautību organizācijā vai grupā (1.2.tabula).

1.2.tabula. Izlases demogrāfiskais raksturojums (%)

Dzimums	Vīrietis	39
	Sieviete	61
Tautība	Krievs	68
	Ukrainis	6
	Baltkrievs	8
	Polis	6
	Lietuvietis	6
	Ebrejs	2
	Cita	4
Izglītība	Pamatizglītība vai nepabeigta vidējā	15
	Vidējā	21
	Vidējā profesionālā	40
	Augstākā	23
Ģimenes stāvoklis	Precējies vai partnerattiecībās	55
	Šķīries	11
	Atraitnis	19
	Neprecējies, nekad nav bijis precējies	15
Galvenā nodarbošanās jeb statuss	Bezdarbnieks	6
	Mājsaimnieks	3
	Pensionārs (t.sk. invalīds)	33
	Students (klātienē), skolnieks	5
	Pašnodarbināts	4
	Augstākā vai vidējā līmeņa vadītājs	4
	Speciālists (ārsts, jurists, ekonomists u.tml.)	15
	Ierindas darbinieks – ierēdnis, kalpotājs	12
	Ierindas darbinieks – strādā fizisku darbu	20
Ienākumi uz ģimenes locekli	Mazāk nekā 240 EUR	19
	240–300 EUR	22
	301–450 EUR	18
	451 EUR vai vairāk	18
	Nav atbildes	23
Pēdējo 12 mēnešu laikā iesaistījies kādā mazākumtautību NVO vai grupā	Nē	91
	Jā	9
Vecuma grupas (bez jauniešu papildizlases)	15–24	9
	25–34	12
	35–44	16
	45–54	16
	55–64	20
	65 vai vairāk gadu	28

Piezīme: dati par pamatizlasi, neiekļaujot jauniešu papildizlasi.

Salīdzinot pētījuma rezultātus ar 2015. gadā nodibinājuma „Baltic Institute of Social Sciences” veikto pētījumu „Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā”, jāņem vērā izlases veidošanas principu atšķirības. 2015. gada aptauja veidota kā kvotu izlase, bet 2017. gadā tā realizēta pēc nejaušās izlases principa. 2015. gada aptauja veikta, izmantojot telefoninterviju un Interneta aptaujas metodi, savukārt 2017. gada aptauja – tiešās intervijas respondentu dzīvesvietās. 2015. gada aptaujā papildus 735 mazākumtautību kopienu pārstāvjiem (iedzīvotāju aptauja) tika īpaši izmeklēti un aptaujāti 91 mazākumtautību organizāciju pārstāvji, bet 2017. gada aptaujā papildus mazākumtautību pārstāvjiem pamatizlasē (n=779) aptaujāti 143 jaunieši vecuma grupā no 15–29 gadiem. Tomēr abos gadījumos pamata analīze veikta uz nepalielinātās izlases bāzes, nodrošinot rezultātu vispārināmību un salīdzināmību. Lai labāk izprastu organizāciju aktīvistu viedokli, arī 2017. gadā daļa jautājumu analizēti ne vien dažādās vecuma grupās, bet arī mazākumtautību pārstāvju vidū, kas ir biedri vai kas pēdējā gada laikā iesaistījušies diasporas organizāciju vai grupu darbībā.

Uzsākot lauka darbu konkrētā pētījuma ietvaros, tika veikta atsevišķa intervētāju instruktāža, kuras laikā intervētāji tika iepazīstināti ar pētījuma uzdevumiem, izlases prasībām un instrumentāriju.

Aptaujas gaitā intervētāji aizpildīja lauka darba atskaites formu, kurā tika fiksēta adrese, kontakta rezultāts, mājsaimniecības atbilstība izlases prasībām (mājsaimniecībā dzīvo vismaz viens mazākumtautību pārstāvis), mājsaimniecības vai individuālie atteikumi, interviju gadījumā – respondenta dzimums un vecums. 1.3. tabulā sniegts izlases realizācijas raksturojums. Sasniegtās izlases apjoms ir n=922, kas kopumā veido 48% respondences līmeni.

1.3.tabula. Mazākumtautību iedzīvotāju aptaujas izlases realizācijas raksturojums

Kopējais izlases rāmis	2477
Nederīgi kontakti:	573
Adrese nav atrodama, neeksistē	35
Neatbilst izlasei (mājsaimniecībā nedzīvo mazākumtautības pārstāvis)	538
Derīgi kontakti	1904
Nerespondence:	982
Respondents ir slims, atrodas prombūtnē lauka darba veikšanas periodā	28
Izvēlētajā adresē nav kontakta	452
Atteikumi	502
Veiktās intervijas	915
Pilnās intervijas	922

Pētījuma rezultāti

1. MAZĀKUMTAUTĪBU NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU IZPĒTE

Jaunākie Centrālās Statistikas Pārvaldes (CSP) dati liecina, ka 38% Latvijas iedzīvotāju pieder mazākumtautībām (1.4.tabula). Lielākā daļa no viņiem ir krievi: šīs tautības cilvēki veido 25% no kopējā Latvijas iedzīvotāju skaita jeb 67% no mazākumtautību pārstāvju skaita. Taču jāatzīmē, ka Latvijā dzīvo arī 64 tūkstoši baltkrievu, 44 tūkstoši ukraiņu, 41 tūkstoši poļu, 23 tūkstoši lietuviešu, ap pieciem tūkstošiem romu un ebreju, un tūkstošiem citu tautību cilvēku.

1.4.tabula. Mazākumtautību pārstāvju skaits Latvijā (SCP dati)

	Skaits 2017	% 2017
<i>Pavisam</i>	1 950 116	100,0
<i>Latvieši</i>	1 209 401	62,0
<i>Krievi</i>	495 528	25,4
<i>Baltkrievi</i>	64 257	3,3
<i>Ukraiņi</i>	43 623	2,2
<i>Poļi</i>	40 583	2,1
<i>Lietuvieši</i>	23 327	1,2
<i>Ebreji</i>	4 873	0,2
<i>Čigāni (romi)</i>	5 191	0,3
<i>Vācieši</i>	2 529	0,1
<i>Igauņi</i>	1 731	0,1
<i>Citas tautības, ieskaitot neizvēlētu un nenorādītu tautību</i>	59 073	3,1

Avots: CSP

Analizējot situāciju dinamikā, redzams, ka līdz ar Latvijas iedzīvotāju skaita kopējo samazinājumu, sarūk arī visu lielāko Latvijas mazākumtautību pārstāvju skaits (1.5.tabula). Salīdzinot ar 2000. gadu, par 53% samazinājies ebreju skaits Latvijā, un ievērojams (37%, 35%, 34%) bijis arī romu, igauņu un baltkrievu tautības pārstāvju skaita samazinājums. Kopš 2011. gada visstraujākais iedzīvotāju skaita samazinājums vērojams ebreju (25%) un romu (22%) grupā, kas lielā mērā skaidrojams ar emigrāciju. Salīdzinājumam, latviešu skaits Latvijā šajā laikā samazinājies par 4%.

1.5.tabula. Mazākumtautību pārstāvju skaita izmaiņas Latvijā

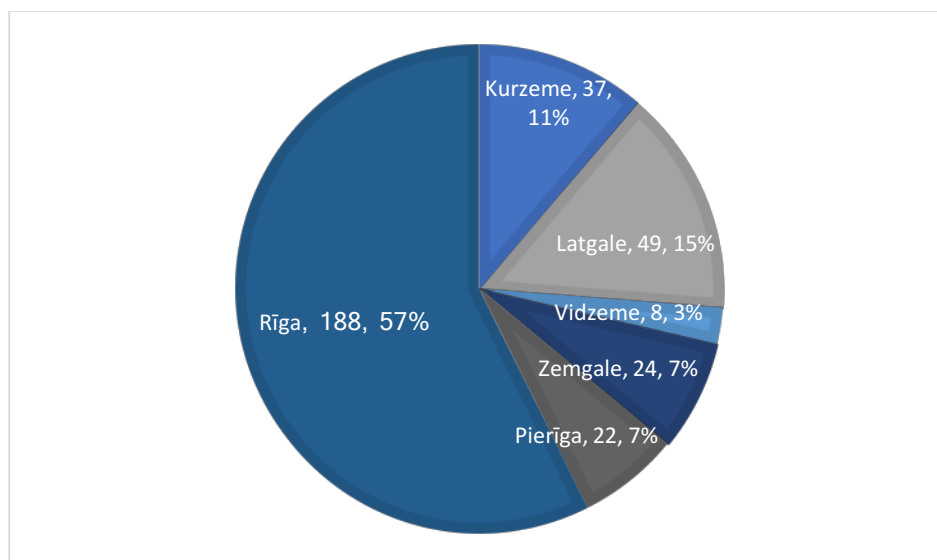
	1935	1989	2000	2011	2014	2015	2016	2017
Pavisam	1905936	2666567	2377383	2074605	2001468	1986096	1968957	1950116
latvieši	1467035	1387757	1370703	1255785	1229067	1223650	1216443	1209401
krievi	168266	905515	703243	556434	520136	512400	504370	495528
baltkrievi	26803	119702	97150	73781	68695	67318	65999	64257
ukraiņi	1844	92101	63644	49134	45282	44709	44639	43623
poļi	48637	60416	59505	47201	43365	42466	41528	40583
lietuvieši	22843	34630	33430	26924	25025	24485	23944	23327
ebreji	93370	22897	10385	6495	5402	5185	5013	4873
romi	3839	7044	8205	6643	5594	5388	5297	5191
vācieši	62116	3783	3465	3127	2886	2985	2605	2529
igauņi	6928	3312	2652	2085	1882	1839	1794	1731
citi	4255	29410	25001	46996	54134	55671	57325	59073

Avots: CSP

Lielākais mazākumtautību organizāciju skaits Latvijā reģistrēts 1993. gadā, taču samērā daudz mazākumtautību biedrību un nodibinājumu reģistrēts arī laika posmā no 2004. līdz 2007. gadam – uzreiz pēc Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā (BISS 2015). Pēdējos gados jaunu mazākumtautību organizāciju klāt nācis maz, taču sarežģītā organizāciju likvidēšanas procesa Latvijā dēļ tikai dažas biedrības savu darbību oficiāli slēgušas, un rezultātā izmaiņu bijis maz. Balstoties uz apkopto informāciju, šobrīd Uzņēmumu Reģistrā reģistrētas vairāk nekā 460 biedrības un nodibinājumi, kuru statūti liecina par darbu ar mazākumtautībām. Taču daudzas no tām ir uzskatāmas par saistītajām, ne tieši mazākumtautību, organizācijām (to vidū valodu mācību centri, dažādu tautu deju studijas, sadarbības organizācijas starp Latviju un citām pasaules valstīm, sadraudzības biedrības starp latviešiem un citu tautību pārstāvjiem u.tml.). Pēc detalizētākas izpētes (BISS 2015; 2016; šī ziņojuma autori) iespējams secināt, ka kopējais mazākumtautību biedrību skaits Latvijā šobrīd ir 324. 2015. gadā veiktā biedrību apzināšana atklāja, ka reāli darbojas aptuveni puse reģistrēto biedrību. Gandrīz trešdaļa (98) mazākumtautību organizāciju uzskatāmas par tādām, kas darbojas aktīvi²⁴. 15 no mazākumtautību organizācijām ir jaunatnes organizācijas (piem., Latvijas Lietuviešu Jauniešu Kopiena), trīs nodarbojas ar tieši uz jauniešiem vēršiem mērķiem (piem., izglītības atbalsts), un vēl 17 minējušas jauniešus, aprakstot organizācijas mērķus.

Mazākumtautību organizācijas pārsvarā koncentrējas galvaspilsētā: vairāk nekā puse no tām ir reģistrētas Rīgā (59% jeb 188). 15% mazākumtautību biedrību un nodibinājumu ir reģistrēti Latgales reģionā (49), 11% – Kurzemes reģionā (37), 7% – Zemgales reģionā (24) un 7% – Pierīgas reģionā (22). Bet vismazāk mazākumtautību biedrību ir reģistrēts Vidzemes reģionā – tikai 3% jeb astoņas biedrības. Mazākumtautību biedrības pārsvarā ir reģistrētas pilsētās, turklāt lielākais vairākums – Rīgā un citās republikas pilsētās.

1.1. attēls. Visu reģistrēto mazākumtautību nevalstisko organizāciju sadalījums pēc to reģistrācijas vietas (%)

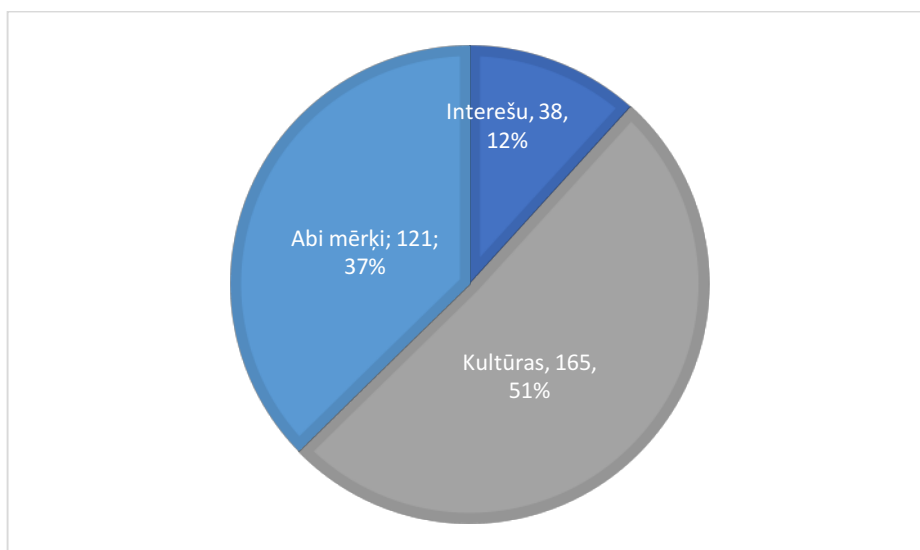

Piezīme: Šeit Latvijas Poļu savienības četras reģionālās nodaļas skatītas kā atsevišķas vienības.

Aplūkojot mazākumtautību organizāciju darbības mērķi, var secināt, ka katra otrā organizācija tiecas saglabāt un attīstīt konkrētu kultūru (51% jeb 165) (1.2. attēlu). 12% mazākumtautību biedrību un nodibinājumu darbības mērķis ir kādas sabiedrības grupas interešu pārstāvēšana. Savukārt 37% organizāciju darbība ir vērsta uz abu iepriekš minēto mērķu īstenošanu.

²⁴ BISS 2016, papildus pieņemot, ka aktīvi darbojas arī tās organizācijas, kas nodibinātas 2017. gadā.

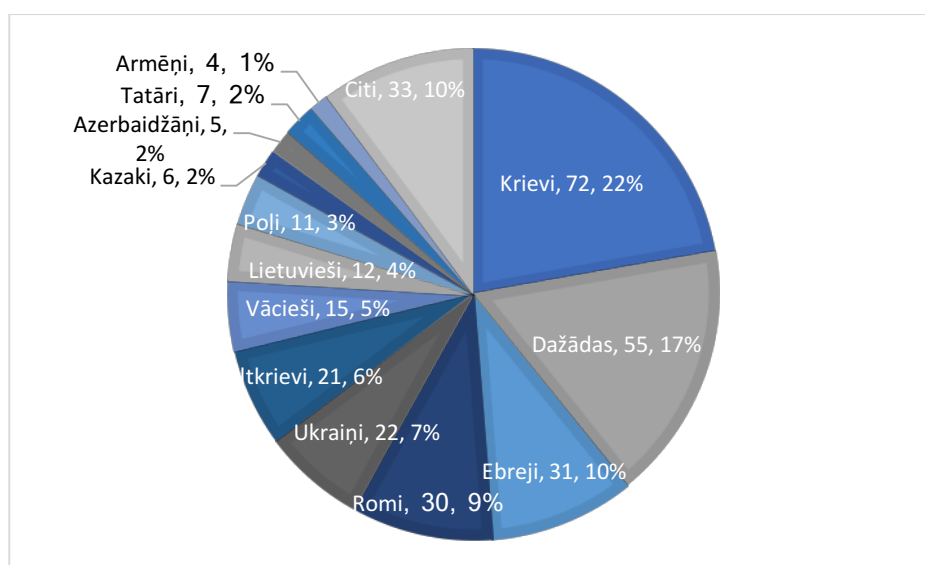
1.2. attēls. Visu reģistrēto mazākumtautību nevalstisko organizāciju sadalījums pēc to darbības mērķa (%)

22% jeb 72 mazākumtautību nevalstiskās organizācijas Latvijā pārstāv krievu tautības pārstāvjus (1.3. attēls). Ebreju kultūras un interešu pārstāvniecībai reģistrētas 31 biedrība (10%) un romu – 20 biedrības (9% no visām mazākumtautību biedrībām). Ukrainiem reģistrētas 22 biedrības (7%), baltkrievi – 21 biedrības (6%), vāciešiem – 15 biedrības (5%), lietuviešiem – 12 biedrības (4%), poļiem – 11 biedrības. Vairāk nekā trīs biedrības reģistrētas armēņiem, azerbaidžāņiem, kazahiem un tatāriem. Savukārt 55 mazākumtautību organizācijas (17%) pārstāv dažādas tautības, piemēram, slāvu kultūras biedrībā var darboties krievi, baltkrievi, ukraiņi, armēņi, poļi, ebreji un latvieši.

Tieši romu un ebreju organizācijas biežāk nekā citas rūpējas par savas pārstāvētās grupas interešu aizstāvību, ne (tikai) kultūras saglabāšanu: tikai 20% un 35% ir uzskatāmas par kultūras organizācijām. Krievu organizāciju vidū 17% ir interešu organizācijas, 46% – kultūras organizācijas, bet 37% pārstāv abas jomas.

1.3. attēls. Visu reģistrēto mazākumtautību nevalstisko organizāciju sadalījums pēc to pārstāvētās tautības (%)

Aplūkojot informāciju reģionālā griezumā redzams, ka ebreju organizācijas pārsvarā koncentrējas Rīgā (68%), vācu organizācijas nereti sastopamas Kurzemē, bet krievu un baltkrievu – Latgalē (1.6.tabula).

Salīdzinot ar mazākumtautību pārstāvju skaitu Latvijā, romu un ebreju organizāciju skaits uz vienu šīs tautības pārstāvji ir salīdzinoši vislielākais. Salīdzinoši mazāk biedrībās organizējušies Latvijas lielākās mazākumtautības pārstāvji – krievi – neraugoties uz to, ka krievu organizāciju skaits Latvijā ir vislielākais.

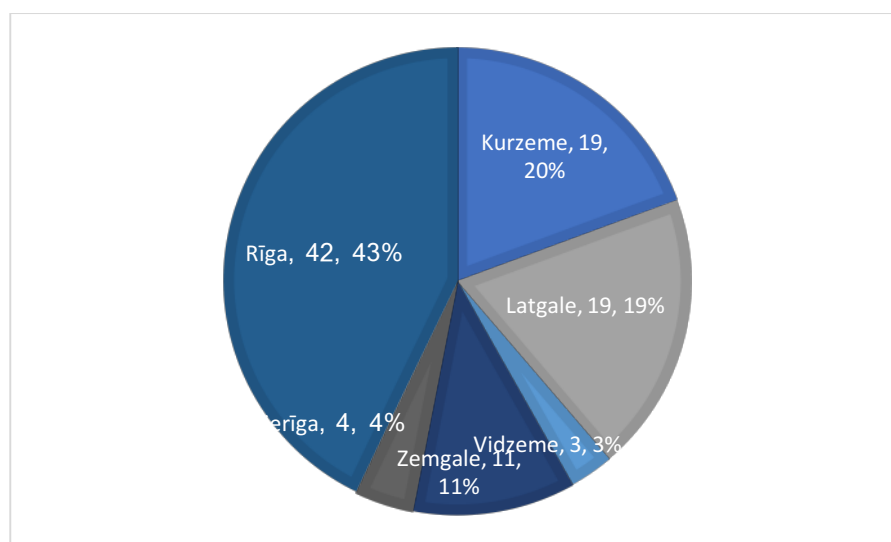
1.6.tabula. Dažādu tautību organizāciju reģistrētā atrašanās vieta (%)

	Kurzemes	Latgales	Pierīgas	Rīga	Vidzeme	Vidzemes	Zemgales
Baltkrievi	14,3	33,3	4,8	33,3	0,0	0,0	14,3
Ebreji	9,7	9,7	6,5	67,7	0,0	0,0	6,5
Krievi	9,7	22,2	12,5	48,6	1,4	0,0	5,6
Lietuvieši	16,7	8,3	0,0	50,0	0,0	0,0	25,0
Romi	16,7	13,3	13,3	40,0	0,0	6,7	10,0
Ukraiņi	13,6	13,6	9,1	50,0	0,0	0,0	13,6
Vācieši	40,0	6,7	0,0	33,3	0,0	13,3	6,7

Piezīme: iekļautas tikai lielākās tautību grupas

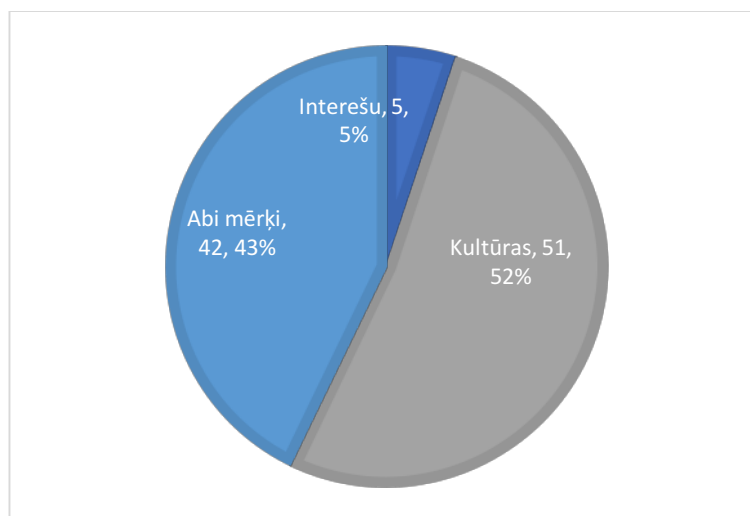
Aplūkojot tikai tās organizācijas, kuras aktīvi darbojas (98), redzam, ka salīdzinoši bieži aktīvi darbojas reģistrētās organizācijas Kurzemē: puse no šajā reģionā reģistrētajām organizācijām. Rīgā, savukārt, biežāk sastopamas neaktīvās organizācijas. Tomēr arī aktīvo mazākumtautību biedrību visvairāk ir Rīgā (43%) (1.4. attēls).

1.4. attēls. Aktīvo mazākumtautību nevalstisko organizāciju sadalījums pēc to darbības vietas

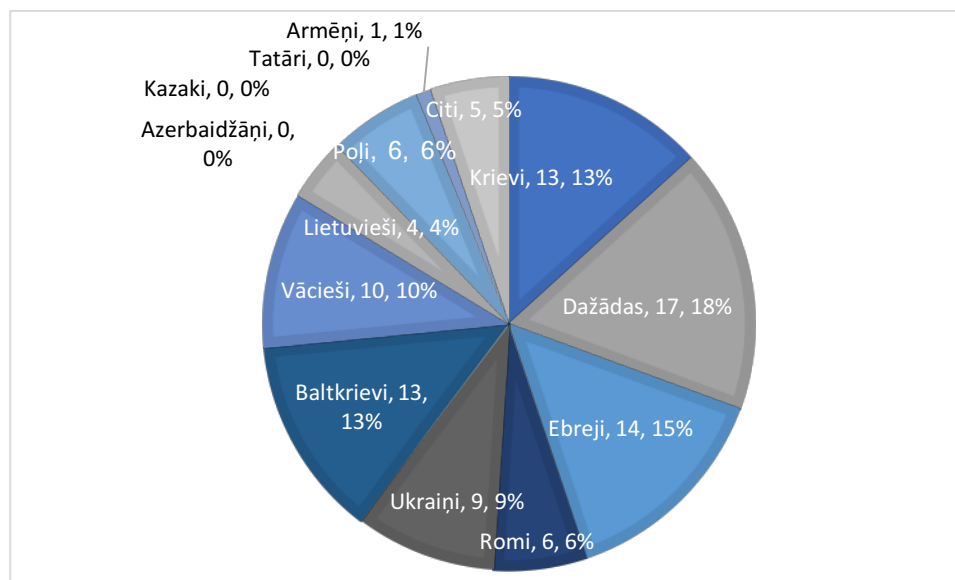
Analizējot aktīvo organizāciju darbības mērķus, jāsecina, ka organizāciju, kas nodarbojas tikai ar noteiktu etnisko grupu interešu pārstāvēniecību, ne vien kopumā ir maz, bet jo īpaši maz to ir aktīvo mazākumtautību organizāciju vidū. Aptuveni puse aktīvo organizāciju nodarbojas ar konkrētās mazākumtautības kultūras saglabāšanas jautājumiem, un vēl 43% – gan kultūras, gan interešu aizstāvības jautājumiem (1.5. attēls).

1.5. attēls. Aktīvo mazākumtautību nevalstisko organizāciju sadalījums pēc to darbības mērķa

Analīze tautību griezumā atklāj, ka krievu organizācijas salīdzinoši retāk ir sastopamas starp aktīvajām organizācijām: tikai 13% no kopējā aktīvo organizāciju skaita (1.6. attēls). Taču ļoti aktīvi darbojas aptuveni puse ebreju organizāciju un lielākā daļa vācu un baltkrievu organizāciju. Starp aktīvajām organizācijām 15% pārstāv ebrejus, 13% baltkrievus, 10% vāciešus, 9% ukraiņus, bet tikai 6% – romus. Jāatzīmē arī, ka kazaku, azerbaidžāņu, tatāru un armēņu organizācijas lielākoties ir neaktīvas vai mazaktīvas.

1.6. attēls. Aktīvo mazākumtautību nevalstisko organizāciju sadalījums pēc to pārstāvētās tautības (skaits)

2. MAZĀKUMTAUTĪBU APTAUJAS REZULTĀTI

Lai pēc iespējas precīzāk salīdzinošā kontekstā atspoguļotu situāciju mazākumtautību vidū Latvijā, aplūkojot rezultātus, analizē izmantoti iedzīvotāju pamatzīdleses dati vecumā no 18 gadiem, kas balstīti uz nejaušo izlasi (n=763), neiekļaujot jauniešu papildizlasi. Jauniešu papildizlase un jaunieši līdz 18 gadu vecumā analizē iekļauti tikai, analizējot jautājumus pēc vecuma, ļaujot iegūt precīzāku atbilžu novērtējumu jauniešu grupā, kas tipiski izlasēs ir maza.

2.1. Piederības sajūta

Latvijas mazākumtautību aptaujā piederības sajūta tika noskaidrota, izmantojot dažādus indikatorus: piederības sajūtu teritoriālai kopienai un savai etniskajai grupai, lepnumu par valsti, dažādu vēstures posmu vērtējumu, svētku svinēšanas paradumus un emigrācijas plānus.

Līdzīgi identitātes un piederības sajūtu mērījumi, kas veikti citos sabiedriskās domas pētījumos, sniedz iespēju noskaidrot ne tikai to, kā mainās piederības jūtas mazākumtautību iedzīvotāju vidū, bet arī salīdzināt piesaistes ciešumu ar latviešu tautības iedzīvotāju piederības jūtām. Šajā jautājumā salīdzinājumam izmantoti divu pētījumu dati: Starptautisko Sociālo pētījumu programmas ietvaros (ISSP) veiktā iedzīvotāju aptauja 2013. gadā²⁵ un socioloģiskā aptauja par iedzīvotāju vērtībām valsts pētījumu programmas SUSTINNO vajadzībām 2016. gadā.²⁶ Salīdzinājumā iekļauti arī dati no 2015. gadā veiktās BISS Mazākumtautību aptaujas.

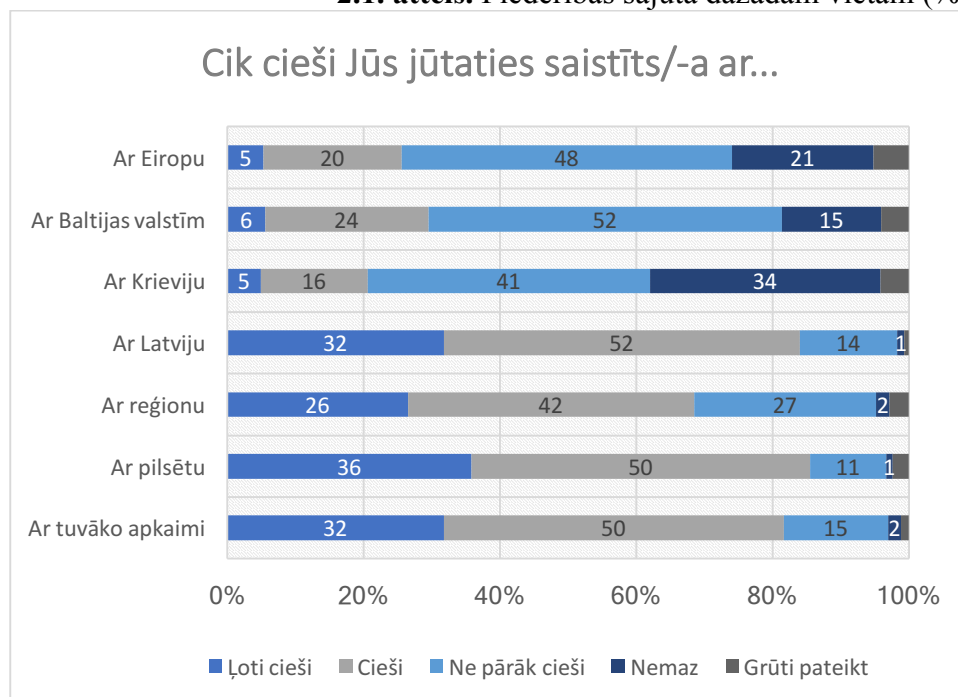
Tāpat kā 2015. gadā, Latvijas mazākumtautību pārstāvji visciešāk saistīti jūtas ar savu pilsētu: 86% ar to jūtas cieši vai ļoti cieši saistīti. Ļoti cieša ir piederības sajūta arī savai tuvākajai apkaimei (82%) un Latvijai kopumā (84%), tāpat, nevarētu teikt, ka piesaiste vietējai apkaimei dominētu pār piesaisti valstij.

Tikai neliela daļa Latvijas mazākumtautību pārstāvju pauž piederības sajūtu Krievijai (21%), Baltijas valstīm (30%) vai Eiropai (25%). Jāatzīmē, ka, salīdzinot ar 2013. un 2015. gadu, ievērojami palielinājusies mazākumtautību pārstāvju piederības sajūta Latvijai (84% salīdzinājumā ar 67% 2015. gadā un 69% 2013. gadā), stiprāka kļuvusi arī piederības sajūta savai pilsētai un reģionam, vienlaikus nedaudz mazinoties piederības sajūtai Krievijai (21% salīdzinājumā ar 28% 2015. un 2016. gadā). Piederības sajūta Eiropai nav būtiski mainījusies. Domājams, iedzīvotāju attieksmi un šīs piederības jūtas ļoti lielā mērā ietekmē sabiedriskie un politiskie procesi kā Eiropā, tā pasaulē kopumā.

²⁵ Dati no „Starptautisko sociālo pētījumu programmas ietvaros (ISSP) veiktā iedzīvotāju aptaujas. Modulis „Nacionālā identitāte” (n=1000), aptaujas veicējs: Socioloģisko pētījumu institūts, 2013.

²⁶ Dati no „Socioloģiskās aptaujas par iedzīvotāju vērtībām valsts pētījumu programmas SUSTINNO vajadzībām” (n=1000), aptaujas veicējs: SKDS, 2016.

2.1. attēls. Piederības sajūta dažādām vietām (%)

Salīdzinot rezultātus ar latviešiem, jāsecina, ka mazākumtautību saikne ar savu pilsētu ir pat spēcīgāka nekā latviešiem. Mazākumtautību vidū salīdzinot ar latviešiem raksturīga mazāk cieša saistība ar reģionu, lai gan vienlaikus jāpiebilst ka piesaiste reģionam laika gaitā mazinājusies arī latviešu vidū, bet pieaugusi tieši cittautiešu grupā.

2.1.tabula. Teritoriālās piederības sajūtas vērtējums latviešu un mazākumtautību iedzīvotāju grupās (%)

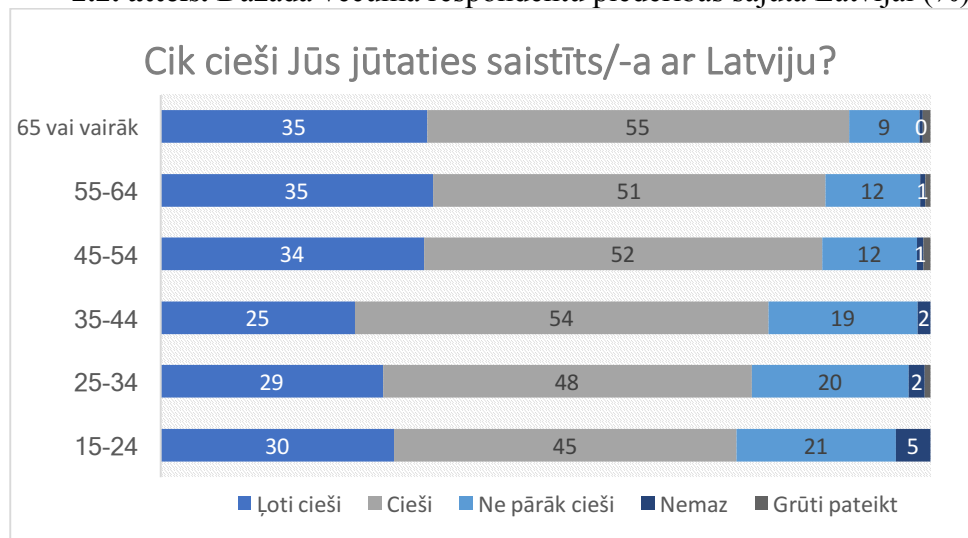
		Latvieši		Mazākumtautības			
Cik cieši jūtaties saistīts ...		2013. gads	2016. gads	2013. gads	2015. gads	2016. gads	2017. gads
ar tuvāko apkaimi	Ļoti cieši un cieši	-	72	-	60	67	81
	Ne pārāk cieši, nemaz	-	27	-	35	31	18
	Grūti pateikt	-	1	-	5	2	1
ar savu pilsētu	Ļoti cieši un cieši	78	73	84	73	76	85
	Ne pārāk cieši, nemaz	21	26	16	23	22	12
	Grūti pateikt	1	1	1	5	2	2
ar reģionu	Ļoti cieši un cieši	71	62	60	48	52	68
	Ne pārāk cieši, nemaz	28	38	39	44	47	29
	Grūti pateikt	2	1	1	8	2	3
ar Latviju	Ļoti cieši un cieši	84	84	69	67	79	83
	Ne pārāk cieši, nemaz	15	16	31	29	21	16
	Grūti pateikt	1	1	1	4	1	1
ar Krieviju	Ļoti cieši un cieši	-	4	-	28	28	21
	Ne pārāk cieši, nemaz	-	95	-	66	70	75
	Grūti pateikt	-	2	-	6	2	4
ar Baltijas valstīm	Ļoti cieši un cieši	-	39	-	21	27	30
	Ne pārāk cieši, nemaz	-	59	-	73	71	66

Grūti pateikt		-	2	-	7	2	4
Latvieši				Mazākumtautības			
		2013. gads	2016. gads	2013. gads	2015. gads	2016. gads	2017. gads
ar Eiropu	Ļoti cieši un cieši	24	38	26	27	32	26
	Ne pārāk cieši, nemaz	72	60	70	66	66	70
	Grūti pateikt	4	2	4	8	2	5

Piezīme: tabulā iekļauti autoru aprēķini. Noapaļošanas rezultātā šeit un turpmāk skaitļi kopā atsevišķos gadījumos var neveidot 100%, bet 99% vai 101%. 2013. gada dati – Starptautisko sociālo pētījumu programmas ietvaros (ISSP) veiktā iedzīvotāju aptauja; modulis „Nacionālā identitāte” (n=1000), aptaujas veicējs: Socioloģisko pētījumu institūts, 2013.; 2015. gada dati – “Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā”, aptaujas veicējs: BISS, 2015; 2016. gada dati – „Socioloģiskā aptauja par iedzīvotāju vērtībām valsts pētījumu programmas SUSTINNO vajadzībām” (n=1000), aptaujas veicējs: SKDS, 2016.

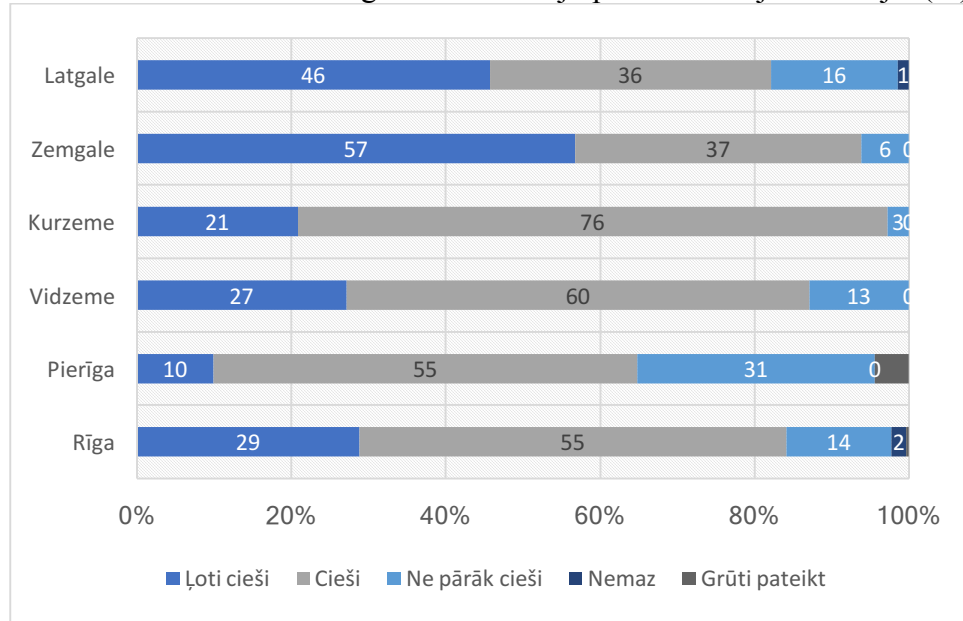
Aplūkojot datus demogrāfisko grupu griezumā jāsecina, ka krievu tautības un citu mazākumtautību pārstāvju piederības sajūta Latvijai nozīmīgi neatšķiras. Tāpat kā 2015. gada aptaujā, rezultāti liecina, ka ciešāku piederības sajūtu Latvijai izjūt vecāku paaudžu respondenti (2.2. attēls). Vecuma grupā līdz 44 gadiem katrs ceturtais respondents jūtas ne pārāk cieši vai nemaz nejūtas saistīts ar Latviju. Tomēr jāatzīmē, ka pēdējos gados ir ievērojami stiprinājusies arī mazākumtautību jauniešu piederības sajūta Latvijai. Ja 2015. gadā vecuma grupā no 18 līdz 24 gadiem 53% jutās saistīti ar Latviju, 2010. gadā – 58%, tad šogad – jau 75%.

2.2. attēls. Dažāda vecuma respondentu piederības sajūta Latvijai (%)

Vērojamas nozīmīgas atšķirības mazākumtautību pārstāvju atbildēs dažādos reģionos (2.3. attēls). Ciešu vai ļoti ciešu piederības sajūtu Latvijai jūt gandrīz visi Zemgalē un Kurzemē dzīvojošie mazākumtautību pārstāvji, savukārt vismazāko piesaisti valstij pārdzīvojušie Pierīgā dzīvojošie: tikai 10% jūtas ļoti cieši un 55% – cieši saistīti ar Latviju, bet 31% nejūt ciešu saikni ar Latviju. Salīdzinot daudz mazākumtautību pārstāvju, kas nejūt ciešu saikni ar Latviju, ir arī Latgalē (19%), taču vienlaikus šajā reģionā daudzi jūt ļoti ciešu saikni ar Latviju (46%).

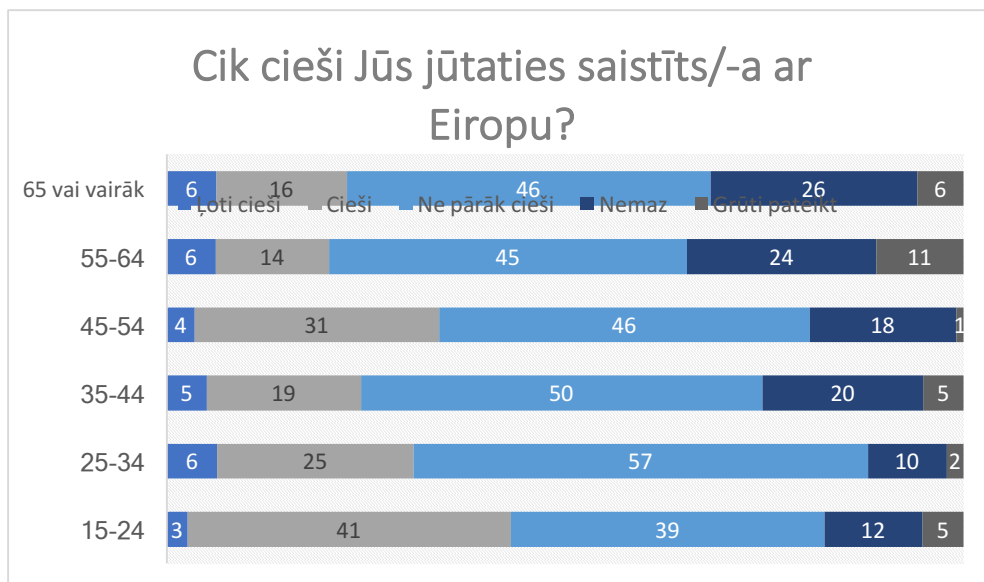
2.3. attēls. Dažādu reģionu iedzīvotāju piederības sajūta Latvijai (%)

Piesaisti Krievijai, saprotams, visbiežāk jūt krievu tautības cilvēki, taču pat viņu vidū tikai katrs ceturtais (25%) izjūt ciešu vai ļoti ciešu saikni ar Krieviju. Atšķirības dažāda vecuma pārstāvju vidū nav statistiski nozīmīgas (Sig.>0,05).

Līdzīgi kā citos pētījumos, arī šajā aptaujā konstatēts, ka jaunieši izjūt daudz spēcīgāku piederības sajūtu Eiropai nekā vecākā gadagājuma cilvēki (2.4. attēls): gandrīz puse (44%) Latvijas mazākumtautību jauniešu 15–24 gadu vecumā jūtas cieši vai ļoti cieši saistīti ar Eiropu. 2015. gadā piederības sajūta Eiropai bija mazāk raksturīga krievu tautības cilvēkiem, taču šogad atšķirības dažādu mazākumtautību vidū nav statistiski nozīmīgas.

2.4. attēls. Piederības sajūta Eiropai dažādās vecuma grupās (%)

Lepnums par Latviju pētījumā tika mērīts ar jautājumu „Cik lielā mērā Jūs lepojaties ar to, ka esat Latvijas iedzīvotājs?”. Aptaujas rezultāti parāda, ka lepnuma sajūta par piederību Latvijai mazākumtautību vidū ievērojami palielinājusies. Ar to, ka ir Latvijas iedzīvotājs, ļoti lepojas 19%, drīzāk lepojas 44%, ne visai lepojas 22%, bet nemaz

nelepojas 6% respondentu (2.2.tabula). 9% nesniedza konkrētu atbildi uz šo jautājumu. Pateicoties nozīmīgam lepnuma par piederību valstij kāpumam krievu tautības pārstāvju vidū (59% salīdzinot ar 44% 2015. gadā – attēlā nav atspoguļots), atšķirības dažādu mazākumtautību vidū vairs nav statistiski nozīmīgas.

2.2. tabula. Lepnums par piederību Latvijas iedzīvotājiem (%)

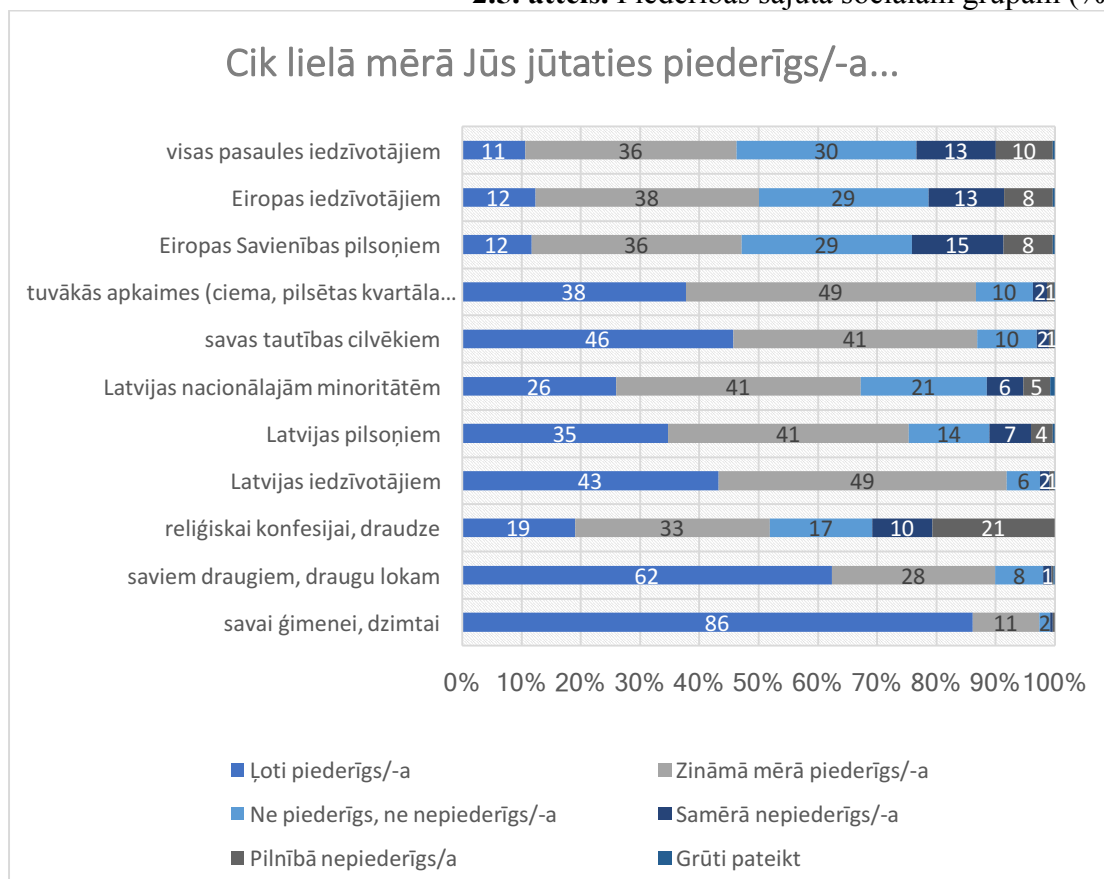
Latvieši	Mazākumtautības			
	2013. gads	2013. gads	2015. gads	2017. gads
Ļoti lepojos	42	16	11	19
Drīzāk lepojos	34	33	35	44
Ne visai lepojos	15	29	30	22
Nemaz nelepojos	5	19	17	6
Grūti pateikt, NA	4	4	7	9

Piezīme: tabulā iekļauti autoru aprēķini. 2013. gada dati – Starptautisko sociālo pētījumu programmas ietvaros (ISSP) veiktā iedzīvotāju aptauja; modulis „Nacionālā identitāte” (n=1000), aptaujas veicējs: Socioloģisko pētījumu institūts, 2013.; 2015. gada dati – “Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā”, aptaujas veicējs: BISS, 2015.

Salīdzinoši kritiskāk noskaņoti ir bezdarbnieki, pašnodarbinātie, ierindas darbinieki, un kopumā jauni cilvēki 25–34 gadu vecumā, taču ne jaunāka gadu gājuma mazākumtautību pārstāvji. Mazāku lepnumu par piederību valstij pauž Pierīgā un Vidzemē dzīvojošie mazākumtautību pārstāvji. Interesanti arī, ka vīrieši daudz retāk lepojas ar to, ka ir Latvijas iedzīvotāji, nekā sievietes.

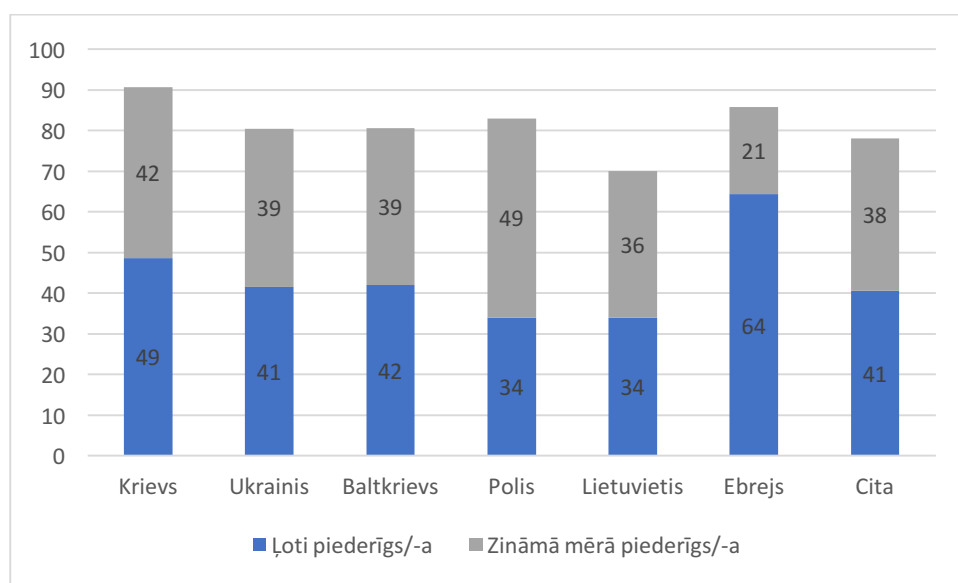
Ninansētāku priekšstatu par Latvijas mazākumtautību identitātēm iespējams iegūt, aplūkojot piederības sajūtu ne vien teritoriālām vienībām, bet sociālām grupām (2.5. attēls). Kā liecina aptaujas dati, mazākumtautību pārstāvji jūt ļoti ciešu piederības sajūtu savai ģimenei, dzimtai, turklāt izteikta ir arī piederības sajūta draugiem. Globālās identitātes (Eiropas, pasaules iedzīvotājs) Latvijas mazākumtautību vidū nav raksturīgas, tā vietā biežāk paužot piederības sajūtu Latvijas iedzīvotājiem (43% ļoti piederīgi, 49% – zināmā mērā piederīgi) un savas tautības cilvēkiem (attiecīgi, 46% un 41%). Tas, ka tikai 8% nejūtas piederīgi Latvijas iedzīvotājiem, liecina par mazākumtautību veiksmīgu iekļaušanos Latvijas sabiedrībā. Salīdzinoši vairāk mazākumtautību pārstāvju, kas nejūtas vismaz zināmā mērā piederīgi Latvijas iedzīvotājiem, ir sastopami Rīgā un Latgalē (10%).

2.5. attēls. Piederības sajūta sociālām grupām (%)

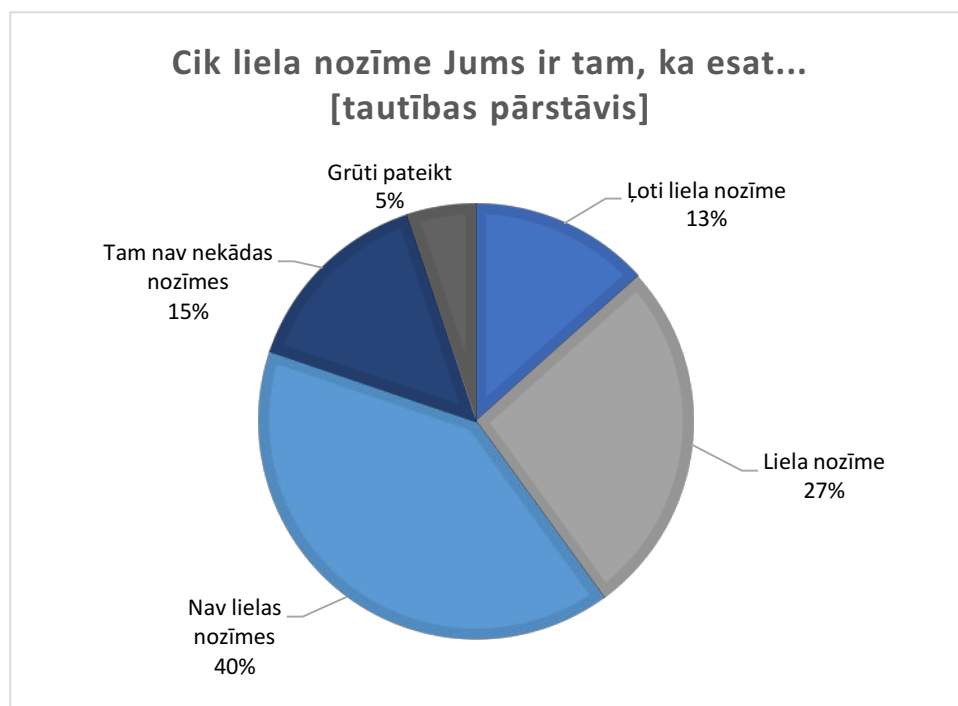
Kopumā rezultāti ļauj secināt, ka etniskā identitāte Latvijas mazākumtautību vidū ir līdzīgi spēcīgi izteikta kā nacionālā identitāte. Vispēcīgāko piederības sajūtu savai etniskajai kopienai pāduši ebreji un krievi (2.6. attēls). Zināma daļa mazākumtautību pārstāvju (26% ļoti un 41% zināmā mērā) sevi identificē arī ar “Latvijas nacionālajām minoritātēm” (īpaši, krievi un ukraiņi), savukārt piederības sajūta reliģiskai kopienai mazākumtautību pārstāvjiem ir mazāk raksturīga.

2.6. attēls. Piederības sajūta savas etniskās grupas cilvēkiem (%)

Piederības sajūtu savai tautībai kā sev personīgi ļoti svarīgu vai svarīgu atzīmē 40% mazākumtautību pārstāvju, un tikai 14% norāda, ka tai nav nekādas nozīmes (2.7. attēls). No visām tautībām vislielāko nozīmi etniskajai identitātei piešķir ebreji (57% tā ir ļoti svarīga vai svarīga). Etniskā identitāte svarīga arī 40–45% krievu un ukraiņu, bet vismazāko nozīmi tai piešķir baltkrievi.

2.7. attēls. Etniskās identitātes svarīgums (%)

Analizējot Latvijas mazākumtautību priekšstatus par Latviju, iezīmējas pozitīva aina. Mazākumtautību pārstāvju attieksme kļūst lojālāka, mazinoties atšķirībām starp latviešu un mazākumtautību pārstāvju uzskatiem vairākos jautājumos. Vislielāko lepnumu par savu valsti mazākumtautības izjūt gadījumos, kad Latvija gūst starptautiskus panākumus kultūrā un sportā. Jāatzīmē, ka šīs lepnuma jūtas ir ne tikai visbiežāk paustās pozitīvās asociācijas ar valsti, bet tās ir pieaugušas kopš 2013. gada un šobrīd ir vienlīdz spēcīgas ar latviešu paustajām jūtām. Iespējams, nestabilā ekonomiskā un politiskā situācija pasaulē, zināmā mērā ir veicinājusi nacionālo jūtu stiprināšanos un toleranci pret Latvijas valsti, par ko liecina arī ievērojams to mazākumtautību pārstāvju īpatsvara pieaugums, kuri piekrīt apgalvojumam, ka kopumā Latvija ir labāka nekā daudzas citas valstis. Mazākā mērā, tomēr pozitīva tendence vērojama arī uzskatos par to, ka Latvijas iedzīvotājiem jāatbalsta savas valsts nostāja, pat tad, ja viņi domā citādi. Uz līdzīgu tendenci attieksmēs norāda arī fakts, ka, neskatoties uz pastāvošajām problēmām, no 76% līdz 69% samazinājusies tā mazākumtautību pārstāvju daļa, kuri uzskata, ka valstī notiek lietas, kuru dēļ viņiem ir jākaunas par Latviju.

2.3. tabula. Uzskati un attieksme pret valsti (%)

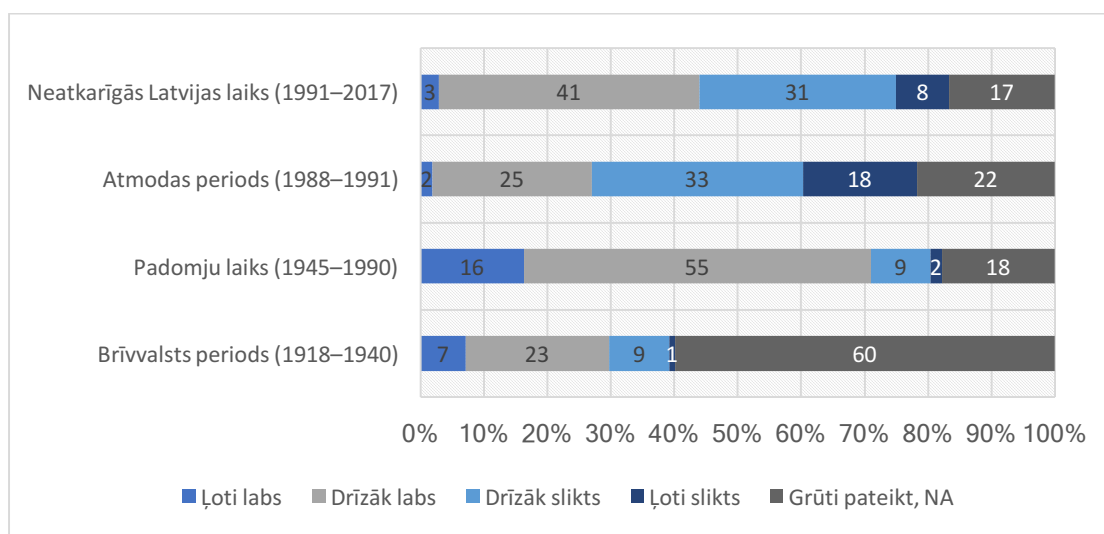
		Latvieši	Mazākumtautības	
		2013.	2013.	2017.
Kopumā Latvija ir labāka nekā daudzas citas valstis	Pilnīgi piekrītu /piekrītu	39	15	43
	Nedz piekrītu, nedz nepiekrītu	30	34	35
	Nepiekrītu/pilnībā nepiekrītu	29	47	22
	Grūti pateikt	2	4	<1
Latvijas iedzīvotājiem jāatbalsta savas valsts nostāja pat tad, ja viņi domā citādi	Pilnīgi piekrītu /piekrītu	32	23	30
	Nedz piekrītu, nedz nepiekrītu	29	21	31
	Nepiekrītu/pilnībā nepiekrītu	35	54	38
	Grūti pateikt	3	2	1
Ja manai valstij ir panākumi starptautiskajā sportā, es jūtos lepns/-a par savu valsti.	Pilnīgi piekrītu /piekrītu	84	79	84
	Nedz piekrītu, nedz nepiekrītu	11	12	13
	Nepiekrītu/pilnībā nepiekrītu	3	8	3
	Grūti pateikt	2	2	1
Šodien Latvijā ir dažas parādības, kuru dēļ es kaunos par Latviju	Pilnīgi piekrītu /piekrītu	63	76	69
	Nedz piekrītu, nedz nepiekrītu	20	15	21
	Nepiekrītu/pilnībā nepiekrītu	15	7	10
	Grūti pateikt	2	2	<1

Ņemot vērā Latvijā pastāvošos atšķirīgos viedokļus par dažādiem vēstures notikumiem un vēstures posmiem, aptaujas anketā Latvijas mazākumtautībām lūdza novērtēt, kā viņi vērtē šādus vēstures posmus: Brīvvalsts periods (1918–1940), Padomju laiks (1945–1990), Atmodas periods (1988–1991) un neatkarīgās Latvijas laiks (1991–2015).

Atbildes liecina, ka, tāpat kā 2015. gadā, mazākumtautības Latvijā vispozitīvāk vērtē Padomju laiku (1945–1990): 55% uzskata, ka tas bija drīzāk labs, bet 16% – ļoti labs (2.8. attēls). Kritiska attieksme pret šo vēstures periodu vērojama vien nelielā daļā mazākumtautību pārstāvju (11%). Tomēr jāatzīmē, ka kopš 2015. gada būtiski samazinājies to cilvēku skaits, kas šo posmu vērtē ka ļoti labu (16% salīdzinājumā ar 29%), vienlaikus pieaugot “Grūti pateikt” atbilžu skaitam (18% salīdzinājumā ar 9%), kas varētu liecināt par zināmu vēstures pārvērtēšanu.

Latvijas Brīvvalsts periodu pozitīvi vai ļoti pozitīvi vērtē tikai aptuveni trešdaļa (30%) mazākumtautību pārstāvju, bet Atmodas periodu (1988–1991) – 27%. Taču ievērojamas izmaiņas vērojamas Neatkarīgās Latvijas laika (1991–2017) vērtējumā. Ja 2015. gadā šo periodu kā drīzāk labu vai ļoti labu vērtēja 29%, šobrīd pozitīvu vērtējumu paiduši 44% mazākumtautību pārstāvju. Tas liecina par kopējā noskaņojuma attiecībā pret valstī notiekošo uzlabošanos mazākumtautību vidū.

2.8. attēls. Latvijas vēstures posmu vērtējums (%)

Dažādu vēstures periodu vērtējums dažādās etniskajās grupās atšķiras. Poļi, ebreji un citu mazāko Latvijas mazākumtautību pārstāvji Padomju periodu pozitīvi vērtē retāk nekā krievi, baltkrievi, ukraiņi un lietuvieši. Poļi un lietuvieši pārsvarā pozitīvi vērtē Neatkarīgās Latvijas laiku, kamēr citu mazākumtautību vērtējums šim periodam ir neviennozīmīgs. Salīdzinot krievu tautības pārstāvju vērtējumu ar 2015. gadu redzams, ka Atmodas vai neatkarīgās Latvijas laika vērtējums šajā grupā nav būtiski mainījies, taču mazāk krievu tautības pārstāvju kā drīzāk vai ļoti labu vērtē Padomju periodu (72% salīdzinot ar 85% 2015. gadā).

2.4.tabula. Dažādu etnisko grupu Latvijas vēstures periodu vērtējums (%)

		Krievs	Ukrainis	Baltkrievs	Polis	Lietuvietis	Ebrejs	Cita
Brīvvalsts periods (1918–1940)	Ļoti labs	4	7	11	15	16	21	16
	Drīzāk labs	21	29	15	28	38	64	16
	Drīzāk slikts	11	7	11	6	4	7	3
	Ļoti slikts	1	0	0	2	0	0	0
	Grūti pateikt	64	56	63	49	42	7	66
Padomju laiks (1945–1990)	Ļoti labs	15	27	27	13	12	14	16
	Drīzāk labs	58	41	48	45	60	50	38
	Drīzāk slikts	7	7	6	26	14	14	19
	Ļoti slikts	0	0	3	6	4	14	9
	Grūti pateikt	19	24	15	11	10	7	19
Atmodas periods (1988–1991)	Ļoti labs	1	0	0	4	4	7	9
	Drīzāk labs	25	20	19	23	46	7	28
	Drīzāk slikts	34	27	31	40	30	43	28
	Ļoti slikts	18	22	24	19	8	29	3
	Grūti pateikt	22	32	26	13	12	14	31
Neatkarīgās Latvijas laiks (1991–2017)	Ļoti labs	2	5	2	2	10	7	6
	Drīzāk labs	40	37	31	57	54	36	34
	Drīzāk slikts	32	34	37	21	16	57	34
	Ļoti slikts	8	7	11	9	12	0	6
	Grūti pateikt	18	17	19	11	8	0	19

Papildus, analīze liecina, ka Padomju periodu kā drīzāk vai ļoti labu daudz retāk nekā citi vērtē mazākumtautību NVO un grupu aktīvisti (61%), turpretī viņi biežāk kā labu vērtē Latvijas brīvvalsts periodu (41%) un Neatkarīgās Latvijas laiku (47%).

Skatot vēstures periodu vērtējumu dažādās vecumgrupās, redzamas ievērojamas atšķirības dažādu vecuma grupu mazākumtautību pārstāvju vidū. Padomju laiku pozitīvi vērtē 41% jauniešu 15–24 gadu vecumā, 52% – 25–34 gadu vecumā, 64% 35–44 gadu vecumā, 75% 45–54 gadu vecumā, 79% 55–64 gadu vecumā un 83% 65 vai vairāk gadu vecumā (2.5.tabula). Šis rezultāts visticamāk atspoguļo paaudžu izmaiņas attieksmē pret Padomju periodu, un ir viens no iemesliem kopējam Padomju laika pozitīvā vērtējuma kritumam mazākumtautību vidū Latvijā. Interesanti, ka citu periodu, piem., Atmodas perioda, vērtējums dažādās vecuma grupās neatšķiras, izņemot to, ka jaunieši līdz 24 gadu vecumā optimistiskāk nekā citi vērtē neatkarīgās Latvijas laiku (58% to vērtē kā labu vai ļoti labu). Dažādu vēstures periodu vērtējums atkarīgs arī no ienākumu līmeņa: mazākumtautību pārstāvji ar augstiem ienākumiem retāk kā labu vērtē Padomju periodu, bet biežāk – neatkarīgās Latvijas laiku. Daļēji tādēļ salīdzinoši retāk pozitīvi Padomju periodu vērtē Rīgā un Pierīgā dzīvojošie (mazāk nekā 60%).

2.5.tabula. Vēstures periodu vērtējums dažādās vecuma grupās (%)

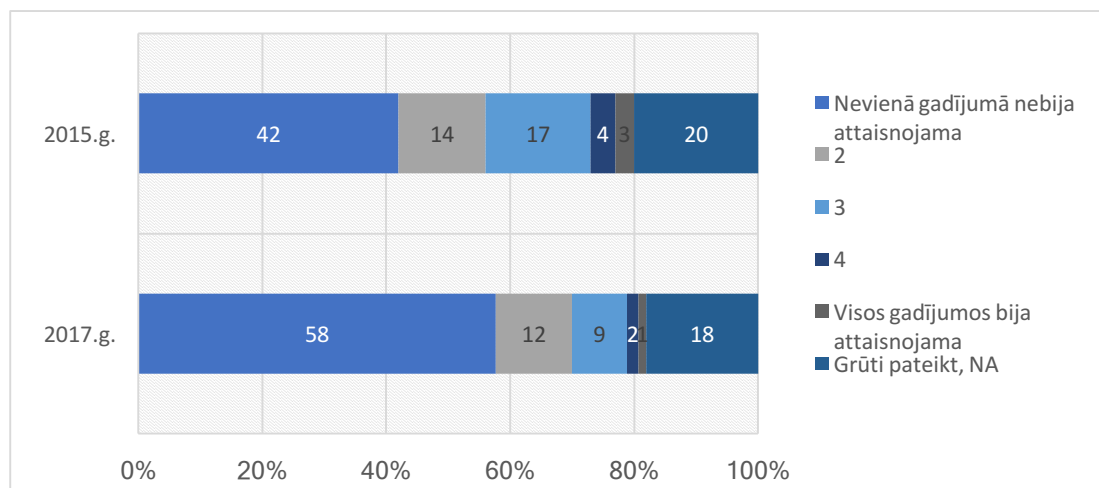
		15–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65 vai vairāk
Brīvvalsts periods (1918–1940)	Ļoti labs	6	4	8	7	5	8
	Drīzāk labs	22	25	27	22	21	24
	Drīzāk slikts	10	6	9	7	7	12
	Ļoti slikts	1	1	1	0	2	1
	Grūti pateikt, NA	60	63	55	64	65	56
Padomju laiks (1945–1990)	Ļoti labs	6	7	14	21	18	20
	Drīzāk labs	34	45	50	54	61	63
	Drīzāk slikts	19	11	13	8	6	6
	Ļoti slikts	2	1	3	1	2	1
	Grūti pateikt, NA	38	35	20	16	13	10
Atmodas periods (1988–1991)	Ļoti labs	3	1	1	1	1	3
	Drīzāk labs	21	19	24	28	29	27
	Drīzāk slikts	32	26	34	34	33	37
	Ļoti slikts	10	20	22	18	18	14
	Grūti pateikt, NA	34	35	19	18	19	19
Neatkarīgās Latvijas laiks (1991–2017)	Ļoti labs	6	1	3	5	3	1
	Drīzāk labs	52	43	41	35	37	39
	Drīzāk slikts	27	33	33	29	30	36
	Ļoti slikts	3	6	10	13	11	7
	Grūti pateikt, NA	12	17	13	18	20	16

Piezīme: izmantoti gan pamatizlases, gan jauniešu papildizlases dati

Mazākumtautību vidū valda liela vienprātība jautājumā par Latvijas iedzīvotāju izsūtīšanu (deportācijām) 1941. un 1949. gadā no Latvijas uz Sibīriju un citiem attāliem PSRS reģioniem. 58% uzskata, ka tās nevienā gadījumā nevija attaisnojamas, turklāt šāds priekšstats, salīdzinot ar 2015. gadu, būtiski pastiprinājies. Tikai 3% deportācijas drīzāk vai pilnībā attaisno (2.9. attēls). Šie rezultāti liecina par virzību uz vienotākas sociālo atmiņu Latvijā.

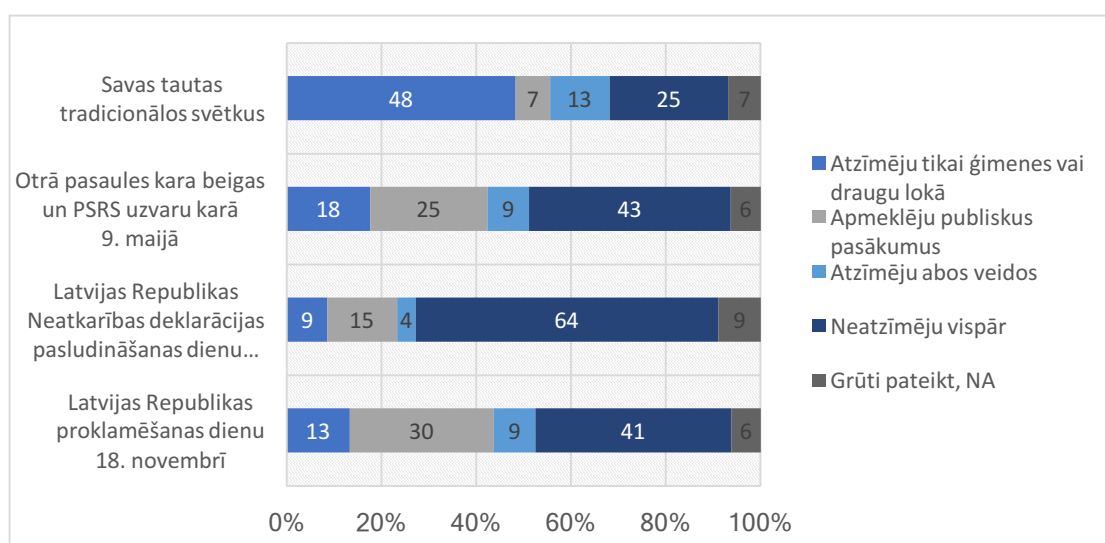
Salīdzinot atbildes dažādās demogrāfiskajās grupās tomēr redzams, ka lietuvieši, poļi, ebreji un citu mazāko Latvijas mazākumtautību pārstāvji pauduši izteiktāku nosodījumu deportācijām nekā krievi, baltkrievi un ukraiņi, tomēr arī šajās grupās tikai daži procenti atbalsta deportācijas. Lielais ‘Grūti pateikt’ atbilžu skaits (vairāk nekā 10% šajās trīs grupās) liecina par šī perioda sarežģīto raksturu daļas mazākumtautību apziņā un nepieciešamību to padziļināti skaidrot, īpaši jaunajām paaudzēm. Visbiežāk nenoteiktas un izsūtīšanu stingri nenosodošas atbildes snieguši mazākumtautību pārstāvji pilsētās ārpus Rīgas, Vidzemē, Zemgalē un Latgalē.

2.9. attēls. Viedoklis par Latvijas iedzīvotāju izsūtīšanu 40. gados (%)

Aptaujas rezultāti liecina, ka salīdzinājumā ar 2015. gadu nedaudz palielinājis to mazākumtautību pārstāvju skaits, kas atzīmē Latvijas Republikas proklamēšanas dienu 18. novembrī (52% salīdzinājumā ar 46%) un Latvijas Republikas Neatkarības deklarācijas pasludināšanas dienu 4. maijā (28% salīdzinājumā ar 24%; skat. 2.10. attēlu), tomēr izmaiņas ir nebūtiskas un šobrīd vēl nevar tikt uzskatītas par tendenci. Līdzīgi rādītāji konstatēti arī 2008. un 2012. gada aptaujās. Latvijas Republikas proklamēšanas dienu 18. novembrī mazākumtautību iedzīvotāji biežāk svin, apmeklējot publiskus pasākumus – 30%, taču 13% – ievērojami vairāk nekā 2015. gadā – svin svētkus ģimenes vai draugu lokā, un 9% – gan ģimenē, gan apmeklējot publiskus pasākumus. 2015. gada aptaujā tika secināts, ka Latvijas mazākumtautību vidū salīdzinoši daudz populārāki ir 9. maija svētki – Otrā pasaules kara beigas un PSRS uzvara karā – tikai 22% aptaujāto tos nesvinēja vispār. Taču to popularitāte jau pielīdzinājusies Latvijas Republikas proklamēšanas dienai: 43% Latvijas mazākumtautību šos svētkus neatzīmē vispār. 25% aptaujāto Otrā pasaules kara beigas svin, apmeklējot publiskus pasākumus, 18% svin svētkus ģimenes vai draugu lokā, un 9% – gan ģimenē, gan apmeklējot publiskus pasākumus. Jāsecina, ka Otrā pasaules kara beigu un PSRS uzvaras karā atzīmēšana kā savulaik būtiska tradīcija sāk zaudēt savu lomu Latvijas mazākumtautību iedzīvotāju dzīvē.

2.10. attēls. Svētku svinēšanas tradīcijas (%)

Vērojamas nozīmīgas atšķirības dažādu tautību cilvēku svētku svinēšanas tradīcijās (2.6.tabula). Krievi, ukraiņi un baltkrievi salīdzinoši retāk nekā citu mazākumtautību pārstāvji svin Latvijas Republikas proklamēšanas dienu 18.novembrī un Neatkarības deklarācijas proklamēšanas dienu 4.maijā, bet biežāk atzīmē Otrā pasaules kara beigās un PSRS uzvaru karā 9.maijā. No citu mazākumtautību cilvēkiem lielākā daļa atzīmē 18.novembri, un lielākā daļa neatzīmē 9.maiju.

2.6.tabula. Svētku svinēšanas tradīcijas dažādu etnisko grupu vidū (%)

		Krievs	Ukrainis	Baltkrievs	Polis	Lietuvietis	Ebrejs	Cita
Latvijas Republikas proklamēšanas dienu 18. novembrī	Atzīmēju tikai ģimenes vai draugu lokā	13	5	11	11	24	14	22
	Apmeklēju publiskus pasākumus	28	41	34	45	28	71	16
	Atzīmēju abos veidos	7	15	5	11	18	0	19
	Neatzīmēju vispār	45	37	45	26	26	14	34
	Grūti pateikt, NA	7	2	5	9	4	0	9
Latvijas Republikas Neatkarības deklarācijas pasludināšanas dienu 4. maijā	Atzīmēju tikai ģimenes vai draugu lokā	7	7	10	6	22	14	9
	Apmeklēju publiskus pasākumus	11	17	16	30	18	50	19
	Atzīmēju abos veidos	3	7	3	6	10	0	13
	Neatzīmēju vispār	69	63	61	51	44	36	53
	Grūti pateikt, NA	10	5	10	6	6	0	6
Otrā pasaules kara beigas un PSRS uzvaru karā 9. maijā	Atzīmēju tikai ģimenes vai draugu lokā	19	15	21	15	2	0	28
	Apmeklēju publiskus pasākumus	27	34	26	23	8	29	0
	Atzīmēju abos veidos	10	10	6	4	2	7	3
	Neatzīmēju vispār	38	32	39	51	82	64	63
	Grūti pateikt, NA	6	10	8	6	6	0	6
Savas tautas tradicionālos svētkus	Atzīmēju tikai ģimenes vai draugu lokā	49	44	53	34	44	71	56
	Apmeklēju publiskus pasākumus	8	10	3	13	0	7	3
	Atzīmēju abos veidos	13	15	8	13	14	0	16
	Neatzīmēju vispār	24	29	24	28	36	7	19
	Grūti pateikt, NA	6	2	11	13	6	14	6

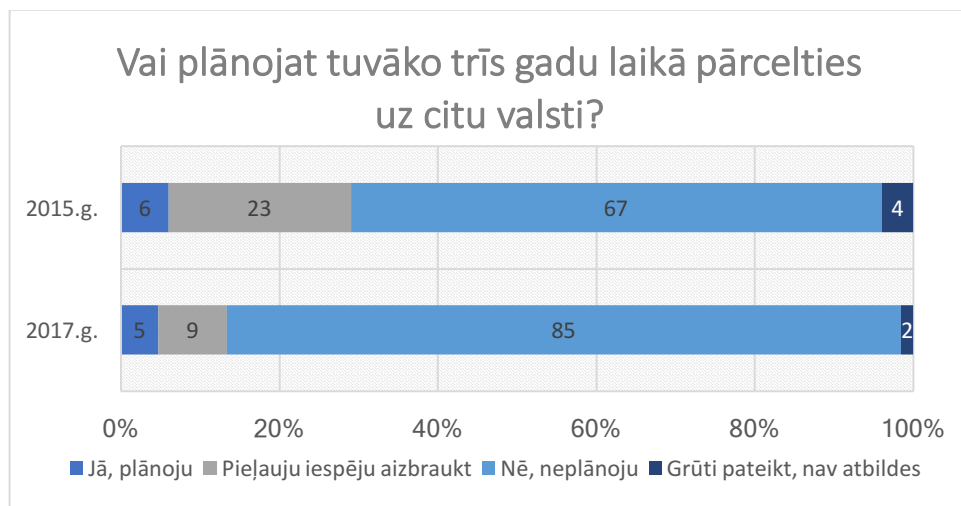
Aplūkojot rezultātus dažādās vecuma grupās jāsecina, ka mazākumtautību jaunieši 15–24 gadu vecumā biežāk nekā citi atzīmē 18.novembri un 4.maiju (2.7.tabula).

2.7.tabula. Svētku svinēšanas tradīcijas dažādās vecuma grupās (%)

		15– 24	25– 34	35– 44	45– 54	55– 64	65 vai vairāk
Latvijas Republikas proklamēšanas dienu 18. novembrī	Atzīmēju tikai ģimenes vai draugu lokā	10	6	13	10	16	16
	Apmeklēju publiskus pasākumus	51	45	36	33	22	21
	Atzīmēju abos veidos	8	10	12	11	8	5
	Neatzīmēju vispār	26	38	33	39	44	52
	Grūti pateikt, NA	4	1	6	7	10	6
Latvijas Republikas Neatkarības deklarācijas pasludināšanas dienu 4. maijā	Atzīmēju tikai ģimenes vai draugu lokā	4	4	5	8	14	11
	Apmeklēju publiskus pasākumus	21	18	16	21	9	13
	Atzīmēju abos veidos	5	2	3	7	3	3
	Neatzīmēju vispār	59	70	66	56	64	66
	Grūti pateikt, NA	12	6	9	8	10	7
Otrā pasaules kara beigas un PSRS uzvaru karā 9. maijā	Atzīmēju tikai ģimenes vai draugu lokā	10	14	15	17	20	23
	Apmeklēju publiskus pasākumus	34	33	29	24	16	23
	Atzīmēju abos veidos	10	11	7	14	7	7
	Neatzīmēju vispār	37	40	42	38	44	44
	Grūti pateikt, NA	8	2	7	8	12	4
Savas tautas tradicionālos svētkus	Atzīmēju tikai ģimenes vai draugu lokā	52	47	51	50	53	53
	Apmeklēju publiskus pasākumus	8	7	9	6	10	5
	Atzīmēju abos veidos	10	12	14	11	12	10
	Neatzīmēju vispār	23	30	18	27	18	25
	Grūti pateikt, NA	6	4	7	5	7	6

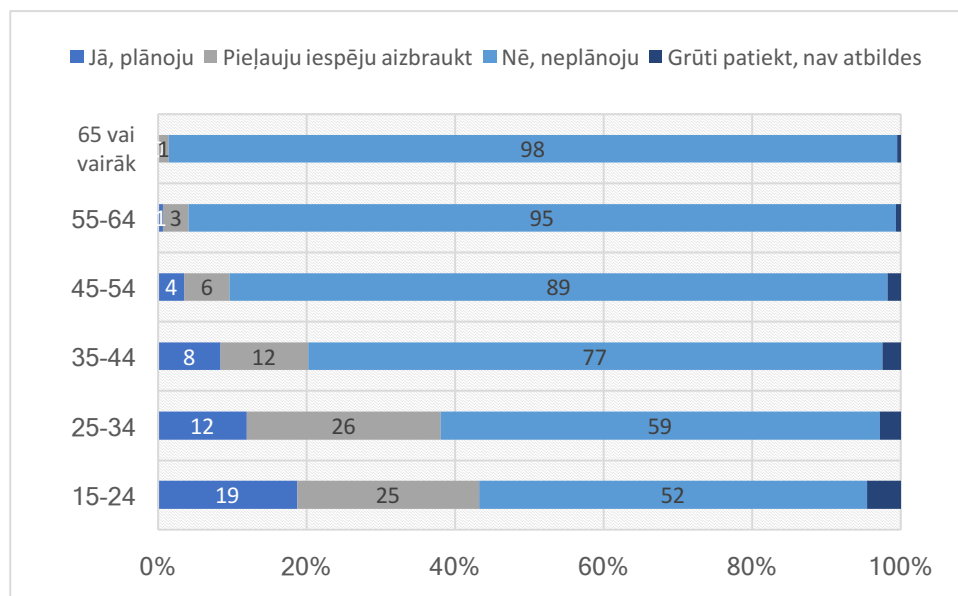
Par piesaisti Latvijai zināmā mērā liecina arī emigrācijas plāni. Kā liecina aptaujas dati, vēlme vai gatavība aizbraukt no Latvijas mazākumtautību vidū pēdējos gados ir samazinājusies (2.11. attēls). Ja 2015. gadā 29% plānoja vai pieļāva iespēju aizbraukt, tad 2017. gadā – vairs tikai 14%. Interesanti, ka biežāk aizbraukt varētu vīrieši (18%) nekā sievietes (10%).

2.11. attēls. Emigrācijas plāni (%)

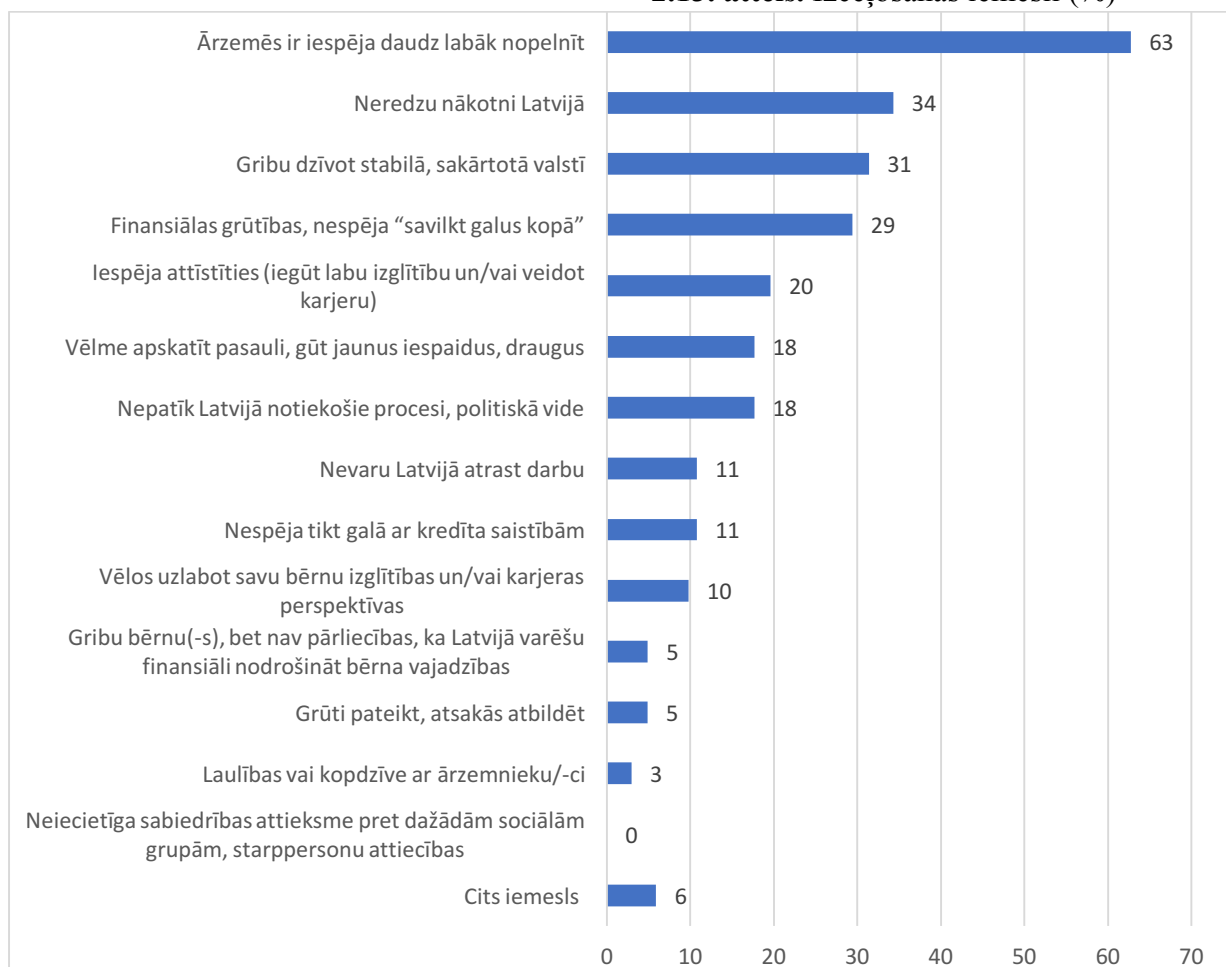
Lai gan kopumā aizbraukt plāno tikai neliela mazākumtautību pārstāvju, attieksmes atšķiras dažādās vecuma grupās. 44% jauniešu līdz 25 gadu vecumā un 38% – 25–34 gadu vecumā plāno vai pieļauj iespēju aizbraukt no Latvijas (2.12. attēls). Tomēr, salīdzinot ar 2015. gadu, jauniešu emigrācijas vēlme nedaudz mazinājusies.

2.12. attēls. Dažāda vecuma mazākumtautību pārstāvju emigrācijas plāni (%)

Runājot par aizbraukšanas mērķi, divas trešdaļas (66%) norāda, ka brauktu strādāt, 11% – mācīties, 15% – veidot ģimeni vai pievienoties ģimenei, bet 9% min kādu citu personīgu mērķi. Kā izceļošanas iemeslu respondenti visbiežāk (63%) min iespēju vairāk nopelnīt un 29% – nespēju “savilkt galus kopā”. Aptuveni trešdaļa kā iemeslu min vēlmi dzīvot stabilā, sakārtotā valstī un to, ka neredz nākotni Latvijā (2.13. attēls). Neiecietīgu sabiedrības attieksmi kā emigrācijas iemeslu respondenti nav minējuši.

2.13. attēls. Izceļošanas iemesli (%)

2.2. Pilsoniskā līdzdalība

Mazākumtautību pilsoniskās līdzdalības izpētē tika izmantoti rādītāji, kas raksturo gan politisko, gan pilsonisko un sabiedrisko līdzdalību, gan formālo, gan neformālo līdzdalību, gan tradicionālākas, gan mazāk tradicionālas mūsdienu līdzdalības formas.

Dažādi iedzīvotāju politiskās un pilsoniskās līdzdalības aspekti tiek mērīti daudzos pētījumos, tomēr mazākumtautību pārstāvju aktivitātes salīdzināšanu ar latviešu tautības iedzīvotāju aktivitāti un aktivitātes izmaiņu vērtējumu ilglaicīgā griezumā ierobežo vairāki faktori: 1) atsevišķu pētījumu dati un rezultāti nav pieejami tautību griezumā, 2) atšķiras politiskās un pilsoniskās līdzdalības aktivitāšu formulējumi. Tomēr pieejamie dati liecina, ka vairākās līdzdalības formās mazākumtautību pārstāvju aktivitāte pieaug un līdzinās latviešu tautības iedzīvotāju iesaistei / aktivitātei.

60% mazākumtautību pārstāvju pēdējā gada laikā ir pastāvīgi interesējušies par politiku, skatoties TV raidījumus vai lasot, turklāt 50% par politiku ir diskutējuši ar draugiem vai paziņām (2.14. attēls). Pavisam maza daļa (līdz 6%) mazākumtautību pārstāvju pēdējā gada laikā piedalījušies mītiņos, piketos, demonstrācijās vai zibakcijās, ievietojuši komentārus Internetā par politiskām aktivitātēm, parakstījuši petīciju, ievietojuši iniciatīvu manabalss.lv, piedalījies kādā sabiedriskās apspriešanas pasākumā, sazinājušies ar deputātiem vai mazākumtautību organizācijām savu interešu aizstāvēbai. Var secināt, ka, lai gan mazākumtautību pārstāvji lielākoties seko politiskajām norisēm, paši viņi tajās iesaistās reti. Tā vietā populārākas ir sabiedriskas

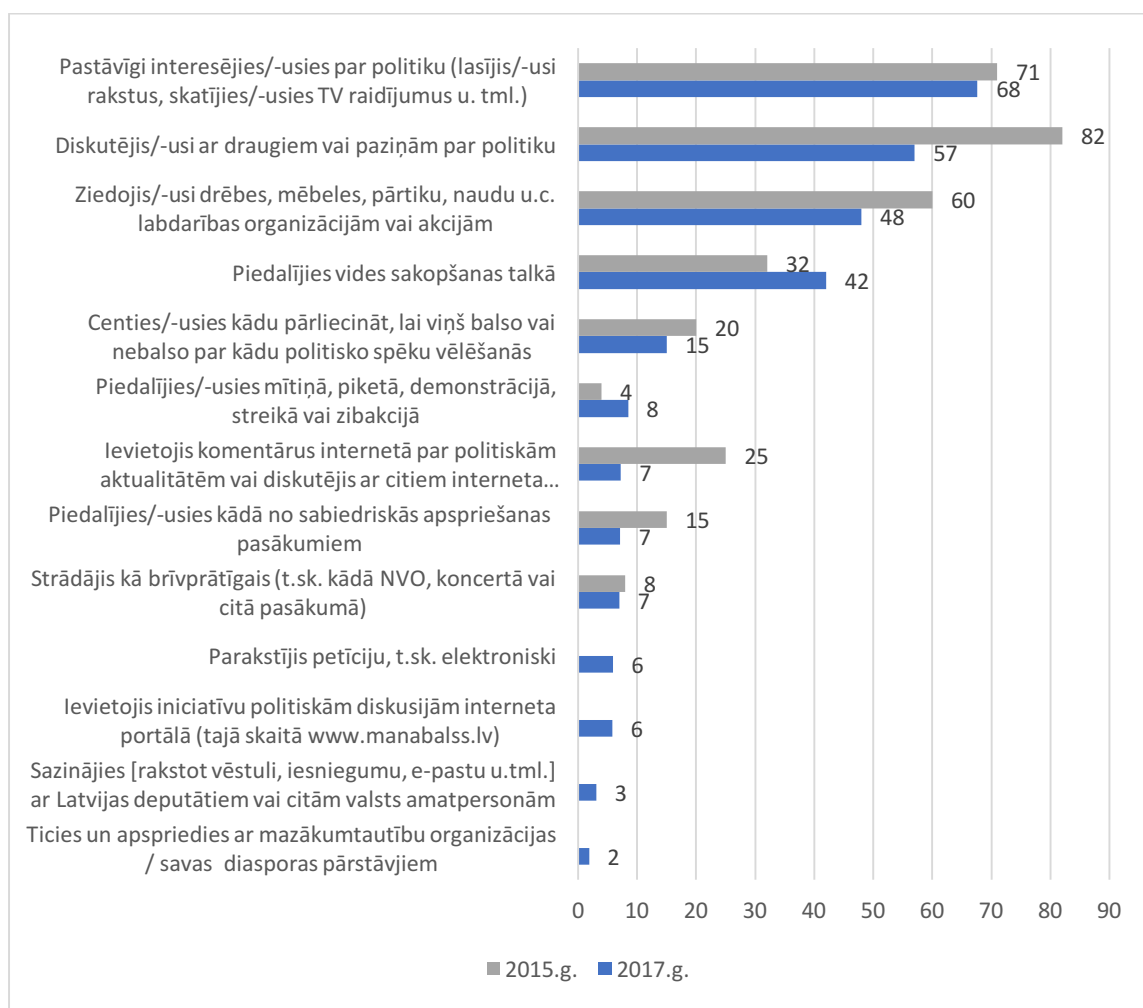
aktivitātes: pēdējā gada laikā 31% mazākumtautību pārstāvju piedalījušies vides sakopšanas talkā, bet 38% ziedojuši labdarības organizācijām vai akcijām.

2.14. attēls. Iesaistīšanās politiskajās aktivitātēs pēdējā gada laikā (%)

Salīdzinot ar 2015. gadu, kurā jautājums tika uzdots par pēdējiem trim gadiem, jāsecina, ka, lai gan interese par politiku saglabājusies augstā līmenī, mazākumtautību politiskā lielākoties aktivitāte ir samazinājusies. Zināmā mērā to var skaidrot ar to, ka pēdējās parlamenta vēlēšanas Latvijā notika 2014. gadā, īsi pirms 2015. gada aptaujas, kā arī ar vērtējuma par Latvijā notiekošajiem procesiem uzlabošanos. Par politikas jautājumiem mazākumtautību pārstāvji šobrīd diskutē – gan personīgās sarunās, gan publiskajā telpā – ievērojami mazāk nekā 2015. gadā (2.15. attēls). Samazinājusies ziedošanas aktivitāte, taču vairāk mazākumtautību pārstāvju piedalījušies vides sakopšanas talkā.

2.15. attēls. Iesaistīšanās politiskajās aktivitātēs pēdējo trīs gadu laikā (%)

Tomēr atšķirīgu ainu sniedz salīdzinājums ar 2014. gada ISSP aptaujas datiem. Salīdzinot ar 2014. gadu divkārtīgi (no 7% līdz 15%) palielinājies to cittautiešu skaits, kuri centušies pārliecināt kādu balsot vai gluži pretēji – nebalso par noteiktu politisko spēku vēlēšanās. Iespējams šāds aktivitātes pieaugums daļēji skaidrojams ar jau minēto pašvaldību vēlēšanu norisi gandrīz neilgi pirms aptaujas veikšanas. Tāpat divkārt palielinājies to cittautiešu respondentu skaits, kas piedalījusies, mītiņā, demonstrācijā, zibakcijā. Uzreiz gan jānorāda, ka, piemēram 2014. gada aptaujas atbilžu formulējumā bija iekļauta tikai dalība protesta akcijā, kas neapšaubāmi samazina iespējamās līdzdalības rādītājus. Pieaudzis arī to skaits, kas parakstījuši petīcijas un sazinājušies ar deputātiem vai citām amatpersonām. Atkārtoti gan jānorāda uz to, ka 2017. gada aptaujā abos gadījumos pie minētajām atbildēm tika pievienota piebilde – „t.sk. elektroniski”, kas, iespējams, paplašina iesaistīto respondentu loku un paaugstina līdzdalības rādītājus minētajās aktivitātēs.

2.8.tabula. Iedzīvotāju līdzdalība politiskajās un pilsoniskajās aktivitātēs (%)

	Latvieši		Mazākumtautības	
	2014. gads	2014. gads	2015. gads	2017. gads
Centies kādu pārliecināt, lai balso vai nebalso par kādu politisko spēku vēlēšanās	11,4	7,4	20	15,3
Parakstījis petīciju	4,8	3,6	-	5,6
Piedalījies mītiņā, demonstrācijā, zibakcijā	6,7	4,0	4	8,1
Sazinājies ar deputātiem vai citām amatpersonām	3,1	1,8	-	3,0

Jāsecina, ka politisko aktivitāti lielā mērā ietekmē konkrētā brīža aktualitātes politiskajā dzīvē, un tā ir svārstīga. Lai iegūtu pilnīgu priekšstatu par politiskās iesaistes izmaiņām, svarīgi vienmēr aplūkot rezultātus kontekstā, kā arī izmantot longitudinālus datus ar pēc iespējas daudz mērījumu punktiem un precīzi saskaņotiem formulējumiem.

Salīdzinot ar citām grupām jaunieši līdz 25 gadu vecumā retāk interesējas par politiku un diskutē ar draugiem un paziņām par politiku, taču biežāk ir strādājuši kā brīvprātīgie vai piedalījušies vides sakopšanas talkā. Savu politisko viedokli visbiežāk aktīvi pauduši mazākumtautību pārstāvji 25–34 gadu vecumā: diskutējot ar draugiem un paziņām, cenšoties pārliecināt balsot vai nebalstot par kādu politisko spēku, ievietojot komentārus par politiskām tēmām Internetā, piedaloties mītiņā, piketā, demonstrācijā, streikā vai zibakcijā, piedaloties sabiedriskās apspriešanās, ievietojot iniciatīvas manabalss.lv vai parakstot petīcijas. Tieši šī ir politiski aktīvākā vecuma grupa.

2.9.tabula. Iesaistīšanās politiskajās aktivitātēs pēdējā gada laikā dažādās vecuma grupās (%)

	15–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65 vai vairāk
Piedalījies vides sakopšanas talkā	49	37	39	40	24	14
Pastāvīgi interesējies/-usies par politiku (lasījis/-usi rakstus, skatījis/-usies TV raidījumus u. tml.)	44	51	54	62	55	65
Ziedojis/-usi drēbes, mēbeles, pārtiku, naudu u.c. labdarības organizācijām vai akcijām	32	37	44	48	25	38
Diskutējis/-usi ar draugiem vai paziņām par politiku	32	58	49	54	49	48
Strādājis kā brīvprātīgais (t.sk. kādā NVO, koncertā vai citā pasākumā)	12	6	4	4	2	2
Centies/-usies kādu pārliecināt, lai viņš balso vai nebalso par kādu politisko spēku vēlēšanās	8	18	19	12	9	15
Piedalījies/-usies mītiņā, piketā, demonstrācijā, streikā vai zibakcijā	7	10	6	3	3	3
Ievietojis komentārus internetā par politiskām aktualitātēm vai diskutējis ar citiem interneta komentētājiem	5	17	9	8	1	1
Piedalījies/-usies kādā no sabiedriskās apspriešanas pasākumiem	5	9	3	3	4	5
Sazinājies [rakstot vēstuli, iesniegumu, e-pastu u.tml.] ar Latvijas deputātiem vai citām valsts amatpersonām	5	1	1	4	1	0
Parakstījis petīciju, t.sk. elektroniski	3	15	8	5	2	0
Ievietojis iniciatīvu politiskām diskusijām interneta portālā (tajā skaitā www.manabalss.lv)	3	11	10	3	1	0
Ticies un apspriedies ar mazākumtautību organizācijas / savas diasporas pārstāvjiem	1	1	3	0	0	3

Ievērojami atšķiras līdzdalības prakse dažādos reģionos un apdzīvotās vietās (2.10.tabula). Visvairāk par politiku interesējas un ar draugiem un paziņām diskutē valsts nozīmes pilsētās izņemot Rīgu dzīvojošie mazākumtautību pārstāvji, savukārt maz politiku apspriež ciematos vai laukos. Vides sakopšanas talkās un sabiedriskās apspriešanās aktīvākie ir mazpilsētu iedzīvotāji. Savukārt rīdzinieki ir tie, kuri visbiežāk kādu cenšas pārliecināt balsot vai nebalsot pār kādu politisko spēku, ievieto politiskus komentārus Internetā, ievieto iniciatīvas manabalss.lv un paraksta petīcijas.

2.10.tabula. Iesaistīšanās politiskajās aktivitātēs pēdējā gada laikā dažādās apdzīvotās vietās (%)

	Rīga	Valsts nozīmes pilsēta	Cita pilsēta	Ciems vai cita apdzīvota vieta
Pastāvīgi interesējies/-usies par politiku (lasījis/-usi rakstus, skatījis/-usies TV raidījumus u. tml.)	61	83	47	43
Diskutējis/-usi ar draugiem vai paziņām par politiku	50	69	44	32
Ziedojis/-usi drēbes, mēbeles, pārtiku, naudu u.c. labdarības organizācijām vai akcijām	35	40	43	38
Piedalījies vides sakopšanas talkā	22	33	42	34
Centies/-usies kādu pārliecināt, lai viņš balso vai nebalso par kādu politisko spēku vēlēšanās	22	7	6	6
Ievietojis komentārus internetā par politiskām aktualitātēm vai diskutējis ar citiem interneta komentētājiem	10	4	2	2
Parakstījis petīciju, t.sk. elektroniski	6	1	3	2
Ievietojis iniciatīvu politiskām diskusijām interneta portālā (tajā skaitā www.manabalss.lv)	7	1	1	0
Piedalījies/-usies mītiņā, piketā, demonstrācijā, streikā vai zibakcijā	7	0	7	3
Piedalījies/-usies kādā no sabiedriskās apspriešanas pasākumiem	5	1	8	5
Sazinājies [rakstot vēstuli, iesniegumu, e-pastu u.tml.] ar Latvijas deputātiem vai citām valsts amatpersonām	3	1	2	0
Strādājis kā brīvprātīgais (t.sk. kādā NVO, koncertā vai citā pasākumā)	3	10	4	4
Ticies un apspriedies ar mazākumtautību organizācijas / savas diasporas pārstāvjiem	2	1	1	0

Līdzdalības rādītāji cieši saistīti arī ar izglītības līmeni: mazākumtautību pārstāvji, kuriem ir augstākā izglītība, jebkura veida politiskās un pilsoniskās aktivitātēs iesaistās nozīmīgi biežāk nekā tie, kuriem ir tikai pamata vai vidējā izglītība (2.11.tabula).

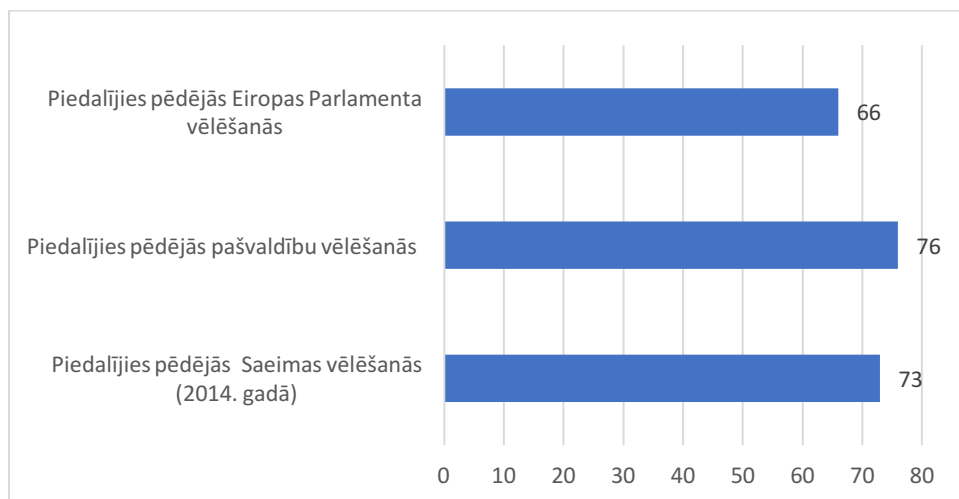
2.11.tabula. Cilvēku ar dažādu izglītības līmeni iesaistīšanās politiskajās aktivitātēs pēdējā gada laikā (%)

	Pamatizglītība vai nepabeigta vidējā	Vidējā	Vidējā profe- sionālā	Augstākā
Pastāvīgi interesējies/-usies par politiku (lasījis/-usi rakstus, skatījis/-usies TV raidījumus u. tml.)	57	55	60	66
Diskutējis/-usi ar draugiem vai paziņām par politiku	42	44	51	58
Ziedojis/-usi drēbes, mēbeles, pārtiku, naudu u.c. labdarības organizācijām vai akcijām	29	37	41	41
Piedalījies vides sakopšanas talkā	20	24	35	37
Centies/-usies kādu pārliecināt, lai viņš balso vai nebalso par kādu politisko spēku vēlēšanās	10	10	11	21
levietojis komentārus internetā par politiskām aktualitātēm vai diskutējis ar citiem interneta komentētājiem	0	2	5	14
Parakstījis petīciju, t.sk. elektroniski	0	2	3	9
Piedalījies/-usies kādā no sabiedriskās apspriešanas pasākumiem	3	4	4	10
levietojis iniciatīvu politiskām diskusijām interneta portālā (tajā skaitā www.manabalss.lv)	0	1	3	8
Piedalījies/-usies mītiņā, piketā, demonstrācijā, streikā vai zibakcijā	1	5	5	7
Strādājis kā brīvprātīgais (t.sk. kādā NVO, koncertā vai citā pasākumā)	7	4	5	4
Ticies un apspriedies ar mazākumtautību organizācijas / savas diasporas pārstāvjiem	0	1	1	4
Sazinājies [rakstot vēstuli, iesniegumu, e-pastu u.tml.] ar Latvijas deputātiem vai citām valsts amatpersonām	1	2	2	2

60% aptaujas respondentu ir Latvijas pilsoņi, 32% – Latvijas nepilsoņi, 6% Krievijas pilsoņi, bet 2% – kādas citas valsts pilsoņi. Tikai 6% nepilsoņu plāno iegūt pilsonību naturalizācijas ceļā tuvāko 12 mēnešu laikā, bet 14% par šādu soli nav droši. Salīdzinot ar 2015. gada aptauju ir pieaudzis respondentu skaits, kas nav izlēmuši, vai centīsies iegūt pilsonību (14% salīdzinājumā ar 6%).

Mazākumtautību pārstāvji, kuriem ir Latvijas pilsonība, aktīvi piedalās vēlēšanās. 73% norāda, ka ir piedalījušies pēdējās Saeimas vēlēšanās, 66% – Eiropas parlamenta vēlēšanās, bet 76% balsojuši pašvaldību vēlēšanās (2.16. attēls). Daudz aktīvāk vēlēšanās piedalās sievietes, piemēram, pēdējās Saeimas vēlēšanās nobalsoja 79% mazākumtautību sieviešu, kam ir Latvijas pilsonība, bet tikai 64% vīriešu. No visām tautībām nozīmīgi retāk vēlēšanās piedalās krievi: 70% piedalījās pēdējās Saeimas vēlēšanās, 74% – pašvaldību un 63% – Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Visretāk jebkura veida vēlēšanās piedalījās mazākumtautību pārstāvji Vidzemē un Latgalē (aptuveni puse balsstiesīgo).

2.16. attēls. Piedalīšanās vēlēšanās (%)

Par to, ka mazākumtautību pārstāvji ļoti aktīvi piedalās vēlēšanās liecina ne tikai šī pētījuma dati, atbilstoši kuriem pēdējās pašvaldību vēlēšanās 2017. gadā piedalījušies 76% cittautiešu, kuriem ir Latvijas pilsonība. Kā jau iepriekš minēts, tas ir nozīmīgs vēlēšanu īpatsvara pieaugums salīdzinājumā ar 2015. gada datiem, kas daļēji skaidrojams ar respondentu attieksmi un atmiņu tūlīt pēc vēlēšanām (aptaujas norisi īsi pēc vēlēšanām 2017. gada jūnijā). Tomēr mazākumtautību īpaši augsto aktivitāti apliecina arī citu pētījumu dati. Vēlēšanu attieksmju pētījuma rezultāti²⁷ liecina, ka krievvalodīgo vidū aktivitāte pēdējās pašvaldību vēlēšanās 2017. gadā ir bijusi augstāka nekā latviski runājošo vidū – atbilstoši vēlēšanās piedalījušies 71% no krievvalodīgo un 65,8% no latviski runājošo balsstiesīgo skaita. Mazākumtautību vēlēšanu salīdzinoši augsto aktivitāti apliecina arī 2014. gada demokrātijas audita vajadzībām veiktās iedzīvotāju aptaujas dati un publicētie rezultāti²⁸. Atbilstoši šī pētījuma datiem iepriekšējās pašvaldību vēlēšanās 2013. gadā piedalījušies 76% latviešu un 75,5% citu tautību pārstāvju²⁹. Pamatoti norādot uz to, ka atbildes par līdzdalību vēlēšanās bieži vien ir problemātiskas, jo ievērojama daļa respondentu, kas patiesībā nav balsojusi, mēdz apgalvot, ka ir piedalījusies vēlēšanās, un pieņemot, ka latvieši un citu tautību pārstāvji līdzīgā apjomā “pārspīlē” dalību balsošanā, publikācijas autori secina, ka pilsoņi nelatvieši tikai nedaudz retāk nekā latvieši izmanto iespēju piedalīties arī Saeimas un Eiropas Parlamenta vēlēšanās³⁰. Minētajā publikācijā redzam, ka 11. Saeimas vēlēšanās piedalījušies 72,7% mazākumtautību pārstāvju, bet mūsu pētījuma dati liecina, ka 12. Saeimas vēlēšanās piedalījušies 73% no balsstiesīgajiem mazākumtautību pārstāvjiem, savukārt iepriekšējā Eiropas Parlamenta vēlēšanās piedalījušies 63,4% mazākumtautību pārstāvju, kamēr pēdējās EP vēlēšanās atbilstoši mūsu pētījuma datiem piedalījušies 65,6% mazākumtautību pārstāvju. Dažādos pētījumos iegūto rezultātu līdzība vai pat sakritība liecina, ka mazākumtautību balsstiesīgo iedzīvotāju politiskā līdzdalība kopumā gandrīz neatšķiras no latviešu tautības iedzīvotāju aktivitātes.

Pētījumā tika padziļināti analizēti arī mazākumtautību pārstāvju iesaiste dažādās nevalstiskajās organizācijās. Šī iesaiste iespējama ne vien kā biedram, bet arī

²⁷ Vēlēšanu attieksmju pētījums 2017. Pēcvēlēšanu aptauja. SKDS, 2017. Gada jūlijs. Pieejams: https://www.cvk.lv/pub/upload_file/Atskaite_CVK_072017.pdf

²⁸ LU Sociālo un politisko pētījumu institūts (2014). Cik demokrātiska ir Latvija?: Demokrātijas audits, 2005–2014. Zin. red. Juris Rozenvalds. Pieejams:

http://www.szf.lv/fileadmin/user_upload/szf_faili/Petnieciba/Demokratijas_audits_2014_kopaa.pdf

²⁹ Turpat.

³⁰ Turpat.

piedaloties dažādos NVO rīkotos pasākumos un veicot brīvprātīgo darbu. Atbildes liecina, ka respondentiem nereti ir grūti nodalīt būšanu biedram no vienkārši iesaistīšanās vai brīvprātīgā darba veikšanas. Kopējais NVO aktīvistu skaits ir tik mazs, ka analizē aplūkojam tikai 1) vai respondents ir kādas organizācijas biedrs un 2) vai vispār iesaistījies organizācijā vai grupā jebkāda veidā (ietver būšanu biedram).

Kā liecina aptaujas dati, visvairāk Latvijas mazākumtautību pārstāvju ir iesaistījušies reliģisko vai reliģisko organizāciju darbā (17%), turklāt 4% ir šo organizāciju biedri (2.17. attēls). 12% pēdējā gada laikā ir iesaistījušies sporta organizāciju darbā, un 12% – kādas kultūras vai atpūtas organizācijas darbā. Iesaiste organizācijās, kas nodarbojas ar noteiktu grupu interešu aizstāvību ir ievērojami mazāk izplatīta. Tikai 7% mazākumtautību pārstāvji ir arodbiedrību biedri, un 5% – kopienas attīstības un mājokļa apsaimniekošanas organizāciju biedri, lai gan nedaudz vairāk iesaistījušies to rīkotās aktivitātēs.

2.17. attēls. Iesaiste organizācijās (%)

Pētījums sniedz ieskatu arī mazākumtautību iesaistē diasporas organizācijās: to biedri ir 2,8%, bet aktivitātēs iesaistījušies 5,6% mazākumtautību pārstāvju. Salīdzinājumam, 2015. gadā tikai 3% aktīvi darbojās kādā mazākumtautību organizācijā. 4% mazākumtautību pārstāvju pēdējā gada laikā iesaistījušies diasporas mākslinieciskās pašdarbības grupā vai neformālā interešu grupā, kur pulcējas konkrētās tautības cilvēki. Kopējais mazākumtautību pārstāvju skaits, kas iesaistījušies jebkāda veida

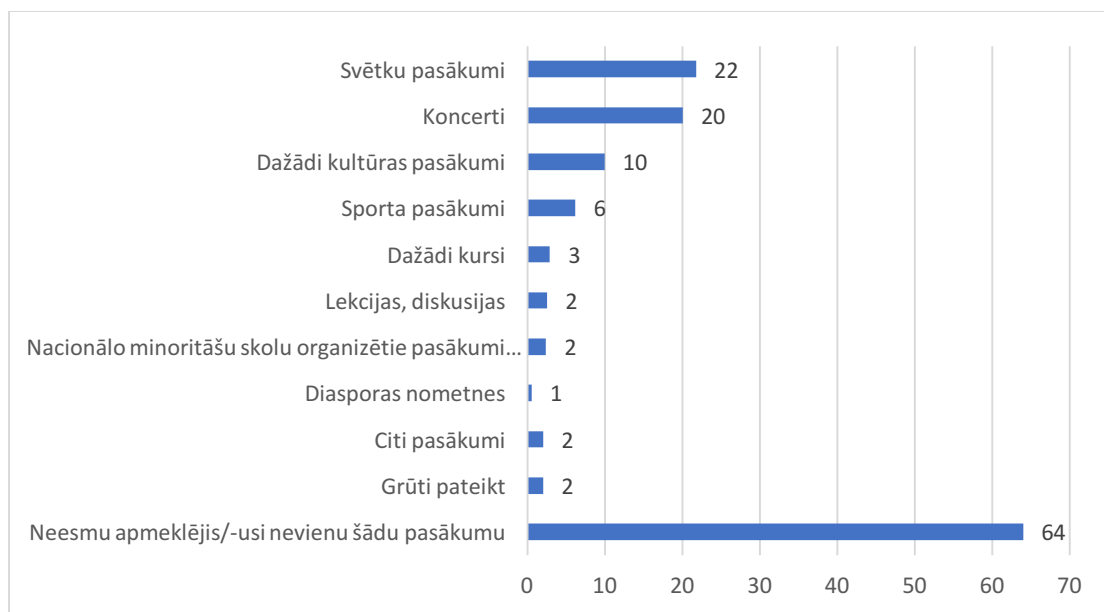
mazākumtautību organizācijās vai mākslinieciskās pašdarbības grupās ir 8,4%. Viņi arī visaktīvāk iesaistās dažādās citās organizācijās, politiskās un pilsoniskās aktivitātēs. Demogrāfisko grupu analīze liecina, ka visbiežāk diasporas organizācijās vai grupās iesaistījušies ebreji (50%) un poļi (17%), mazākumtautību pārstāvji līdz 44 gadu vecumā, tie, kuri piešķir lielu vai ļoti lielu nozīmi savai tautībai, cilvēki ar augstāko izglītību un vidēji augstiem vai augstiem ienākumiem, turklāt Rīgā šādās organizācijās vai grupās iesaistās nozīmīgi vairāk (15%) mazākumtautību pārstāvju nekā citos reģionos vai apdzīvotās vietās, ko daļēji skaidro tas, ka tieši galvaspilsēta ir daudzu mazākumtautību organizāciju un grupu darbības vieta.

Cita veida organizācijas ir vēl mazāk populāras Latvijas mazākumtautību vidū. Kopumā aptauja liecina, ka 62% mazākumtautību pārstāvji pēdējā gada laikā nav iesaistījušies nekādu nevalstisko organizāciju rīkotajos pasākumos, nav veikuši brīvprātīgo darbu vai kļuvuši par biedriem. Lai gan šis rādītājs ir augsts, tomēr vērojama neliela situācijas uzlabošanās salīdzinājumā ar 2015. gadu.

Mazākumtautības var aktīvi uzturēt savu identitāti un kultūras dzīvi arī, iesaistoties dažādos kultūras pasākumos. Kā liecina aptaujas dati, pēdējā gada laikā 22% mazākumtautību pārstāvju ir apmeklējuši kādus svētku pasākumus domātus viņu etniskās grupas cilvēkiem, un 20% – šai grupai domātus koncertus (2.18. attēls). 10% apmeklējuši dažādus savai etniskajai grupai domātus kultūras pasākumus, bet 6% – sporta pasākumus. Taču gandrīz divas trešdaļas (64%) mazākumtautību pārstāvju pēdējā gada laikā nav apmeklējuši nekādus pasākumus, kas būtu domāts viņu etniskās izcelsmes cilvēkiem.

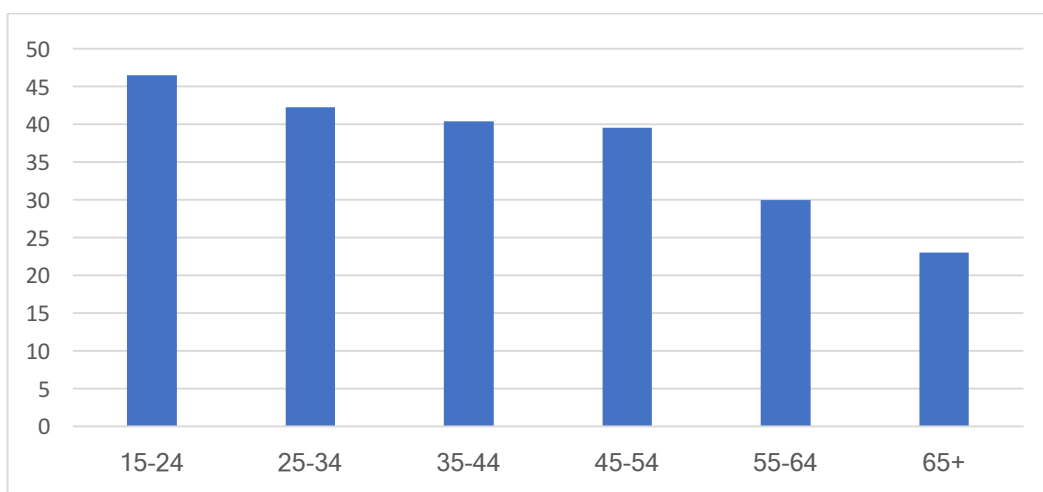
Demogrāfisko grupu analīze liecina, ka šādu pasākumu apmeklēšana cieši saistīta ar izglītības līmeni. Uz konkrētās tautības cilvēkiem vērstus pasākumus apmeklējusi puse mazākumtautību pārstāvju ar augstāko izglītību, katrs trešais – ar vidējo vai vidējo speciālo izglītību un katrs ceturtais – ar pamatzglītību. Tiesa, šis rezultāts visticamāk skaidrojams ar kopējo kultūras un izglītības pasākumu augstāku popularitāti izglītotāku cilvēku vidū. Pasākumu apmeklējums atkarīgs arī no to piedāvājuma. Par to liecina tas, ka šādus pasākumus pēdējā gada laikā mazākumtautību pārstāvji Rīgā un citās republikas pilsētās (35% un 56%) apmeklējuši biežāk nekā mazpilsētās un laukos dzīvojošie (26% un 22%). Vispopulārākie šādi pasākumi ir Zemgalē un Latgalē: aptuveni puse mazākumtautību pārstāvju tos apmeklējuši pēdējā gada laikā. Apmeklējums lielā mērā atkarīgs arī no ienākumu līmeņa: mazākumtautībām domātus pasākumus apmeklējusi aptuveni puse cilvēku ar 300EUR vai augstāku ienākumu līmeni.

2.18. attēls. Uz mazākumtautībām vērstu pasākumu apmeklējums pēdējā gada laikā (%)

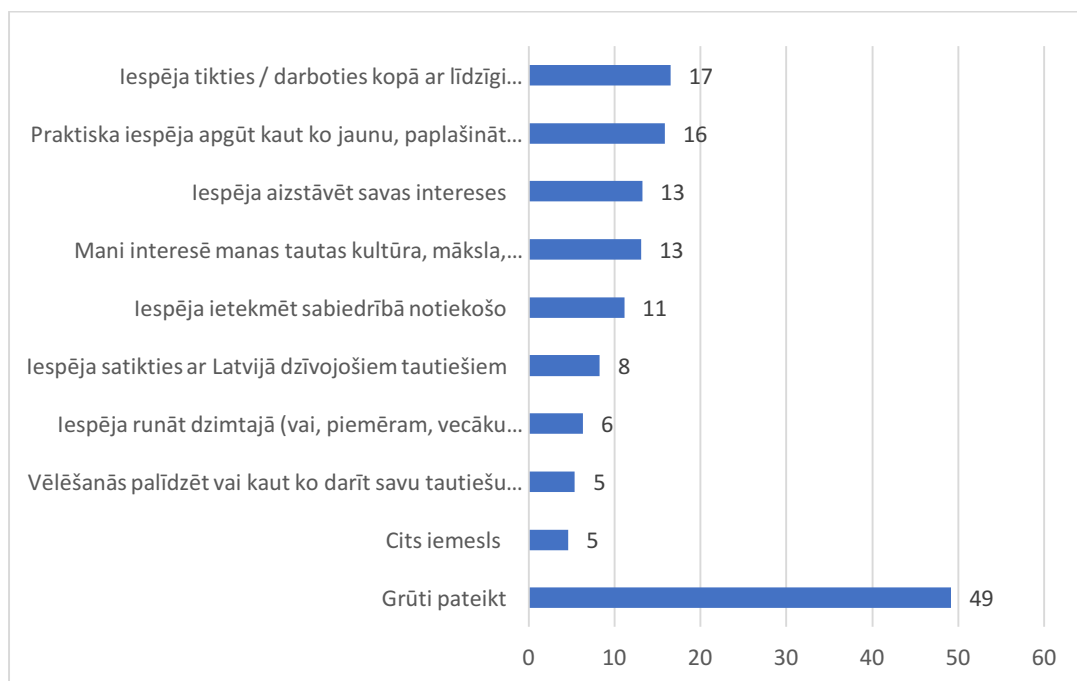
Zīmīgi, ka jauni cilvēki ir ne vien aktīvāki diasporas organizācijās, bet arī biežāk piedalās uz noteiktām mazākumtautībām vērstos pasākumos (2.19. attēls).

2.19. attēls. Uz mazākumtautībām vērstu pasākumu apmeklējums pēdējā gada laikā dažādās vecuma grupās (%)

Uz jautājumu, kas viņus pamudina vai varētu pamudināt piedalīties mazākumtautību organizāciju darbā/ apmeklēt tām rīkotos pasākumus, tiek sniegtas visdažādākās atbildes (2.22. attēls). 17% mazākumtautību pārstāvju min iespēju tikties un darboties kopā ar līdzīgi domājošiem cilvēkiem, 16% tajā saskata praktisku iespēju apgūt ko jaunu, 13% piesaista iespēja aizstāvēt savas intereses, 11% – ietekmēt sabiedrībā notiekošo, bet 13% motivē interese par savas tautas kultūru, mākslu, vēsturi un tml. Kā papildus iemesli pie “Cits” visbiežāk minēta plašāka informācija par pasākumiem, un lai tie notiktu tuvāk dzīvesvietai.

2.20. attēls. Kas mudina piedalīties mazākumtautību organizāciju darbā/ apmeklēt tām rīkotos pasākumus (%)

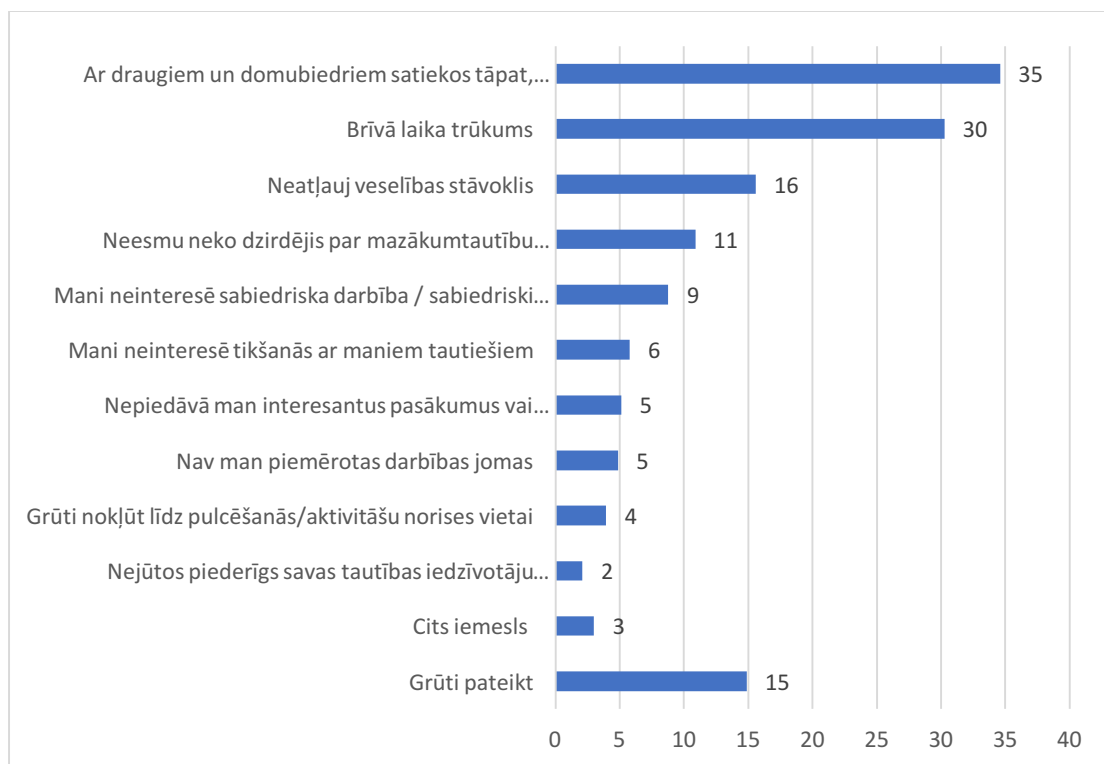

Piezīme: bija iespējamas vairākas atbildes

Starp iemesliem, kas kavē iesaisti mazākumtautību organizāciju darbā vai šo organizāciju rīkoto pasākumu apmeklēšanu, visbiežāk minēts motivācijas trūkums – ar draugiem un domubiedriem satiekos tāpat, tam biedrību nevajag (2.23. attēls). Šo iemeslu norādījuši 35% respondentu. 30% norāda uz brīvā laika trūkumu, bet 16% iesaistīties neļauj veselības stāvoklis. Interesanti, ka 11% norāda, ka nav neko dzirdējuši par mazākumtautību organizācijām un pasākumiem Latvijā, kas liecina, ka tos nepieciešams plašāk popularizēt.

Interesanti, ka tieši jaunieši visbiežāk kā neiesaistīšanās iemeslu min to, ka viņi ar domubiedriem satiekas tāpat un biedrību tam nevajag (45%), kā arī to, ka biedrības nepiedāvā viņiem interesantus pasākumus vai darbošanās jomas (11%). Tas liecina, ka organizācijām nepieciešams likt lielāku uzsvaru uz aktivitātēm, kas var piesaistīt un šķīst interesantas arī jaunajai paaudzei.

2.21. attēls. Kas kavē piedalīties mazākumtautību organizāciju darbā/ apmeklēt to rīkotos pasākumus (%)

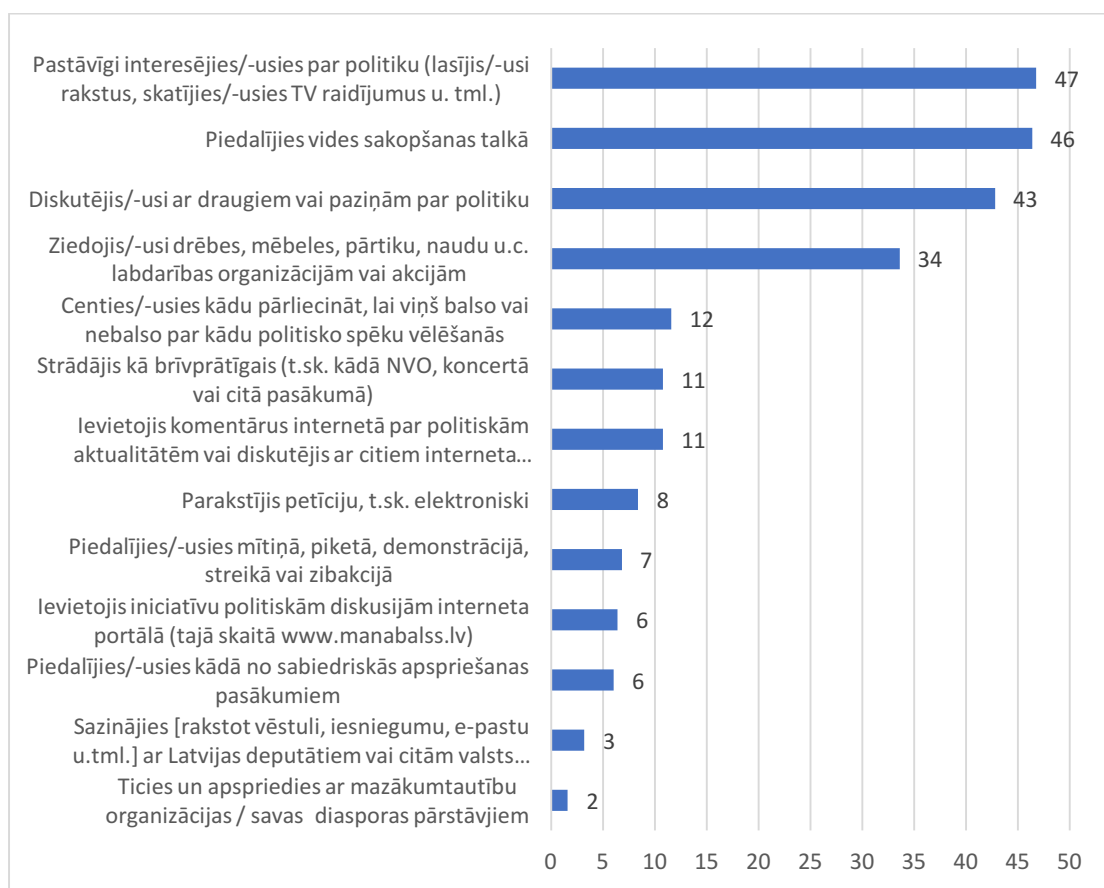

Lai iegūtu padziļinātu priekšstatu par mazākumtautību jauniešiem – kuri no viņiem ir politiski un pilsoniski aktīvākie, kādas ir viņu interešu jomas un kas motivē vai kavē iesaistīties, atsevišķi aplūkoti **jaunieši 15 līdz 29 gadu vecumā**, izmantojot gan pamatzīdzes, gan jauniešu papildzīdzes datus.

Dati liecina, ka arī jaunieši 15–29 gadu vecumā ir gan politiski, gan jo īpaši pilsoniski aktīvi: gandrīz puse (47%) pēdējā gada laikā pastāvīgi interesējušies par politiku, un 43% par politiku diskutējuši ar draugiem (2.22. attēls). Tāpat gandrīz puse (46%; vairāk nekā iedzīvotāji vidēji) piedalījušies vides sakopšanas talkā un trešdaļa – ziedojuši.

No visām jauniešu grupām visaktīvākie ir tie, kuri ir organizāciju biedri. Sievietes biežāk iesaistās dažādās politiskās aktivitātēs un ir daudz aktīvākas ziedotājas, savukārt vīrieši biežāk iesaistās brīvprātīgajā darbā. Par politiku visvairāk interesējas un to apspriež mazākumtautību pārstāvji Kurzemē un Zemgalē, turpretī Rīgas jaunieši retāk nekā citi ir ziedojuši vai piedalījušies talkā. Politiski aktīvākie ir jaunieši, kuriem ir vidējā profesionālā vai augstākā izglītība, savukārt sabiedriskās aktivitātes ziņā atšķirības starp jauniešiem ar dažādu izglītības līmeni ir mazas.

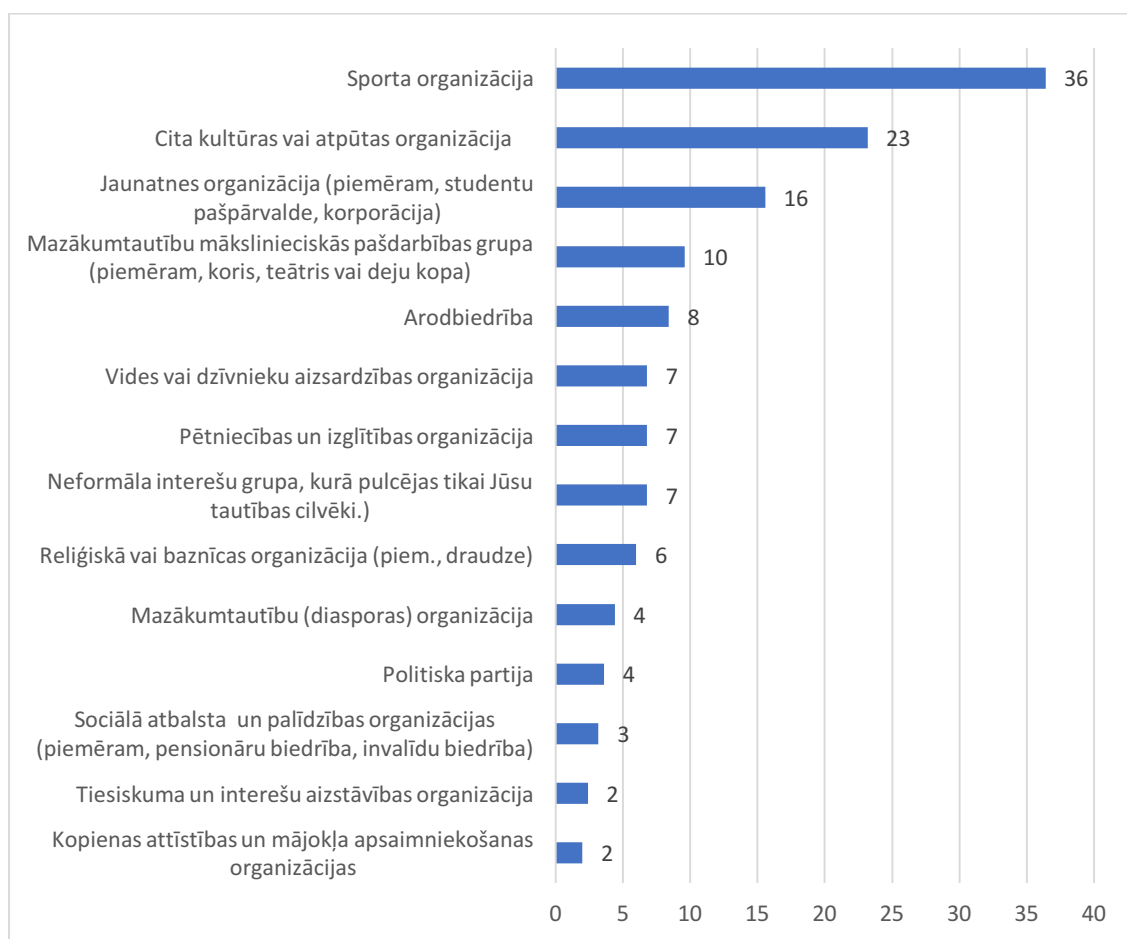
2.22. attēls. Jauniešu 15–29 gadu vecumā pēdējā gada laikā veiktās aktivitātes (%)

55% jauniešu 15–29 gadu vecumā pēdējā gada laikā ir iesaistījušies kādā nevalstiskajā organizācijā. Kā biedri organizācijās mazākumtautību jaunieši iesaistījušies reti: visbiežāk sporta organizācijās (12%), arodbiedrībā (6%) vai jaunatnes organizācijā (5%), parasti dodot priekšroku neformālai iesaistei vai dalībai pasākumos. Vispopulārākās jauniešu vidū ir sporta organizācijas: 36% pagājušā gada laikā iesaistījušies šo organizāciju darbībā. 23% iesaistījušies kādā citā (ne mazākumtautību) kultūras un atpūtas organizācijā, bet 16% – jaunatnes organizācijā. Mazākumtautību (diasporas) organizācijās iesaistījušies tikai 4% jauniešu 15–29 gadu vecumā, taču 10% piedalās mazākumtautību mākslinieciskās pašdarbības grupā (2.23. attēls).

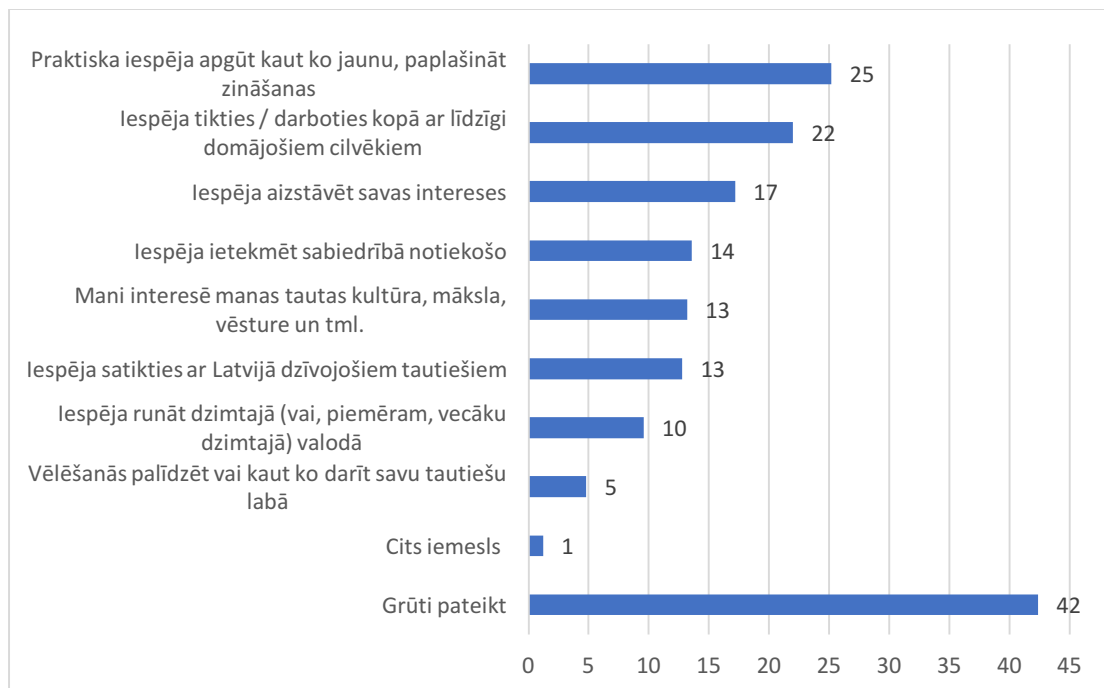
No visām jauniešu grupām visaktīvāk organizācijās darbojas jaunieši ar augstiem vai vidēji augstiem ienākumiem, ebreji, poļi un baltkrievi, Rīgā dzīvojošie jaunieši (pretstatā Kurzemē un Latgalē dzīvojošajiem), tie, kuri piešķir lielu vai ļoti lielu nozīmi savai etniskajai piederībai, pašnodarbinātie un augstākā līmeņa vadītāji, jaunieši ar vidējo profesionālo (pretstatā vidējai) izglītību.

2.23. attēls. Jauniešu 15–29 gadu vecumā iesaiste organizācijās pēdējā gada laikā (%)

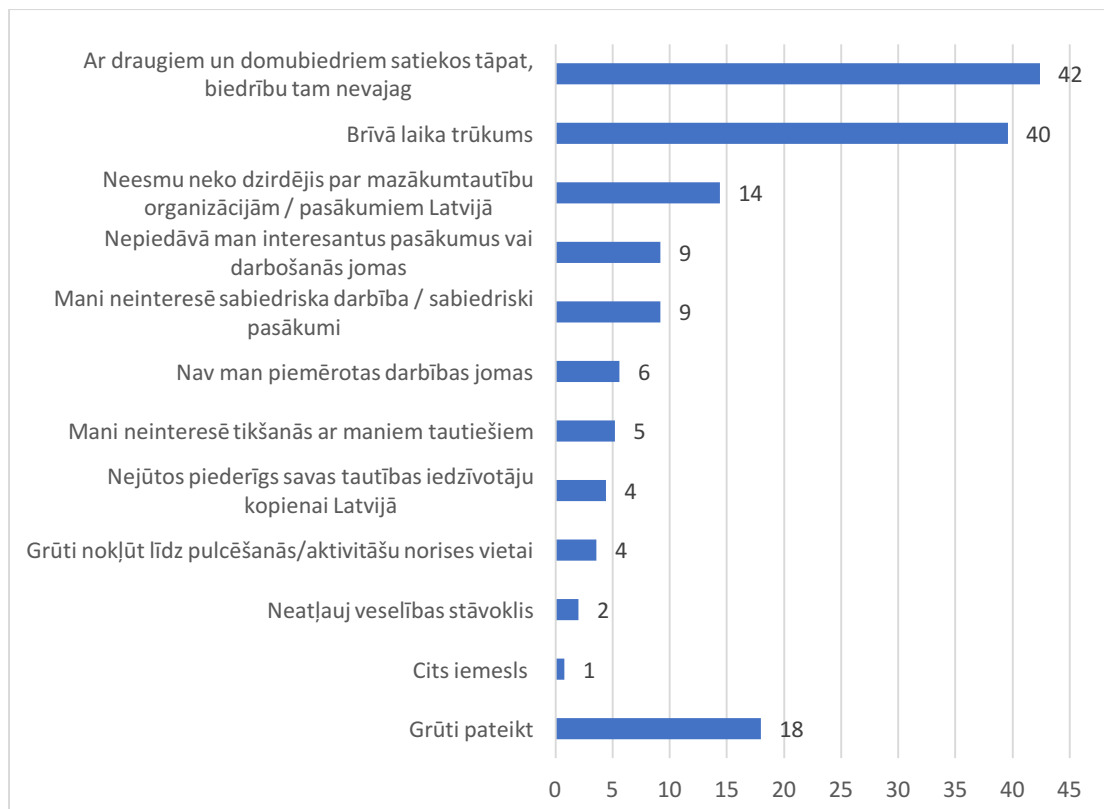
Jautāti par iemesliem, kas varētu pamudināt iesaistīties mazākumtautību organizāciju darbā vai apmeklēt to rīkotos pasākumus, visvairāk jauniešu 15–29 gadu vecumā minējuši praktisku iespēju apgūt ko jaunu, paplašināt zināšanas, iespēju tikties un darboties kopā ar līdzīgi domājošiem jauniešiem (2.24. attēls). Nedaudz retāk minēta iespēja aizstāvēt savas intereses un ietekmēt sabiedrībā notiekošo.

2.24. attēls. Kas varētu pamudināt jauniešus 15–29 gadu vecumā iesaistīties diasporas organizācijās, to aktivitātēs vai pasākumos (%)

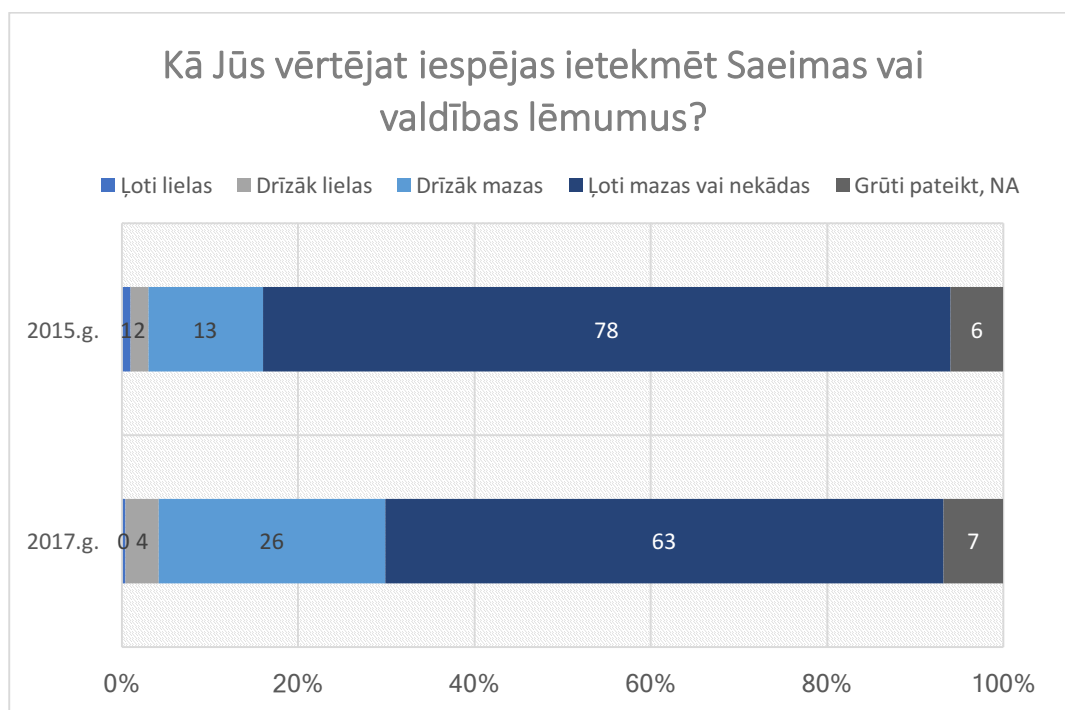
Kā iemeslu neiesaistīties visvairāk jauniešu 15–29 gadu vecumā minējuši, ka ar draugiem un domubiedriem satiekas tāpat un ka biedrību tam nevajag (42%) vai ka viņiem tam trūkst laika (40%). Zīmīgi, ka 14% jauniešu neko nav dzirdējuši par mazākumtautību nevalstiskajām organizācijām un pasākumiem (2.25. attēls).

2.25. attēls. Kas attur jauniešus 15–29 gadu vecumā iesaistīties diasporas organizācijās, to aktivitātēs vai pasākumos (%)

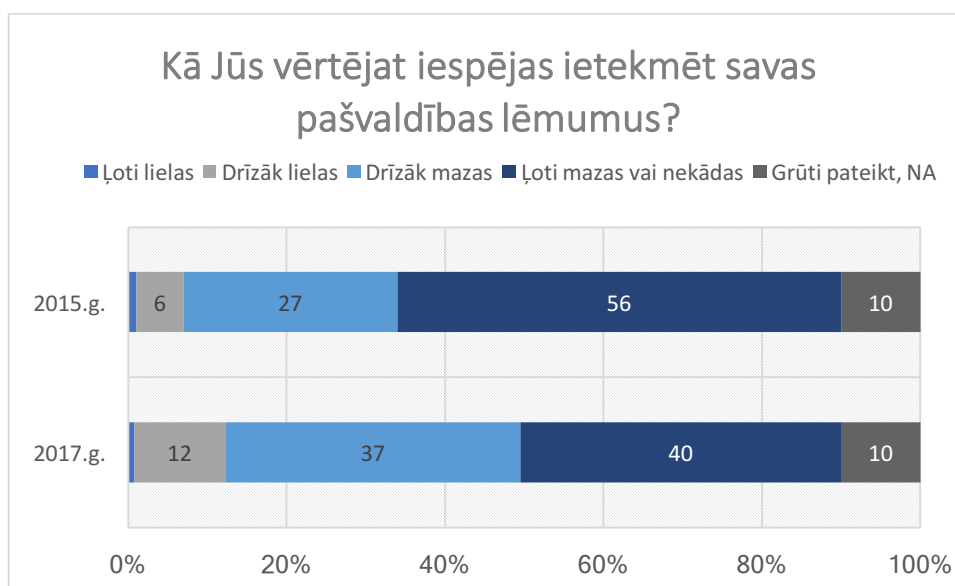
Pētījumi gan Latvijā, gan pasaulē liecina, ka viens no galvenajiem faktoriem, kas nosaka pilsoņu izvēli iesaistīties vai neiesaistīties politiskās aktivitātēs, ir pārliecība par savām spējām ietekmēt politiskos procesus. Tādēļ arī šajā aptaujā tika uzdots jautājums par to, kā respondents vērtē savas iespējas ietekmēt Saeimas vai valdības lēmumus. Joprojām jāsecina, ka mazākumtautību pārstāvju pārliecība par iespēju ietekmēt Saeimas vai valdības lēmumus ir zema. Tikai 4% aptaujāto uzskata, ka viņiem ir lielas vai drīzāk lielas iespējas ietekmēt Saeimas vai valdības lēmumus (2.26. attēls). Tomēr jāatzīmē, ka salīdzinot ar 2015. gadu, mazākumtautību pārstāvju skaits, kas uzskata, ka viņiem ir ļoti mazas vai nekādas iespējas ietekmēt valdības lēmumus, ir ievērojami samazinājies (63% salīdzinājumā ar 78% 2015. gadā).

2.26. attēls. Iespēju ietekmēt Saeimas vai valdības lēmumus vērtējums (%)

Līdzīgi uzlabojies arī priekšstats par iespējām ietekmēt savas pašvaldības lēmumus: 13% mazākumtautību pārstāvju uzskata, ka viņiem ir lielas vai drīzāk lielas iespējas ietekmēt pašvaldības lēmumus, bet 40% (salīdzinājumā ar 56% 2015. gadā) domā, ka viņiem nav šādu iespēju (2.27. attēls).

2.27. attēls. Iespēju ietekmēt Saeimas vai valdības lēmumus vērtējums (%)

Aplūkojot rezultātus demogrāfisko grupu griezumā redzams, ka savas iespējas ietekmēt Saeimas vai valdības lēmumus optimistiskāk vērtē jaunieši: 7% uzskata, ka tās ir lielas vai drīzāk lielas, bet 49% – daudz mazāk nekā citas vecuma grupas – ir pārliecināti ka tās ir ļoti mazas vai nekādas. Taču jauniešu vērtējums iespējām ietekmēt pašvaldības lēmumus nozīmīgi neatšķiras.

Atšķirībā no 2015. gada, nav vērojams, ka NVO biedri un aktīvisti būtu pozitīvāk noskaņoti attiecībā uz lēmumu ietekmēšanas iespējām nekā citi mazākumtautību pārstāvji (Sig.>0,05). Tikai 3% aktīvistu uzskata, ka iespējas ietekmēt Saeimas vai valdības lēmumus ir drīzāk lielas, 30% domā, ka tās ir drīzāk mazas un 66% – ka tās ir ļoti mazas. Tikai 6% kā drīzāk lielas vērtē iespējas ietekmēt pašvaldību lēmumus.

Salīdzinot ar citiem reģioniem, savas iespējas ietekmēt politiskos lēmumus gan valsts līmenī pozitīvāk vērtē Latgalē dzīvojošie mazākumtautību pārstāvji: tikai 44% uzskata, ka nav iespējams ietekmēt Saeimas un valdības lēmumus. Visbiežāk vismaz kaut kādas iespējas ietekmēt pašvaldības lēmumus saskata Latgales un Kurzemes iedzīvotāji.

Lai gan mazākumtautību aptaujas rezultāti attiecībā uz priekšstatu par iespējām ietekmēt politiskos lēmumus nav iepriecinoši, jāatzīmē, ka šādi priekšstati valda Latvijas sabiedrībā kopumā, arī latviešu vidū. Piemēram, 2014. gadā veiktajā aptaujā konstatēts, ka Latvijas iedzīvotāju vidū kopumā 9% uzskata, ka viņiem ir lielas iespējas ietekmēt pašvaldības lēmumus (82% vērtē tās kā mazas), bet 3% uzskata, ka viņiem ir lielas iespējas ietekmēt Saeimas vai valdības lēmumus (88% vērtē tās kā mazas)³¹.

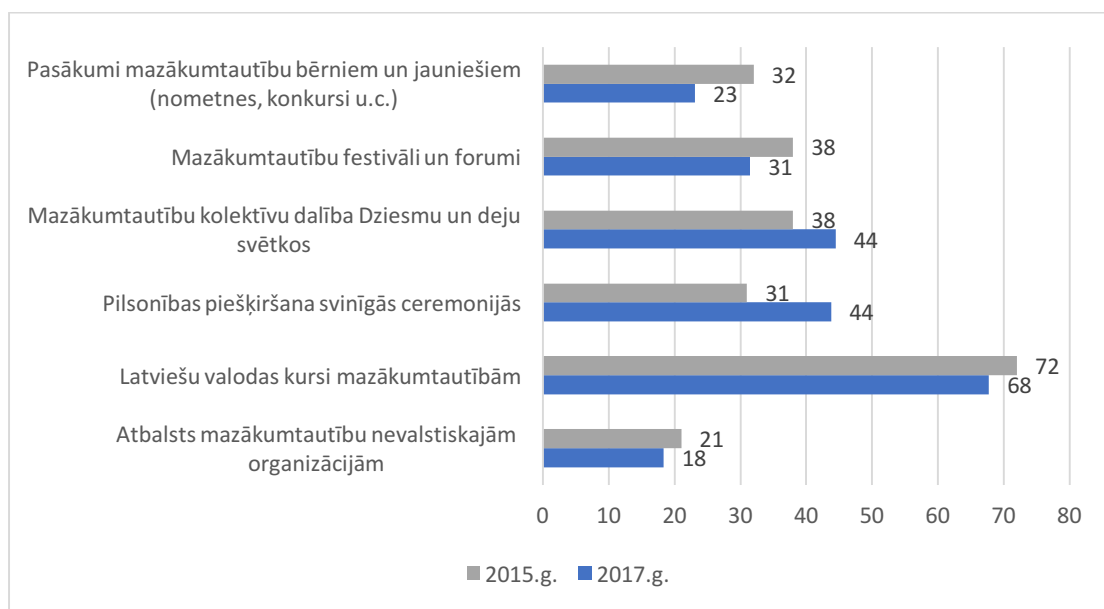
³¹ LU Sociālo un politisko pētījumu institūts (2014). Cik demokrātiska ir Latvija?: Demokrātijas audits, 2005–2014. Zin. red. Juris Rozenvalds. Pieejams: http://www.szf.lu.lv/fileadmin/user_upload/szf_faili/Petnieciba/Demokratijas_audits_2014_kopaa.pdf

2.3. Viedoklis par valsts un pašvaldību atbalstu mazākumtautībām Latvijā

Latvijas valsts ir sniegusi dažāda veida atbalstu mazākumtautību nevalstiskajām organizācijām un mazākumtautību kultūras saglabāšanai, tostarp nevalstisko organizāciju fonda darbības programmas un Latvijas Republikas Kultūras ministrijas nevalstisko organizāciju atbalsta programmas Latvijas reģionos ietvaros.

No visām atbalsta formām, respondenti visbiežāk pamanījuši latviešu valodas kursus mazākumtautībām (68%; 2.28. attēls). Salīdzinoši vairāk nekā 2015. gadā pamanīta pilsonības piešķiršana svinīgās ceremonijās un mazākumtautību kolektīvu dalība Dziesmu un deju svētkos (44%), taču retāk nekā 2015. gadā ievēroti mazākumtautību festivāli un forumi (31%) un pasākumi mazākumtautību bērniem un jauniešiem (nometnes, konkursi u.c.) (23%). Atbalsts nevalstiskajām organizācijām joprojām ir salīdzinoši mazāk ievērotais atbalsta veids (18%), kas skaidrojams ar to, ka tikai neliela daļa mazākumtautību pārstāvju ir iesaistījušies šādās organizācijās.

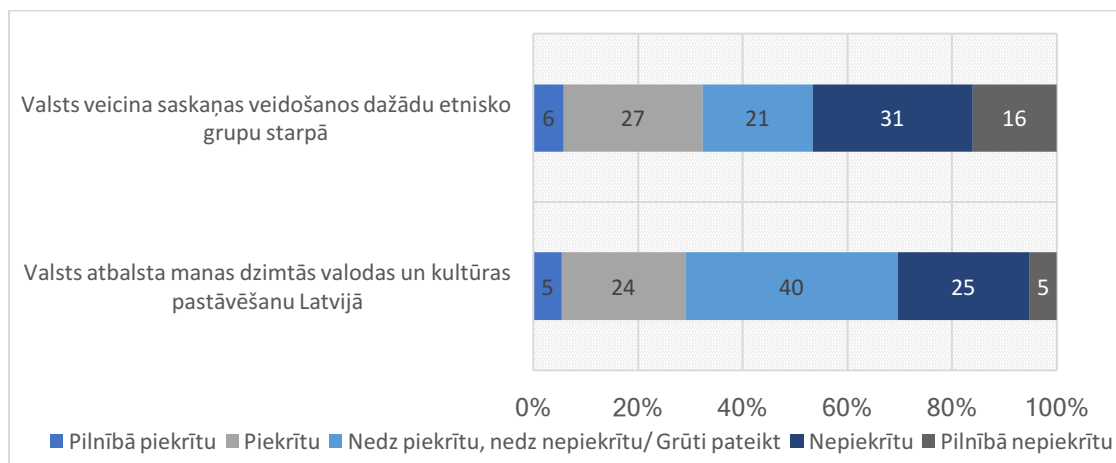
2.28. attēls. Valsts un pašvaldību atbalsta mazākumtautībām atpazīstamība (%)

Tāpat kā 2015. gadā, NVO biedri un aktīvisti kopumā ir ievērojami labāk informēti par valsts un pašvaldību atbalstu mazākumtautībām. Jaunieši ir salīdzinoši mazāk informēti par valsts atbalstu mazākumtautību organizācijām, pilsonības piešķiršanu svinīgās ceremonijās, taču ir nedaudz labāk informēti par valsts un pašvaldību atbalstītiem pasākumiem mazākumtautību bērniem un jauniešiem (nometnes, konkursi u.c.).

Viedokļi par to, vai valsts atbalsta mazākumtautību valodas un kultūras saglabāšanu Latvijā, atšķiras. 29% šim apgalvojumam piekrīt, 30% nepiekrīt, bet 40% bija grūti noformulēt savu viedokli šajā jautājumā (2.29. attēls). Kritiskāks ir viedoklis par valsts darbību etniskās saskaņas veicināšanā: 33% drīzāk vai pilnīgi piekrīt, bet 47% drīzāk vai pilnīgi nepiekrīt, ka valsts veicina saskaņas veidošanos dažādu etnisko grupu starpā.

2.29. attēls. Priekšstats par valsts mazākumtautību valodas un kultūras atbalstu

Apgalvojumam “Valsts atbalsta manas valodas un kultūras saglabāšanu Latvijā” visvairāk piekrīt poļi, ukraiņi un mazāko mazākumtautību pārstāvji, bet vismazāk – ebreji. Krievu tautības pārstāvju vidū šim apgalvojumam piekrīt vai pilnībā piekrīt 27%, bet nepiekrīt vai pilnībā nepiekrīt 28%. Tam, ka valsts veicina saskaņas veidošanos dažādu etnisko grupu starpā, visvairāk piekrīt poļi un ebreji. Krievu tautības pārstāvju vidū šim apgalvojumam pilnīgi vai drīzāk piekrīt 31%, nepiekrīt – 47%, bet 21% bija grūti atbildēt uz šo jautājumu.

Novērtēt, cik veiksmīgi bijuši KM atbalstītie pasākumi, tiešā veidā iedzīvotāju aptaujā nav iespējams, jo šo pasākumu ietekmi ir grūti atdalīt no citu blakus faktoru potenciālas ietekmes. To, kā mērķa grupa šos pasākumus uztvērusi, iespējams netieši izvērtēt, analizējot pasākumu pamanīšanas saistību ar valsts atbalsta mazākumtautībām vērtējumu.

Aplūkojot, kā priekšstati par valsts atbalstu mazākumtautībām saistīti ar konkrētu valsts un pašvaldību īstenoto un atbalstīto pasākumu ievērošanu, var secināt, ka pārliecība par to, ka valsts veicina saskaņas veidošanos starp dažādu etnisko grupu cilvēkiem un atbalsta mazākumtautību valodas un kultūras saglabāšanu Latvijā, biežāk ir tiem, kuri ievērojuši valsts atbalstu mazākumtautību NVO (2.12.tabula). Priekšstats, ka valsts atbalsta respondenta dzimtās valodas un kultūras pastāvēšanu Latvijā, izplatītāks ir starp tiem, kuri ievērojuši valsts atbalstu mazākumtautību NVO, mazākumtautību forumus, festivālus un pasākumus bērniem un jauniešiem. Tātad, tieši šiem pasākumiem bijusi vispozitīvākā ietekme uz mazākumtautību priekšstatiem par valsts atbalstu. Citu valsts atbalsta formu (valodas kursi, pilsonības piešķiršana svinīgās ceremonijās, mazākumtautību dalība Dziesmu un deju svētkos) ietekme šķiet mazāka, tomēr arī tiem mazākumtautību pārstāvjiem, kuri ievērojuši šīs atbalsta formas, biežāk nekā citiem ir pozitīvs priekšstats par iespējām attīstīt savu valodu un kultūru, veidot saskanīgas attiecības ar citām etniskajām grupām, kā arī valsts lomu tajā. Kopumā var secināt, ka neapšaubāmi ir konstatējama saistība starp pasākumu pamanīšanu un pozitīvu priekšstatu par valsts atbalstu mazākumtautībām, t.i., pasākumi ir atstājuši pozitīvu iespaidu.

2.12.tabula. Informētības par valsts atbalsta pasākumiem saistība ar priekšstatu par valsts atbalstu mazākumtautībām (%)

		Pamanījis atbalstu mazākumtautību nevalstiskajām organizācijām	Pamanījis latviešu valodas kursu mazākumtautībām	Pamanījis pilsonības piešķiršana svinīgās ceremonijās	Pamanījis mazākumtautību kolektīvu dalību Dziesmu un deju svētkos	Pamanījis Mazākumtautību festivālus un forumus	Pamanījis pasākumus mazākumtautību bērniem un jauniešiem
Valsts veicina saskaņas veidošanas dažādu etnisko grupu starpā	Pilnīgi piekrītu	14	7	8	8	10	11
	Drīzāk piekrītu	42	30	34	37	40	38
	Drīzāk nepiekrītu	23	31	30	26	28	29
	Pilnīgi nepiekrītu	9	14	17	16	9	12
	GP/NA	12	18	12	13	13	10
Valsts atbalsta manas dzimtās valodas un kultūras pastāvēšana Latvijā	Pilnībā piekrītu	10	6	6	7	8	9
	Piekrītu	37	27	28	27	31	34
	Nedz piekrītu, nedz nepiekrītu	35	40	36	37	39	30
	Nepiekrītu	14	24	26	25	21	25
	Pilnībā nepiekrītu	4	4	4	3	1	2
	Grūti pateikt	0	0	0	1	0	0
Kā Jūs vērtējat mazākumtautību iespējas attīstīt savu valodu un kultūru Latvijā?	Ļoti labas	6	5	6	6	5	5
	Labas	41	36	38	40	40	40
	Apmierinošas	38	40	38	36	38	33
	Sliktas	11	11	12	12	12	15
	Ļoti sliktas	1	3	3	3	2	3
	Grūti pateikt	3	5	4	4	3	4

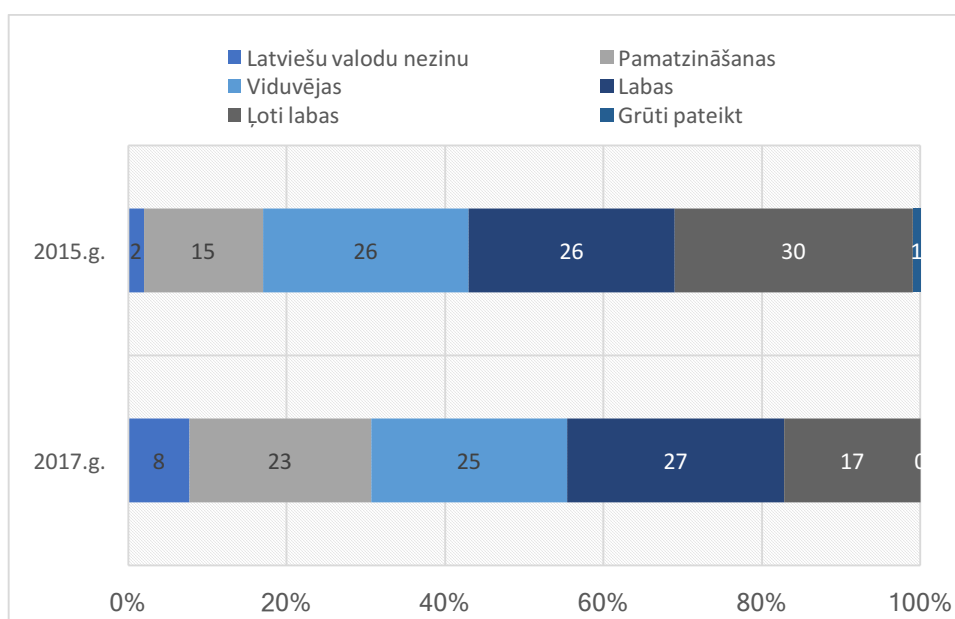
2.4. Latviešu valodas zināšanas un lietojums

Lielākajai daļai aptaujāto mazākumtautību dzimtā valoda ir krievu valoda – 78%. Citas biežāk minētās ir lietuviešu (5%), baltkrievu (4%), latviešu (3%) un poļu (2%) valoda. Salīdzinot ar 2015. gadu ir *palielinājies* to mazākumtautību pārstāvju skaits, kuri latviešu valodu nezina (8% salīdzinājumā ar 2%) vai kuriem ir pamatzināšanas (23% salīdzinājumā ar 15%). Attiecīgi, no 30% uz 17% samazinājies to mazākumtautību pārstāvju skaits, kuriem ir ļoti labas latviešu valodas zināšanas (2.30. attēls).

Aplūkojot iepriekšējo aptauju datus (BISS 2015) redzams, ka 2012. gadā 78% iedzīvotāju, kuru dzimtā valoda nav latviešu, novērtēja savas latviešu valodas prasmes kā ļoti labas, labas un viduvējas, 2014. gadā šis rādītājs bija 77%, un 2015. gadā – 83%, savukārt šogad tas nokrities līdz 69%. Lai saprastu šo izmaiņu iemeslus, nepieciešama dziļāka analīze³².

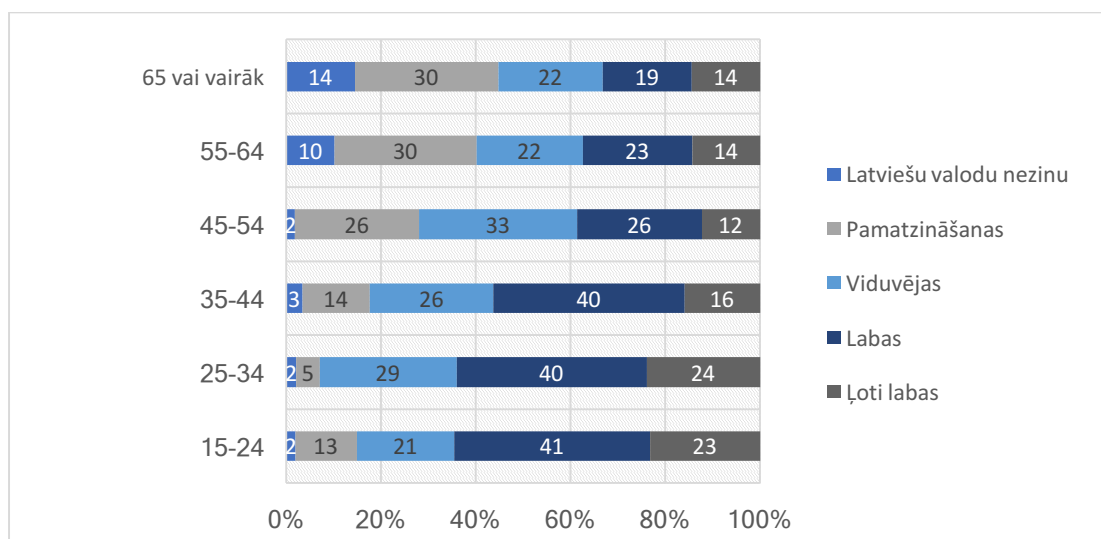
³² Daļēji tas ir saistīts arī ar izlases veidošanas atšķirībām un lielāku nepilsoņu skaitu 2017. gada izlasē salīdzinājumā ar 2015. gadu (30% vs 22%), kas precīzāk atbilst reālajai situācijai. Papildus jāatceras, ka pašvērtējumu var ietekmēt arī, piemēram, apkārtējo latviešu valodas uzlabošanās, kas noved pie kritiskāka savu zināšanu vērtējuma.

2.30. attēls. Latviešu valodas zināšanu pašnovērtējums (%)

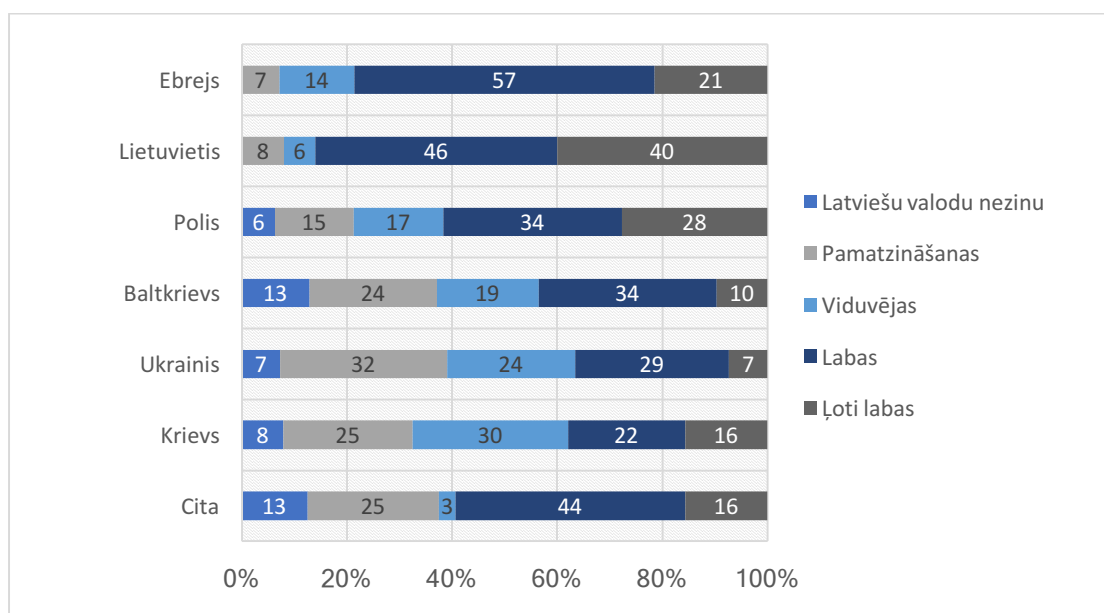
Līdzīgi kā iepriekšējos pētījumos, aptaujas dati ļauj secināt, ka jaunu cilvēku latviešu valodas zināšanas ir labākas nekā vecāka gadagājuma mazākumtautību pārstāvju latviešu valodas zināšanas. Vecuma grupā līdz 34 gadiem 64% ir labas vai ļoti labas latviešu valodas zināšanas, 35–44 gadu vecumā – 56%, bet 45 vai vairāk gadu vecumā mazāk nekā 40% ir labas vai ļoti labas latviešu valodas zināšanas. Vairāk nekā 40% mazākumtautību pārstāvju 55 vai vairāk gadu vecumā latviešu valodu nezina vai viņiem ir tikai pamatzināšanas.

2.31. attēls. Dažāda vecuma mazākumtautību pārstāvju latviešu valodas zināšanas (%)

Salīdzinājumā ar citiem, viduvējas, vājas vai nekādas latviešu valodas zināšanas biežāk ir krievi, ukraiņiem un baltkrievi (2.32. attēls). Mazāk nekā pusei šo tautību pārstāvju ir labas vai ļoti labas latviešu valodas zināšanas.

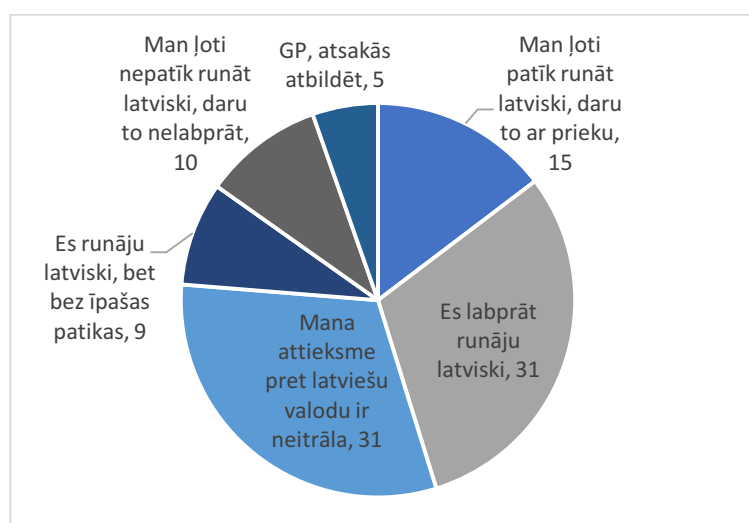
2.32. attēls. Dažādu tautību pārstāvju latviešu valodas zināšanas (%)

Latviešu valodas pašvērtējums atšķiras dažādās apdzīvotās vietās: labi vai ļoti labi latviešu valodu zina puse (47%) Rīgā dzīvojošo, divas trešdaļas (64%) ciematos vai laukos dzīvojošo, bet mazāk nekā 40% pilsētu iedzīvotāju. Visvājākās latviešu valodas zināšanas ir mazākumtautību pārstāvjiem Latgalē: tikai 30% tās ir labas vai ļoti labas, bet 39% latviešu valodu nezina vai zina tikai pamatzināšanu līmenī. Valodu zināšanas saistītas arī ar izglītības līmeni: 63% no tiem, kuriem ir augstākā izglītība, bet tikai 39% no tiem, kuriem ir zemāks izglītības līmenis ir labas vai ļoti labas latviešu valodas zināšanas.

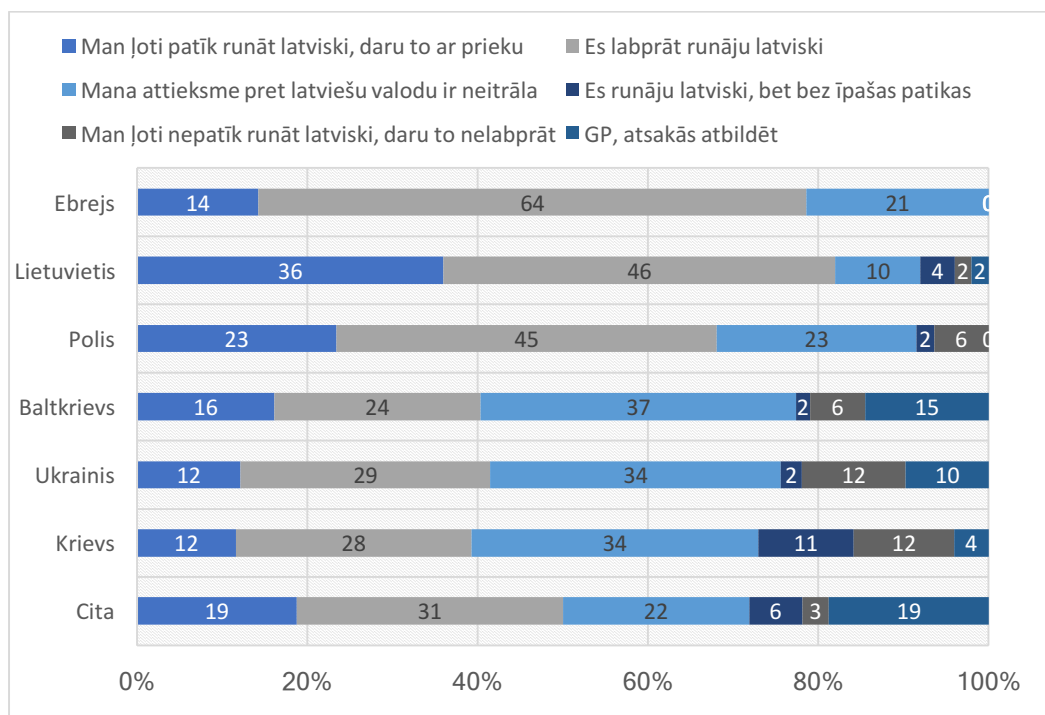
Mazākumtautību vidū vērojama polarizēšanās attiecībā uz runāšanu latviešu valodā: gandrīz puse (46%) mazākumtautību pārstāvju labprāt runā latviešu valodā, kas ir vairāk nekā 2015. gadā (36%). 19% latviski runā bez īpašas patikas vai nelabprāt, kas arī ir vairāk nekā 2015. gadā (12%). Jautāti par iemesliem, kādēļ viņi nelabprāt runā latviešu valodā, 38% respondentu min, ka ikdienā nav nepieciešamības runāt latviski, 33% uzskata, ka viņiem nav pietiekoši labas latviešu valodas zināšanas, bet 28% baidās kļūdīties un nepareizi izteikties.

2.33. attēls. Attieksme pret runāšanu latviešu valodā (%)

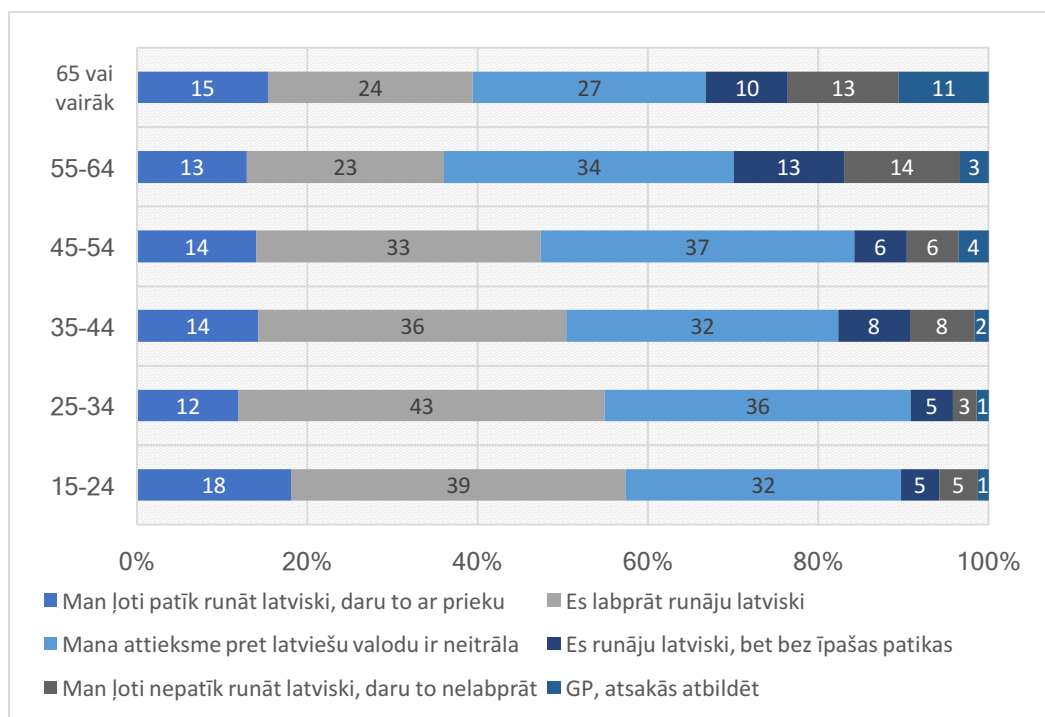
Latviešu valodā salīdzinoši nelabprātāk runā krievi, ukraiņi un baltkrievi: mazāk nekā puse pauž pozitīvu attieksmi pret runāšanu latviešu valodā (2.34. attēls). Kā jau minēts, šo grupu latviešu valodas zināšanas arī ir visvājākās.

2.34. attēls. Dažādu tautību pārstāvju attieksme pret runāšanu latviešu valodā (%)

Nedaudz pozitīvāka attieksme pret runāšanu latviešu valodā ir jaunākiem cilvēkiem (2.35. attēls): tikai ļoti neliela daļa no viņiem latviski runā nelabprāt.

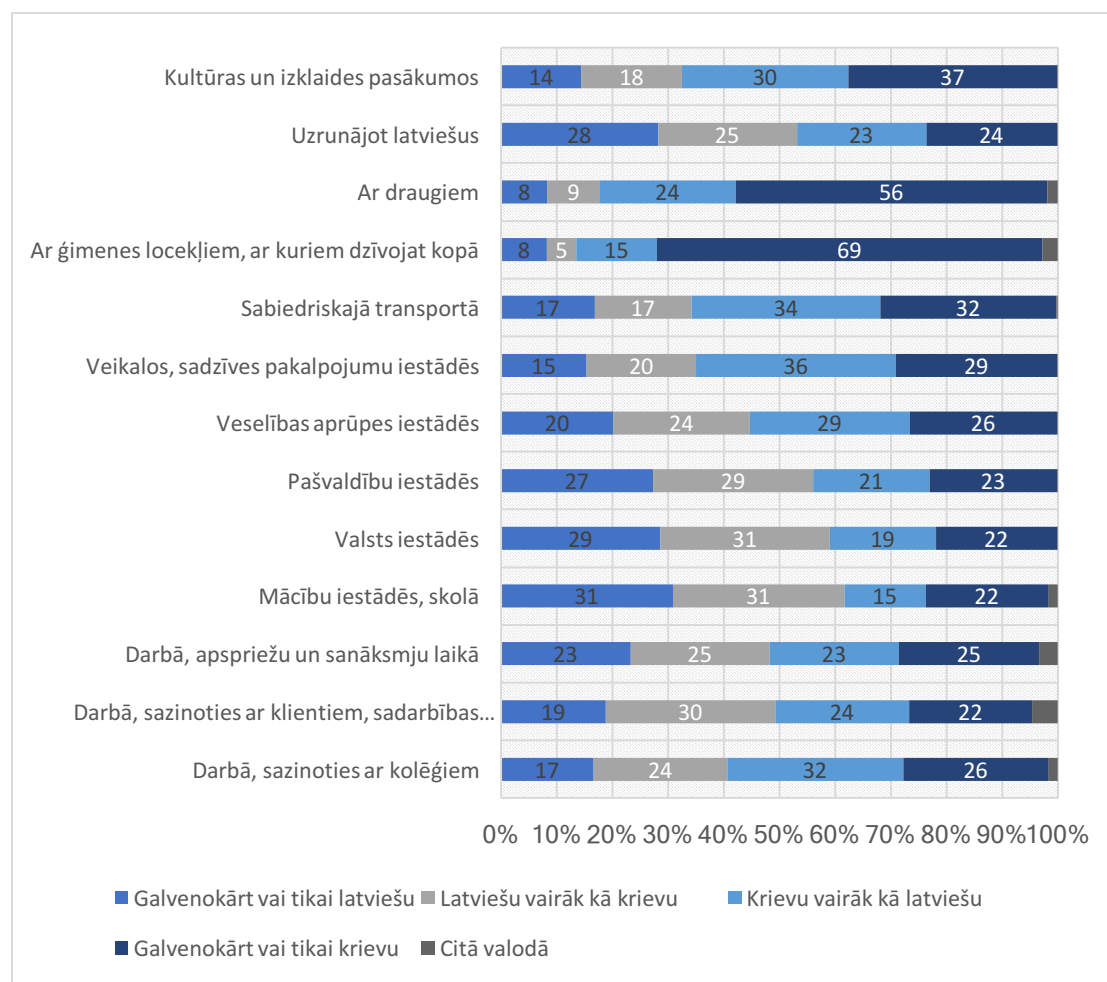
2.35. attēls. Dažāda vecuma cilvēku attieksme pret runāšanu latviešu valodā (%)

Pētījumā noskaidrots arī valodu lietojums dažādās situācijās un apstākļos. Valsts un pašvaldību iestādēs un mācību iestādēs mazākumtautību pārstāvji lielākoties sazinās

latviešu valodā (2.36. attēls). Saziņā ar ģimeni un draugiem latviešu valodu pamatā izmanto tikai neliela grupa mazākumtautību pārstāvju, un latviešu valodas lietojums ir rets arī sadzīviskās situācijās kā, piemēram, sabiedriskajā transportā, veikalos un sadzīves pakalpojumu iestādēs (65–66% pamatā izmanto krievu valodu). Arī veselības aprūpes iestādēs lielākā daļa mazākumtautību pārstāvju (55%) pamatā izmanto krievu valodu. Latviešu valodas lietojums darbā ļoti atšķiras dažādās nozarēs un reģionos: līdzīga daļa mazākumtautību pārstāvju norāda, ka darbā dominē latviešu vai krievu valoda.

2.36. attēls. Valodu lietojums dažādās situācijās (%)

Bāze: tie, kuri ir snieguši atbildi uz konkrēto jautājumu

Interesanti, ka, uzrunājot latviešus, 24% mazākumtautību pārstāvju gandrīz vienmēr izvēlas krievu valodu, un vēl 23% – biežāk krievu, nekā latviešu valodu. Šādā ziņā situācija kopš 2015. gada nav uzlabojusies (12% gandrīz vienmēr un 25% pārsvarā uzrunāja latviešus krievu valodā).

Salīdzinot ar 2015. gadu, nav notikušas lielas izmaiņas valodu lietojumā darba situācijās un arī valodu lietojumā saziņā publiskajā telpā, taču jāatzīmē, ka ievērojami biežāk latviešu valoda šobrīd dominē mācību iestādēs (62% pārsvarā lieto latviešu valodu, salīdzinājumā ar 39% 2015. gadā).

Latvijas mazākumtautību pārstāvju valodu lietojums, gan publiskajā, gan privātajā telpā ievērojami atšķiras dažādos Latvijas reģionos (2.13.tabula). Krievu valoda saziņā ar kolēģiem un sanāksmēs dominē Rīgā un Latgalē, turklāt Latgalē krievu valodu

visbiežāk izvēlas arī saziņai ar sadarbības partneriem un klientiem. Arī Vidzemē darba situācijās mazākumtautību pārstāvji bieži vien izvēlas krievu valodu.

Rīgā arī skolās mazākumtautību pārstāvji biežāk komunicē krievu, nekā latviešu valodā. Valsts iestādēs lielākā daļa mazākumtautību pārstāvju cenšas runāt latviešu valodā, tomēr pat šajā situācijā Rīgā, Pierīgā, Vidzemē un Latgalē vairāk nekā 40% mazākumtautību pārstāvju parasti saziņai izvēlas krievu valodu. Pašvaldību iestādēs Pierīgā un Vidzemē krievu valodu mazākumtautību pārstāvji izvēlas vismaz tikpat bieži vai pat biežāk kā latviešu valodu. Rīgā un Latgalē krievu valodas lietojums izteikti dominē gan veselības aprūpes iestādēs, gan jo īpaši sadzīves situācijās: veikalos, pakalpojumu sniegšanas vietās, sabiedriskajā transportā. Uzrunājot latviešus, Kurzēmē un Zemgalē gandrīz puse mazākumtautību pārstāvju izvēlas tikai latviešu valodu, savukārt Vidzemē un Latgalē parasti sarunai izvēlas krievu valodu.

2.13. tabula. Valodu lietojums dažādos Latvijas reģionos (%)

		Rīga	Pierīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale
Darbā, sazinoties ar kolēģiem	Galvenokārt vai tikai latviešu	9	35	10	39	34	6
	Latviešu vairāk kā krievu	28	22	33	15	27	17
	Krievu vairāk kā latviešu	39	29	40	20	27	22
	Galvenokārt vai tikai krievu	22	13	13	24	9	54
	Citā valodā	2	2	3	2	2	0
Darbā, sazinoties ar klientiem, sadarbības partneriem	Galvenokārt vai tikai latviešu	10	34	13	46	42	9
	Latviešu vairāk kā krievu	38	32	53	15	19	18
	Krievu vairāk kā latviešu	26	26	20	15	25	25
	Galvenokārt vai tikai krievu	19	6	7	24	8	47
	Citā valodā	8	2	7	0	6	1
Darbā, apspiežu un sanāksmju laikā	Galvenokārt vai tikai latviešu	15	39	14	49	55	10
	Latviešu vairāk kā krievu	31	24	32	18	18	17
	Krievu vairāk kā latviešu	26	24	25	7	13	29
	Galvenokārt vai tikai krievu	24	11	21	24	8	45
	Citā valodā	5	2	7	2	5	0
Mācību iestādēs, skolā	Galvenokārt vai tikai latviešu	29	52	36	60	33	17
	Latviešu vairāk kā krievu	18	26	55	10	14	55
	Krievu vairāk kā latviešu	14	17	9	0	19	17
	Galvenokārt vai tikai krievu	36	4	0	30	33	10
	Citā valodā	4	0	0	0	0	1
Valsts iestādēs	Galvenokārt vai tikai latviešu	24	27	25	49	47	19
	Latviešu vairāk kā krievu	33	20	20	20	28	41
	Krievu vairāk kā latviešu	16	45	34	4	8	21
	Galvenokārt vai tikai krievu	27	8	20	26	16	19
Pašvaldību iestādēs	Galvenokārt vai tikai latviešu	21	25	23	49	50	21
	Latviešu vairāk kā krievu	32	15	20	16	25	40
	Krievu vairāk kā latviešu	20	50	35	6	7	20
	Galvenokārt vai tikai krievu	27	10	22	29	18	19
Veselības aprūpes iestādēs	Galvenokārt vai tikai latviešu	13	26	21	46	45	7
	Latviešu vairāk kā krievu	28	17	19	15	18	31
	Krievu vairāk kā latviešu	28	48	36	8	20	35
	Galvenokārt vai tikai krievu	31	9	24	30	18	27

		Rīga	Pierīga	Vidzeme	Kurzeme	Zemgale	Latgale
Veikalos, sadzīves pakalpojumu iestādēs	Galvenokārt vai tikai latviešu	8	22	18	41	36	4
	Latviešu vairāk kā krievu	18	13	15	17	23	28
	Krievu vairāk kā latviešu	40	53	41	11	24	37
	Galvenokārt vai tikai krievu	34	13	26	31	17	31
Sabiedriskajā transportā	Galvenokārt vai tikai latviešu	9	23	20	41	40	4
	Latviešu vairāk kā krievu	16	9	19	9	23	25
	Krievu vairāk kā latviešu	37	57	33	14	19	37
	Galvenokārt vai tikai krievu	37	11	28	35	19	34
	Citā valodā	0	0	0	1	0	0
Ar ģimenes locekļiem, ar kuriem dzīvojat kopā	Galvenokārt vai tikai latviešu	3	13	12	32	14	0
	Latviešu vairāk kā krievu	7	9	6	6	7	0
	Krievu vairāk kā latviešu	17	17	16	8	3	18
	Galvenokārt vai tikai krievu	73	56	63	46	74	78
	Citā valodā	1	6	3	7	3	4
Ar draugiem	Galvenokārt vai tikai latviešu	4	11	9	32	16	0
	Latviešu vairāk kā krievu	11	9	12	4	15	4
	Krievu vairāk kā latviešu	28	27	29	13	20	22
	Galvenokārt vai tikai krievu	57	51	50	42	49	71
	Citā valodā	1	2	0	8	0	3
Uzrunājot latviešus	Galvenokārt vai tikai latviešu	25	27	24	48	51	15
	Latviešu vairāk kā krievu	32	29	19	11	27	17
	Krievu vairāk kā latviešu	15	40	37	8	7	45
	Galvenokārt vai tikai krievu	28	4	21	32	16	23
Kultūras un izklaides pasākumos	Galvenokārt vai tikai latviešu	8	15	18	43	42	1
	Latviešu vairāk kā krievu	20	19	12	8	33	14
	Krievu vairāk kā latviešu	29	52	42	10	9	35
	Galvenokārt vai tikai krievu	42	15	28	40	16	50
	Citā valodā	1	0	0	1	2	0

Bāze: tie, kuri ir snieguši atbildi uz konkrēto jautājumu

Tāpat kā 2015. gadā, atšķirības vērojamas arī dažāda vecuma mazākumtautību pārstāvju valodu lietojumā dažādās situācijās. Atšķirības valodas izvēlē, sazinoties ar kolēģiem, ir nenozīmīgas, taču jauni cilvēki biežāk izvēlas latviešu valodu, sazinoties ar klientiem un sadarbības partneriem. Līdz ar paaudžu nomaiņu, jauni cilvēki arī retāk uzstāj uz krievu valodu saziņā valsts un pašvaldību iestādēs: aptuveni divas trešdaļas (65–71%) mazākumtautību pārstāvju vecumā līdz 54 gadiem visbiežāk tajās izvēlas sazināties latviešu valodā. Aptuveni puse šīs vecuma grupas cilvēku pārsvarā sazinās latviešu valodā veselības aprūpes iestādēs salīdzinājumā ar trešdaļu vecāku cilvēku vidū. Jaunāki cilvēki ir gatavāki runāt latviski arī sadzīviskās situācijās (veikalos, sabiedriskajā transportā), tomēr jāatzīmē, ka arī viņi šajās situācijās parasti izvēlas sev ērtāko krievu valodu. Būtiski, ka lielākais vairums (ap trīs ceturtdaļas) mazākumtautību pārstāvju līdz 34 gadu vecumā, uzrunājot latviešus, pārsvarā izvēlas latviešu valodu. Zināmā mērā tas skaidrojams ar labākām latviešu valodas zināšanām šajā vecuma grupā. Tomēr kopumā izmaiņas valodu lietojumā notiek lēni.

2.14. tabula. Valodu lietojums dažādās vecuma grupās (%)

		15–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65 vai vairāk
Darbā, sazinoties ar kolēģiem	Galvenokārt vai tikai latviešu	18	11	13	16	17	30
	Latviešu vairāk kā krievu	25	26	28	27	13	30
	Krievu vairāk kā latviešu	31	33	33	35	35	30
	Galvenokārt vai tikai krievu	25	24	24	22	34	11
	Citā valodā	1	6	2	0	1	0
Darbā, sazinoties ar klientiem, sadarbības partneriem	Galvenokārt vai tikai latviešu	21	14	16	15	21	44
	Latviešu vairāk kā krievu	46	41	34	34	14	29
	Krievu vairāk kā latviešu	14	22	31	24	33	12
	Galvenokārt vai tikai krievu	14	11	17	25	29	12
	Citā valodā	5	12	3	3	2	3
Darbā, apspriežu un sanāksmju laikā	Galvenokārt vai tikai latviešu	22	16	23	21	25	40
	Latviešu vairāk kā krievu	26	24	28	28	15	31
	Krievu vairāk kā latviešu	26	27	23	21	28	20
	Galvenokārt vai tikai krievu	25	23	22	27	31	9
	Citā valodā	2	11	3	2	1	0
Mācību iestādēs, skolā	Galvenokārt vai tikai latviešu	23	27	25	30	20	26
	Latviešu vairāk kā krievu	30	27	20	30	28	47
	Krievu vairāk kā latviešu	22	20	25	8	16	5
	Galvenokārt vai tikai krievu	23	23	28	32	36	16
	Citā valodā	2	3	2	0	0	5
Valsts iestādēs	Galvenokārt vai tikai latviešu	29	34	34	25	28	18
	Latviešu vairāk kā krievu	41	37	37	44	21	23
	Krievu vairāk kā latviešu	21	21	20	17	22	20
	Galvenokārt vai tikai krievu	7	9	10	14	29	40
	Citā valodā	1	0	0	0	0	0
Pašvaldību iestādēs	Galvenokārt vai tikai latviešu	30	31	29	25	27	17
	Latviešu vairāk kā krievu	41	39	36	40	20	20
	Krievu vairāk kā latviešu	21	22	25	20	22	23
	Galvenokārt vai tikai krievu	7	8	10	16	30	40
	Citā valodā	1	0	0	0	0	0
Veselības aprūpes iestādēs	Galvenokārt vai tikai latviešu	17	18	23	18	20	16
	Latviešu vairāk kā krievu	33	34	25	29	14	15
	Krievu vairāk kā latviešu	29	30	35	34	31	25
	Galvenokārt vai tikai krievu	19	18	17	19	35	43
	Citā valodā	1	0	0	0	0	0
Veikalos, sadzīves pakalpojumu iestādēs	Galvenokārt vai tikai latviešu	13	10	19	17	14	13
	Latviešu vairāk kā krievu	21	30	17	24	14	11
	Krievu vairāk kā latviešu	37	37	39	38	36	33
	Galvenokārt vai tikai krievu	29	24	26	21	36	43
	Citā valodā	1	0	0	0	0	0
Sabiedriskajā transportā	Galvenokārt vai tikai latviešu	14	12	18	17	15	16
	Latviešu vairāk kā krievu	18	25	18	19	12	9
	Krievu vairāk kā latviešu	37	36	39	38	31	30
	Galvenokārt vai tikai krievu	30	27	25	26	42	45
	Citā valodā	1	0	0	0	1	0

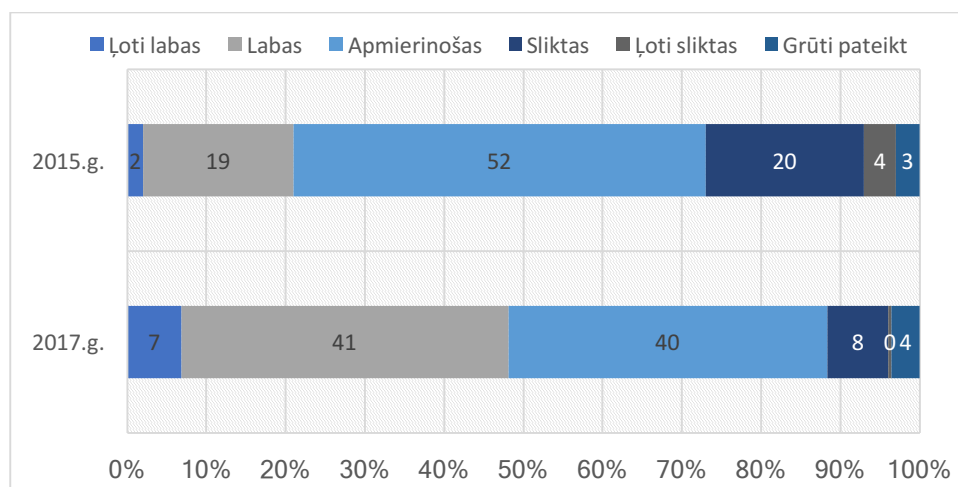
		15–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65 vai vairāk
Ar ģimenes locekļiem, ar kuriem dzīvojat kopā	Galvenokārt vai tikai latviešu	3	5	7	8	10	9
	Latviešu vairāk kā krievu	7	3	6	11	4	4
	Krievu vairāk kā latviešu	16	16	21	11	12	9
	Galvenokārt vai tikai krievu	68	73	62	66	71	75
	Citā valodā	6	3	3	3	3	3
Ar draugiem	Galvenokārt vai tikai latviešu	5	6	7	7	9	9
	Latviešu vairāk kā krievu	14	9	12	9	5	8
	Krievu vairāk kā latviešu	30	37	32	27	20	17
	Galvenokārt vai tikai krievu	49	46	47	54	63	65
	Citā valodā	3	2	2	3	2	2
Uzrunājot latviešus	Galvenokārt vai tikai latviešu	33	35	35	27	26	20
	Latviešu vairāk kā krievu	41	43	31	31	15	18
	Krievu vairāk kā latviešu	20	15	21	20	28	23
	Galvenokārt vai tikai krievu	5	7	13	22	32	39
	Citā valodā	1	0	0	0	0	0
Kultūras un izklaides pasākumos	Galvenokārt vai tikai latviešu	12	9	13	14	16	14
	Latviešu vairāk kā krievu	22	20	25	21	11	10
	Krievu vairāk kā latviešu	33	43	31	34	27	22
	Galvenokārt vai tikai krievu	33	26	32	32	46	54
	Citā valodā	1	2	0	0	0	0

Bāze: tie, kuri ir snieguši atbildi uz konkrēto jautājumu

2.5. Viedoklis par etniskajām attiecībām Latvijā

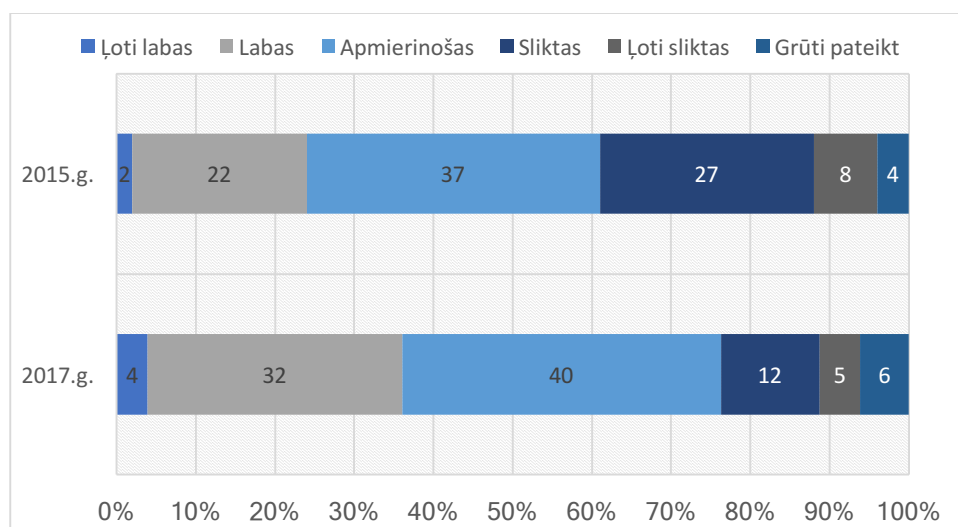
Salīdzinot etnisko attiecību vērtējumu ar 2015. gadu, redzama ievērojama situācijas uzlabošanās. Ja 2015. gadā tikai 21% mazākumtautību pārstāvju vērtēja etniskās attiecības (attiecības starp dažādu tautību cilvēkiem) Latvijā kā labas vai ļoti labas, tad šogad – jau 48%. Joprojām visbiežākā atbilde uz jautājumu „Kā Jūs vērtējat etniskās attiecības Latvijā?” ir: apmierinošas (40%), un tikai 8% (salīdzinājumā ar 24% 2015. gadā) saskata etniskās attiecības Latvijā kā sliktas vai ļoti sliktas.

2.37. attēls. Etnisko attiecību vērtējums (%)

Uzlabojies arī priekšstats par mazākumtautību iespējām attīstīt savu valodu un kultūru Latvijā. Ja 2015. gadā šīs iespējas kā labas vai ļoti labas vērtēja 24%, tad šogad – jau 36% (2.38. attēls).

2.38. attēls. Mazākumtautību iespējas attīstīt savu valodu un kultūru vērtējums (%)

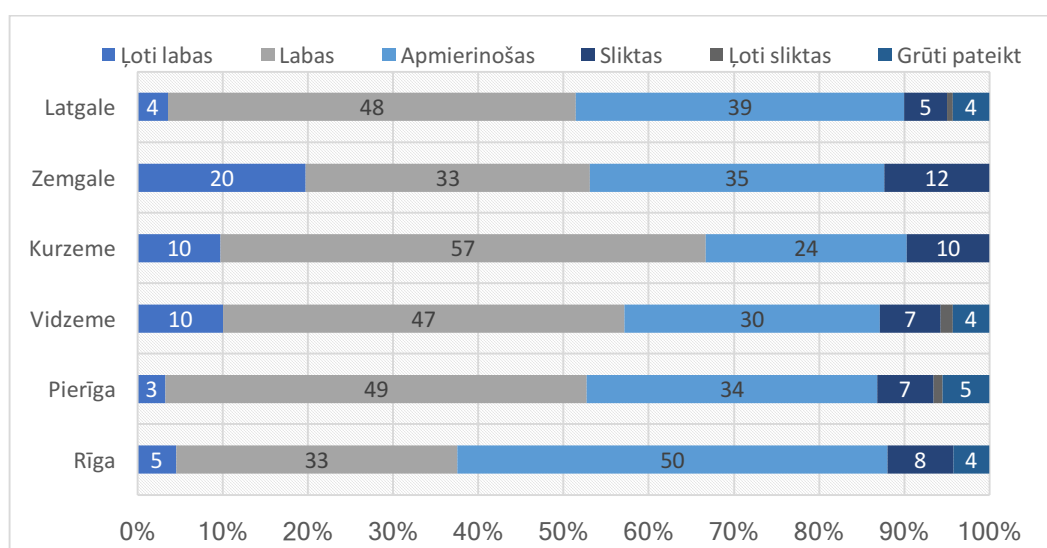
Dažādu tautību pārstāvju skatījums uz etniskajām attiecībām Latvijā atšķiras. Vispozitīvāko vērtējumu snieguši lietuvieši un mazāko mazākumtautību pārstāvji, savukārt ebreji visbiežāk (61%) etniskās attiecības Latvijā vērtē kā apmierinošas (2.15.tabula). Priekšstats, ka etniskās attiecības Latvijā būtu sliktas, ir ļoti reti izplatīts jebkuras tautības pārstāvju vidū. Interesanti, ka tieši NVO biedri un aktīvisti biežāk etniskās attiecības šogad vērtē kā apmierinošas, nevis labas (pretēji 2015. gadam, kad aktīvisti pauda pozitīvāku viedokli). 2015. gadā etniskās attiecības Latvijā salīdzinoši negatīvāk vērtēja jaunāki cilvēki, taču šī gada aptauja liecina, ka dažāda vecuma cilvēku priekšstati par attiecībām starp dažādu tautību pārstāvjiem Latvijā nozīmīgi neatšķiras (Sig.>0.05).

2.15.tabula. Etnisko attiecību vērtējums dažādu tautību pārstāvju vidū (%)

		Krievs	Ukrainis	Baltkrievs	Polis	Lietuvietis	Ebrejs	Cita
Kā Jūs vērtējat etniskās attiecības (attiecības starp dažādu tautību cilvēkiem) Latvijā?	Ļoti labas	7	0	3	4	16	7	16
	Labas	38	46	39	47	64	21	50
	Apmierinošas	43	41	39	36	18	64	22
	Sliktas	8	10	8	6	2	7	6
	Ļoti sliktas	0	0	2	0	0	0	0
	Grūti pateikt	3	2	10	6	0	0	6
Kā Jūs vērtējat mazākumtautību iespējas attīstīt savu valodu un kultūru Latvijā?	Ļoti labas	3	2	3	9	6	14	3
	Labas	32	20	31	36	36	36	44
	Apmierinošas	43	54	27	40	28	29	25
	Sliktas	12	12	16	4	18	21	13
	Ļoti sliktas	4	10	6	6	8	0	6
	Grūti pateikt	6	2	16	4	4	0	9

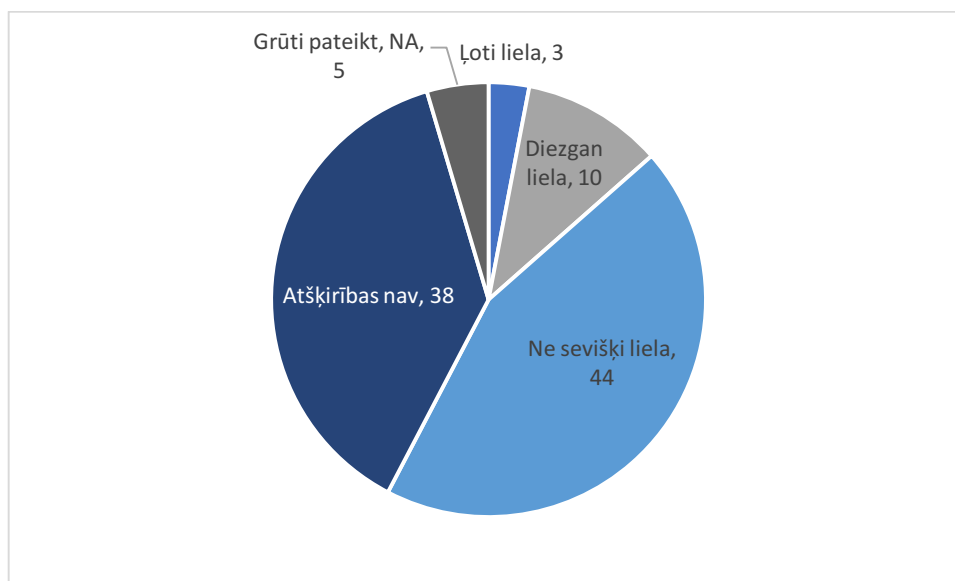
Taču viedokļi atšķiras dažādos Latvijas reģionos (2.39. attēls). Visbiežāk kā labas vai ļoti labas etniskās attiecības Latvijā raksturo mazākumtautību pārstāvji Vidzemē un Kurzemē. Savukārt Rīgā etniskās attiecības mazākumtautību pārstāvji visbiežāk raksturo kā apmierinošas (50%).

2.39. attēls. Etnisko attiecību vērtējums dažādos reģionos (%)

Jautāti par to, cik liela ir atšķirība starp latviešu un respondenta tautības cilvēku dzīvesveidu Latvijā, lielākā daļa mazākumtautību pārstāvju norāda, ka tā ir ne sevišķi liela (44%) vai ka atšķirības nav (38%). Tikai 13% (visbiežāk ebreji) norāda, ka tā ir liela vai diezgan liela.

2.40. attēls. Cik liela ir atšķirība starp latviešu un [tautības] iedzīvotāju dzīvesveidu Latvijā?

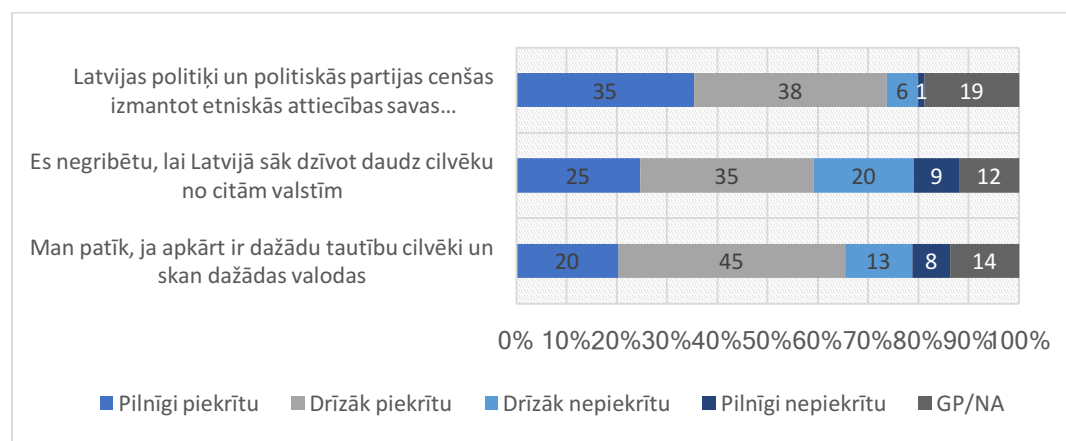
61% respondentu uzskata, ka sabiedrībai ir labāk, ja mazākumtautību cilvēki saglabā savus paradumus un tradīcijas, turpretī 22% domā, ka labāk, ja mazākumtautību cilvēki nesaglabā savus paradumus un tradīcijas, bet pieņem sabiedrības vairākuma tradīcijas. 17% bija grūti atbildēt uz šo jautājumu.

Aptauja atklāj arī zināmus aizspriedumus pret citu tautību cilvēkiem Latvijas mazākumtautību pārstāvju vidū. Lai gan no vienas puses divām trešdaļām (64%) mazākumtautību cilvēku patīk, ja apkārt ir dažādu tautību cilvēki un skan dažādas valodas, 24% pilnīgi un 34% drīzāk negribētu, lai Latvijā sāk dzīvot daudz cilvēku no citām valstīm (2.41. attēls). Salīdzinājumā ar 2015. gadu entuziasms par situāciju, ka apkārt ir dažādu tautību cilvēki un skan dažādas valodas, ievērojami mazinājies:

2015. gadā 62% šim apgalvojumam pilnībā piekrita un 29% drīzāk piekrita³³, bet šobrīd tam piekrīt vairs tikai, attiecīgi, 20% un 45% (2.41. attēls).

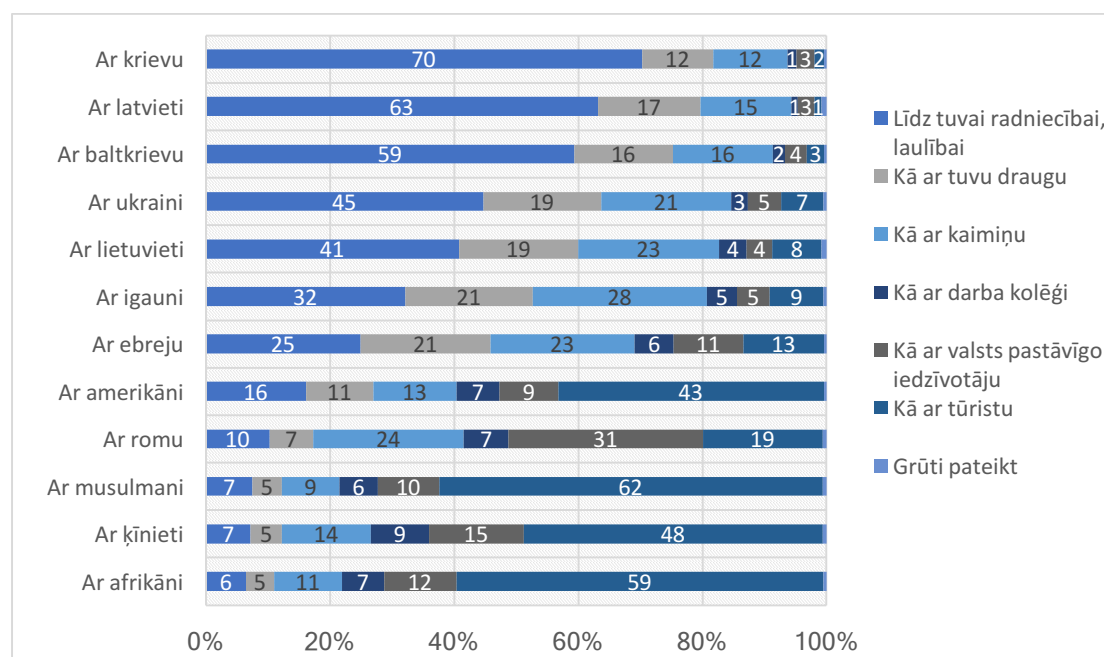
Lielākā daļa mazākumtautību pārstāvju izveidojies priekšstats, ka Latvijas politiķi un politiskās partijas cenšas izmantot etniskās attiecības savas popularitātes vairošanai, tomēr šis priekšstats pēdējo gadu laikā ir būtiski mazinājies. 2015. gadā šādam apgalvojumam pilnībā piekrita 64% un drīzāk – 22%; šobrīd, attiecīgi, 35% un 38%. Dati liecina, ka zināmā mērā tas varētu būt saistīts ar paaudžu nomaiņu: jaunieši 15–24 gadu vecumā nozīmīgi retāk nekā citi (57%) pilnībā vai drīzāk piekrīt, ka politiķi un partijas cenšas izmantot etniskās attiecības savas popularitātes vairošanai.

2.41. attēls. Apgalvojumu par etniskajām attiecībām vērtējums (%)

Jautājums par gatavību kontaktēties līdz dažāda pakāpei ar konkrētu tautību cilvēkiem atklāj, ka visnoraidošākā attieksme Latvijas mazākumtautībām ir pret musulmaņiem un afrikāņiem: ap 60% vēlētos ar tiem kontaktēties tikai kā ar tūristiem. Negatīva attieksme ir arī pret ķīniešiem un amerikāņiem (attiecīgi, 48% un 43% tikai kā ar tūristu).

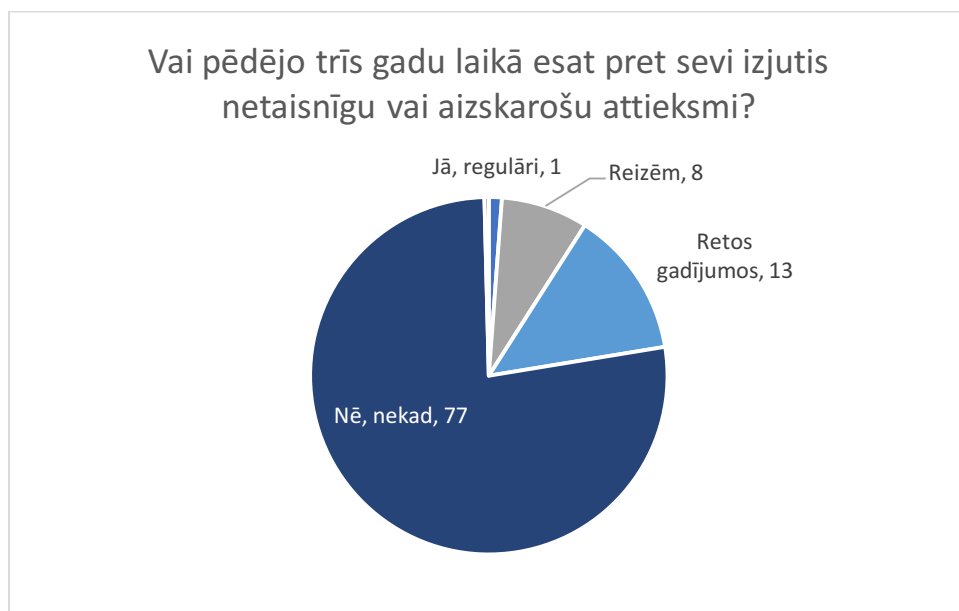
2.42. attēls. Gatavība kontaktēties līdz noteiktai pakāpei ar dažādu tautību cilvēkiem (%)

³³ 2015. gada dati attēlā nav atspoguļoti, pieejami iepriekšējā ziņojumā

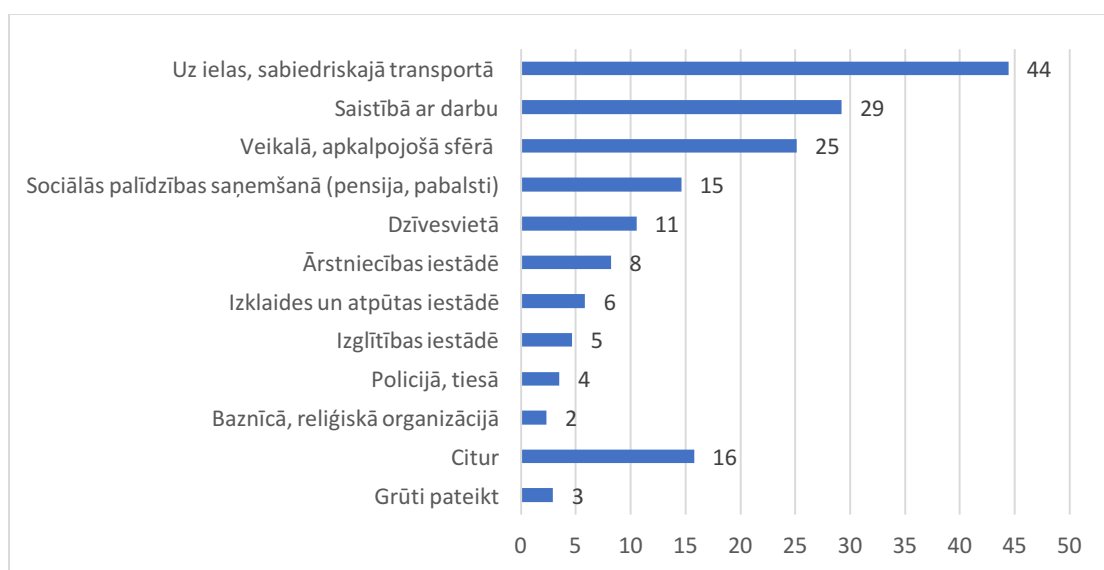
Paši ar netaisnīgu vai aizskarošu attieksmi pēdējo trīs gadu laikā saskārušies 22% mazākumtautību pārstāvju Latvijā (3.43. attēls): visbiežāk ebreji (57%) vai mazāko minoritāšu (piem., romi) pārstāvji. Arī 22% krievu un ukraiņu tautības pārstāvju uzskata, ka vismaz kādreiz pēdējo 3 gadu laikā ir saskārušies ar netaisnīgu vai aizskarošu attieksmi, tomēr regulāru diskrimināciju min tikai daži respondenti – visbiežāk mazāko Latvijas mazākumtautību (piem., romi) pārstāvji.

2.43. attēls. Saskaršanās ar netaisnīgu vai aizskarošu attieksmi (%)

Biežākā situācija, kurā mazākumtautību pārstāvji pēc pašu vērtējuma saskārušies ar netaisnīgu vai aizskarošu attieksmi, ir – uz ielas, sabiedriskajā transportā (44%). 25% šāda situācija bijusi veikalā, bet 29% – saistībā ar darbu. 15% uzskata, ka pret viņiem netaisni izturējās sociālās palīdzības saņemšanā (pensija, pabalsti), 8% – ārstniecības iestādē. Svarīgi pievērst uzmanību šādiem gadījumiem, lai novērstu diskriminācijas izpausmes visās dzīves jomās un situācijās.

2.44. attēls. Saskaršanās ar netaisnīgu attieksmi vieta (%)

Bāze: ir saskāries ar netaisnu attieksmi

Tāpat kā 2015. gada aptaujā mazākumtautību pārstāvjiem tika lūgts izteikt savus priekšlikumus un viedokli par to, kas būtu darāms, lai veicinātu starpkultūru dialogu un sabiedrības saliedētību Latvijā. Atbildes uz atvērtā tipa jautājumu, respondentiem tika dota iespēja pašiem brīvi formulēt savas atbildes. Katram respondentam tika dota iespēja izteikt līdz trīs priekšlikumiem. Brīvi formulētie ierosinājumi tika kodēti un apkopoti lielākās grupās. Tabulā atspoguļots sagrupēto priekšlikumu īpatsvars kopējā atbilžu skaitā, kā arī sniegti atklātā jautājuma atbilžu piemēri. Šāda tipa jautājumi nav tieši salīdzināmi, jo brīvi formulētajās atbildēs var būt nianse, kuras apkopojot lielākās grupās, tām var tikt piešķirts cits kods. Tomēr salīdzinot ar iepriekšējo mazākumtautību iedzīvotāju aptauju, visbiežāk minēto priekšlikumu un viedokļu grupas pilnībā sakrīt. Atbilstoši mazākumtautību iedzīvotāju viedoklim, lai veicinātu starpkultūru dialogu un sabiedrības saliedētību:

- 1) nepieciešams vairāk un biežāk rīkot kopīgus pasākumus – koncertus, izglītojošus un sporta pasākumus, īpaši akcentējot dažādu tautību cilvēku pienesumu un līdzdalību – 18%;
- 2) valdībai jārisina ekonomiskie jautājumi, uzlabojot dzīves kvalitāti visiem iedzīvotājiem neatkarīgi no tautības – 16%;
- 3) valdībai un galvenokārt atsevišķiem politiķiem jābeidz provocēt tautu un izmantot starpnacionālo attiecību problēmas savu politisko ambīciju īstenošanai – 15%

Arī nākamo biežāk sniegto ierosinājumu grupas ir identiskas pirms diviem gadiem izteiktajiem priekšlikumiem: 11% respondentu uzskata, ka nepieciešamas izmaiņas Pilsonības likumā, piešķirot automātiski pilsonību visiem Latvijas nepilsoņiem (t.sk. 2% uzskata, ka pilsonība jāpiešķir vismaz tiem, kas dzimuši Latvijā). Savukārt 8% respondentu uzskata, ka ir jāmaina valodas politika valstī un jāpiešķir krievu valodai otras valsts valodas statuss.

Līdzīgi kā iepriekš nozīmīgs skaits respondentu uzskata, ka ir jāaudzina un jāmainās pašai sabiedrībai – līdzpilvēkiem ir jābūt tolerantākiem, iecietīgākiem vienam pret otru (12%), jāmaina un jāmainās politiķu un cilvēku attieksmei pret līdzpilvēkiem, nedalot sabiedrību pēc tautības vai pilsonības (8%), jānovērš diskriminācija pēc pilsonības, tautības un valodas principa, nodrošinot vienādas tiesības visiem piedalīties vēlēšanās, iekļauties darba tirgū (7%). Mazākumtautību iedzīvotāji aicina aizmirst pagātnes pārestības, neatskatīties tik ļoti uz vēsturi (7%).

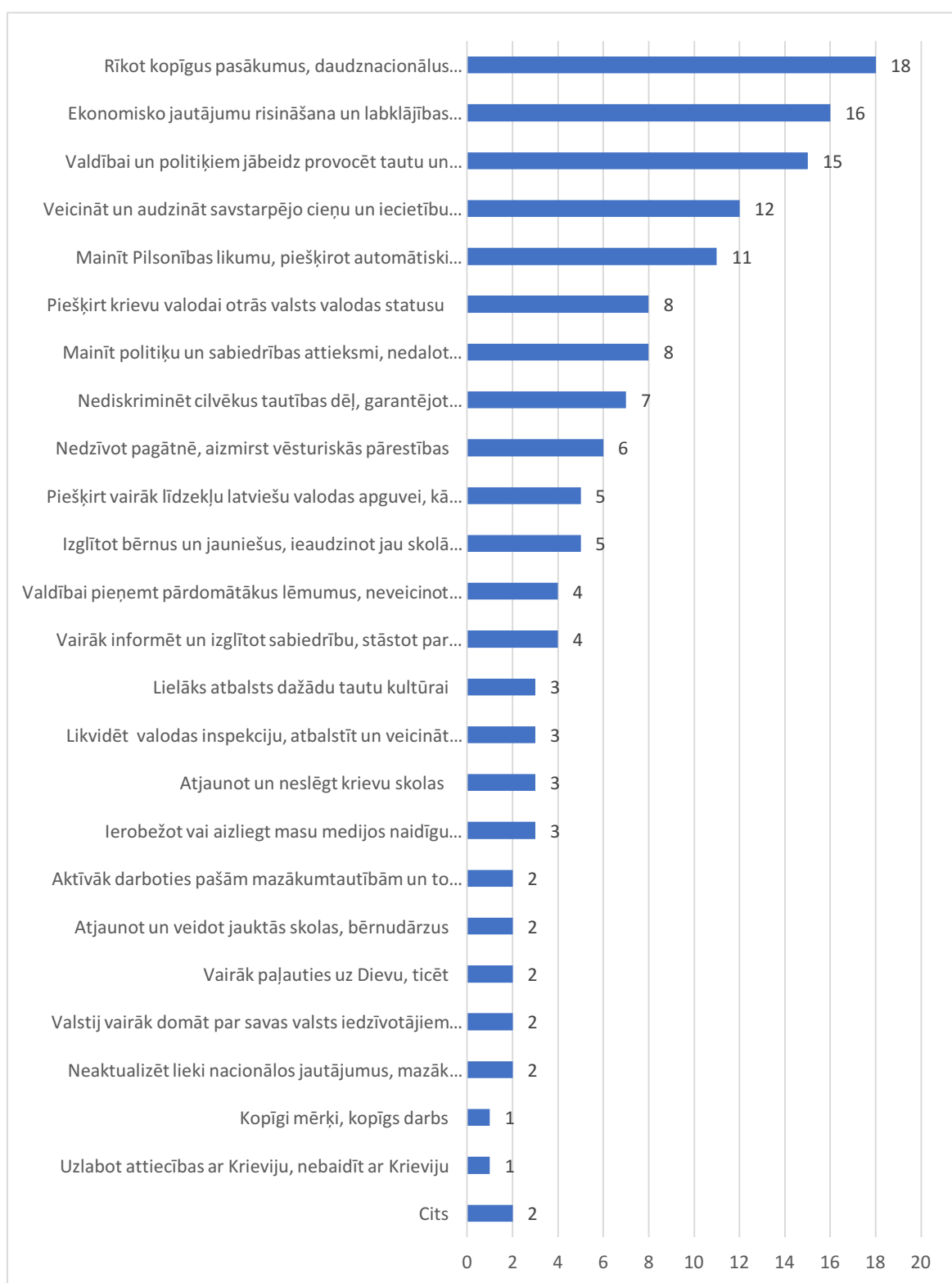
Citi salīdzinoši biežāk minētie priekšlikumi saistīti ar sabiedrības izglītošanu un īpaši bērnu, jauniešu izglītību: audzināt bērnos patriotismu un mācot toleranci jau no bērnudārza vecuma (5%), novirzīt vairāk līdzekļu latviešu valodas apmācībai un apmācības programmu kvalitātes uzlabošanai (5%). Daļa respondentu rosina neslēgt un atjaunot krievu skolas (3%), kā arī atjaunot un veidot jauktās skolas, bērnudārzus (2%).

Vēl cita priekšlikuma grupa saistīta ar mediju darbību. Mazākumtautību pārstāvji aicina ierobežot vai pat aizliegt masu medijiem nodarboties ar naidīgu propagandu, mazāk runāt un saasināt šo tēmu (5%), bet daudz vairāk informēt un izglītēt sabiedrību, stāstot par kultūru dažādību, mazākumtautību pienesumu Latvijai (5%).

Valdībai vajadzētu pieņemt pārdomātākus lēmumus jautājumos, kas skar dažādu tautību cilvēku un nepilsoņu tiesības Latvijā (4%) un vairāk domāt par savas valsts iedzīvotājiem, nevis bēgļiem (2%).

3% aptaujāto rosina likvidēt valodas inspekciju, atcelt valodas atestācijas prasības, atbalstot valodu daudzveidību.

2.45. attēls. Priekšlikumu grupas sabiedrības saliedēšanai (%)

Citi ierosinājumi, kas izsacīti nedaudz retāk, skar dažādas dzīves jomas, rosinot valdībai sniegt lielāku atbalstu mazākumtautību kultūras aktivitātēm (2%), aktīvāk darboties pašām mazākumtautību organizācijām, rosinot pasākumus un informējot sabiedrību (2%), aktualizēt Latvijas sabiedrības kopīgos mērķus un kopīgu darbu (1%).

2.16.tabula. Priekšlikumi sabiedrības saliedētības veicināšanai

	Ieteikumu/viedokļu grupas un atbilžu piemēri	Īpatsvars kopējā atbilžu skaitā
1	Rīkot kopīgus pasākumus, daudznacionālus izglītojošu, kultūras un sporta pasākumus	18%
	„Rīkot tematiskus dažādu tautu kultūras pasākumus uz ielām; ... latviešiem vajadzētu piedalīties krievu kopienas svētkos, piemēram, 9. maija pasākumos un otrādi – krievi piedalīties latviešu svētkos; ... organizēt vairāk izklaides pasākumus dažādās valodās; ... veidot pasākumus, kas izglīto gan mazākumtautības, gan latviešus; ... organizēt vairāk plaša mēroga pasākumus Latvijā cittautiešiem; ... atvērtu nacionālo vakaru organizēšana; ... organizēt kultūras pasākumus un diskusijas par nacionalitātēm svarīgiem jautājumiem”	
2	Ekonomisko jautājumu risināšana un labklājības celšana, uzlabojot dzīves kvalitāti visiem iedzīvotājiem neatkarīgi no tautības	16%
	„Radīt tādus ekonomiskus apstākļus, lai arī citu tautību iedzīvotāji lepotos ar Latviju; ...vairāk nodrošināt, kā mazākumtautības, tā latviešu sociāli, lai cilvēki labāk justos un mazinātos stresa situācijas; ...valstī vajadzētu attīstīt celtniecību, ražošanu; ... mazināt sociālo nevienlīdzību; ... darbs un drošība par nākotni izlīdzinātu visas domstarpības”	
3	Valdībai un politiķiem jābeidz provocēt tautu un izmantot starpnacionālās attiecības savās interesēs	15%
	„Politikēm jābeidz apsaukt tautu (... valsts vara pati veicina naidu valstī; ... politikēm pārstāt izmantot starpnacionālos konfliktus savās interesēs; ... lai politiķi nesaasina attiecības starp tautām valstī; ... sabiedrība ir lojāla, politiķi nav lojāli; ... nav jāveido politiskā karjera, kas balstīta uz nacionālo attiecību problēmās; ...politikēm nekūdit krievus pret latviešiem;... politikēm necilāt okupācijas jautājumus un nešķelt sabiedrību; politikēm vajadzētu vairāk domāt par tautu, nevis savu kabatu un sēt naidu”	
4	Veicināt un audzināt savstarpējo cieņu un iecietību sabiedrībā	12%
	„Uzlabot iedzīvotāju saskarsmes kultūru; ...cilvēkiem pašiem jāklūst iejutīgākiem, saprotošākiem vienam pret otru; ...nevajag saukāt par okupantiem; ... svarīgs psiholoģiskais moments, lai netiek uzsvērts – krievi un latvieši; ...vienkāršot, uzlabot attiecības vienkāršo cilvēku vidū un neklausīties, neiedziļināties politiķu runās”	
5	Mainīt Pilsonības likumu, piešķirot automātiski pilsonību visiem Latvijas nepilsoņiem (t.sk. Latvijā dzimušajiem, nepilsoņu bērniem –3%)	11 %
	„Piešķirt atvieglojumus pilsonības iegūšanai vecākajai paaudzei; ...piešķirt nepilsoņiem pilsonību bez valsts valodas zināšanu pārbaudēm”	
6	Mainīt politiķu un sabiedrības attieksmi, nedalot cilvēkus pēc tautības vai pilsonības	8%
	„Censties vairāk izprast mazākumtautību intereses, mentalitāti; ...nešķirot krievus un latviešus cilvēkus, kuriem ir panākumi Latvijas labā; ...vajag sākt novērtēt to ieguldījumu, ko cittautieši dod ekonomikā un kultūrā; ...jāmaina cilvēku domāšana, ja notiek traģēdijas, tautībai nav nozīmes; ... vairāk atbalstīt citus un mainīt savu attieksmi, kaut vai, piemēram, pret 16. martu – leģionāru gājienu”	
7	Piešķirt krievu valodai otrās valsts valodas statusu	8%
	„Piešķirt krievu valodai otras valsts valodas statusu; ... neuzspiest latviešu valodu, pieņemt krievu valodu kā līdzvērtīgu; ...divu valsts valodu izmantošana – krievu valoda kā otrā valsts valoda Latvijā; ...lai Latvijā kā saziņas valoda būtu latviešu un krievu valoda”	
8	Nediskriminēt cilvēkus tautības dēļ, garantējot vienādas tiesības (t.sk. piedalīties vēlēšanās) visiem neatkarīgi no nacionālās piederības	7%
	„Politikēm jāpārtrauc dalīt tautu pēc nacionālās pazīmes; ... nedalīt cilvēkus pēc nacionālās piederības, ļaujot visiem piedalīties vēlēšanās; ... neuzskatīt krievus par otrās šķiras tautu; ... lai nebūtu diskriminācijas pret čigāniem; ... valsts valodai nevajadzētu stāties ceļā attiecībā pret darba vietu”	

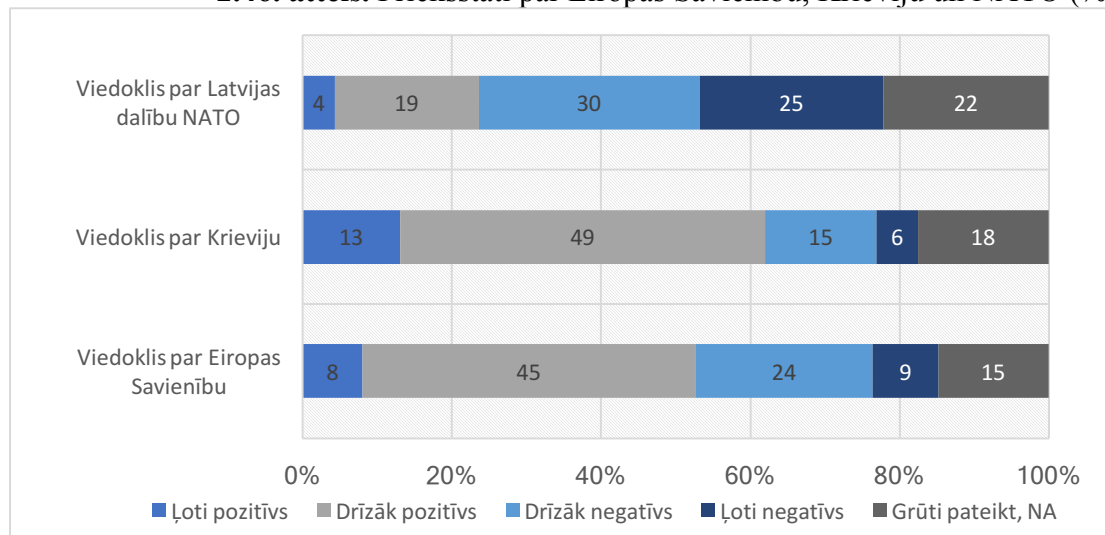
9	Nedzīvot pagātnē, aizmirst vēsturiskās pārestības	6%
„... aizmirst vēsturi un pagātņi un iet uz priekšu; ... aizmirst padomju laikus un audzināšanu”		
10	Izglītot bērnus un jauniešus, iedzīvinot jau skolā cieņu un toleranci pret līdzcilvēkiem	5%
„Organizēt kopīgus saliedēšanas pasākumus jau skolās; organizēt bērnu nometnes u.tml., kur kopā dzīvo dažādu tautību bērni; ...saliedētību jāmāca jau bērnu dārzos; ...izglītības sistēmā pārdomāti audzināt cieņu pret citām kultūrām un cilvēku vispār; ...mainīt visu mācīšanas sistēmu, skolās vāji iemāca gan latviešu, gan krievu valodu; ... krievu skolās jāaudzina mīlestība uz Latviju; ...audzināšana mācību iestādē, mācot valodu, vēsturi un patriotismu”		
11	Piešķirt vairāk līdzekļu latviešu valodas apguvei, kā arī skolās nopietnāk mācīt	5%
„Organizēt cittautiešiem latviešu valodas apguves kursus bez maksas; ... sistematizēt latviešu valodas mācīšanu un mainīt mācību programmas – skolās interesantāk mācīt latviešu valodu; ... radīt vairāk interesi ar Latviju, tās kultūru, aicināt uz skolām Latvijas māksliniekus, ievērojamus cilvēkus”		
12	Vairāk informēt un izglītēt sabiedrību, stāstot par dažādu tautu kultūru	4%
Nepieciešama visas sabiedrības izglītošana, lai vairāk veicinātu dialogu starp cilvēkiem; ... biežāk iepazīstināt ar dažādu tautu nacionālajiem svētkiem; ...sniegt vairāk informācijas par esošām mazākumtautību grupām, uzsverot pozitīvo un veicinot sadarbību; ...attīstīt un parādīt citu tautu kultūru Latvijā; biežāk masu medijos uzrunāt cittautiešus dažādos jautājumos; ... vairāk aicināt ciemos no Krievijas, lai paši redz, ka fašisti te pa ielām nestaigā”		
13	Valdībai pieņemt pārdomātākus lēmumus, neveicinot konfliktsituāciju veidošanos	4%
„No valdības puses mazāk veicināt naidīgas attiecības, neuzkurināt tautu; ... politiķi pārāk daudz uzsver atšķirības starp tautībām, viņiem ir jāiedziļinās un jāpieņem pareizi lēmumi, nevajag izdot nepārdomātus lēmumus; ... es, piemēram, nevēlētos likt eksāmenu latviski, kaut gan latviešu valodā runāju lieliski”		
14	Ierobežot vai aizliegt masu medijos naidīgu propagandu	3%
„Regulāri notiek nacionālā naida kurināšana presē, radio, TV; ... cilvēkiem vajadzētu mazāk akli uzticēties informācijai plašsaziņas līdzekļos; .. vajag mazāk runāt par to, ka Krievija vēlas uzbrukt Latvijai”		
15	Atjaunot un neslēgt krievu skolas	3%
„Grūti mācīt bērniem latviešu valodu skolā, tas nav nepieciešams, var iztikt ar krievu valodu; ... lai valsts un pašvaldība finansiāli atbalstītu ārpuskolas pulciņus krievu bērniem; ... atjaunot krievu skolas”		
16	Likvidēt valodas inspekciju, atbalstīt un veicināt dažādu valodu lietošanu ikdienā	3%
„Atcelt valodu kategorijas un pārbaudes, jo tas naido cilvēkus; Pilnveidot un attīstīt cittautiešu izglītības iespējas viņu dzimtajā valodā (vismaz no 1. līdz 5. klasei); ...ļaut cittautiešiem brīvi izvēlēties kādā valodā sarunāties un kādas mācību valodas skolā laist bērnus; ... medikamentiem anotācijas krievu valodā; ... nodrošināt subtitrus krievu valodā visiem Latvijas raidījumiem”		
17	Lielāks atbalsts dažādu tautu kultūrai	3%
Nacionālajām kultūras biedrībām piešķirt vairāk līdzekļus no pašvaldībām; ... pieņemt lēmumu, lai pareizticīgo Ziemassvētkos Latvijā būtu brīvdiena”		
18	Neaktualizēt lieki nacionālos jautājumus, mazāk runāt par šo tēmu	2%
„Vajadzētu vispār mazāk par to visu runāt un neuzkurināt domstarpības jūtīgos jautājumos”		
19	Valstij vairāk domāt par savas valsts iedzīvotājiem nevis bēgļiem	2%
„Valstij nāktos vairāk domāt par savas valsts iedzīvotājiem, nevis bēgļiem”		
20	Vairāk paļauties uz Dievu, ticēt	2%
„Cilvēkiem vajadzētu vairāk pievērsties ticībai”		
21	Atjaunot un veidot jauktās skolas, bērnudārzus	2%

„Veidot latviešu un krievu bērnu dārzus, jauktās skolas, lai bērni vairāk kontaktētos, sadraudzētos; ...atjaunot jauktās skolas, kā tas bija agrāk – lai jau no skolas vecuma bērni mācītos cienīt citādi runājošos– citas tautības”		
22	Aktīvāk darboties pašām mazākumtautībām un to organizācijām, parādot savas tautas kultūru	2%
„Pašām mazākumtautību organizācijām būtu jāizrāda lielāka aktivitāte un jāiepazīstina ar savas tautas kultūru		
23	Uzlabot attiecības ar Krieviju, nebaidīt ar Krieviju	1,0%
„Attīstīt ekonomisko sadarbību ar Krieviju, Baltkrieviju”		
24	Kopīgi mērķi, kopīgs darbs	1%
„Grūtības saliedē cilvēkus; ...kopīgs ienaidnieks– vienots mērķis”		
25	Cits	2%
„Nekas nesaliedēs; ... nav nepieciešams nekāds dialogs; vairāk jauktās ģimenes”		

2.6. Mediju lietojums

Aptaujas ietvaros tika noskaidrots Latvijas mazākumtautību viedoklis par Krieviju, Eiropas Savienību un Latvijas dalību NATO. Atbildes liecina, ka Latvijas mazākumtautību viedoklis par Krieviju lielākoties ir ‘drīzāk pozitīvs’ (49%). Kopumā pozitīvu attieksmi pret Krieviju izjūt 62%, bet negatīvu – 21% mazākumtautību pārstāvju. Pārsvārā pozitīvs ir arī mazākumtautību viedoklis par Eiropas Savienību (53%), tomēr trešdaļa (33%) no viņiem to vērtē drīzāk vai ļoti negatīvi. Viedoklis par Latvijas dalību NATO vairumā gadījumu ir drīzāk (30%) vai ļoti (25%) negatīvs. Tikai 23% to vērtē pozitīvi, bet 22% nav varējuši novērtēt savu attieksmi pret NATO.

2.46. attēls. Priekšstati par Eiropas Savienību, Krieviju un NATO (%)

Viedoklis par Eiropas Savienību salīdzinoši negatīvs ir krievi un baltkrievi (attieci, 32% un 36% vērtē to negatīvi), turklāt krievi, ukraiņi un baltkrievi nozīmīgi negatīvāk nekā citi vērtē arī dalību NATO (vairāk nekā puse to neatbalsta). Ļoti atšķiras arī mazākumtautību viedoklis par Krieviju: to drīzāk vai ļoti pozitīvi vērtē 71% krievu, 57% baltkrievu, gandrīz puse ukraiņu, poļu un ebreju, taču tikai 20% lietuviešu (2.17.tabula).

2.17.tabula. Priekšstati par Eiropas Savienību, Krieviju un NATO dažādās tautību grupās (%)

		Krievs	Ukrainis	Baltkrievs	Polis	Lietuvietis	Ebrejs	Cita
Viedoklis par Eiropas Savienību	Ļoti pozitīvs	7	5	5	15	8	14	22
	Drīzāk pozitīvs	44	51	32	53	54	64	41
	Drīzāk negatīvs	24	20	31	19	22	21	16
	Ļoti negatīvs	9	10	8	6	10	0	3
	Grūti pateikt, NA	15	15	24	6	6	0	19
Viedoklis par Krieviju	Ļoti pozitīvs	15	12	13	11	2	0	9
	Drīzāk pozitīvs	56	34	44	34	18	50	41
	Drīzāk negatīvs	10	29	11	21	46	43	19
	Ļoti negatīvs	2	15	5	21	12	7	13
	Grūti pateikt, NA	17	10	27	13	22	0	19
Viedoklis par Latvijas dalību NATO	Ļoti pozitīvs	3	2	5	9	6	7	9
	Drīzāk pozitīvs	15	24	11	34	48	43	28
	Drīzāk negatīvs	33	29	27	11	24	29	19
	Ļoti negatīvs	26	27	29	30	10	14	19
	Grūti pateikt, NA	24	17	27	17	12	7	25

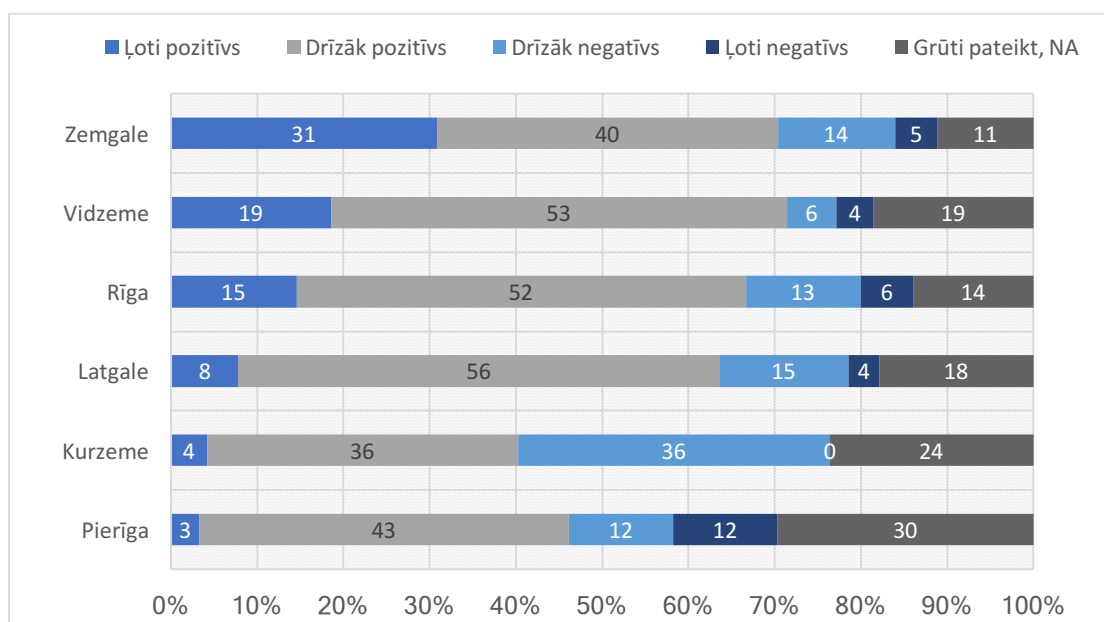
Atšķiras arī dažāda vecuma mazākumtautību pārstāvju priekšstati. Jauniešu priekšstati par Eiropas Savienību ir daudz pozitīvāki nekā vecāku cilvēku priekšstati: 15–24 gadu vecumā 75% pāduši pozitīvu attieksmi pret Eiropas Savienību, 25–34 gadu vecumā – 63%, 35–54 gadu vecumā – 54%, bet 55 vai vairāk gadu vecumā – tikai nedaudz vairāk kā 40%. Gandrīz pusei (46%) jauniešu 15–24 gadu vecumā ir ļoti vai drīzāk pozitīvs viedoklis par Latvijas dalību NATO, kamēr citās vecuma grupās atbalsts NATO nepārsniedz 28%.

2.18.tabula. Priekšstati par Eiropas Savienību, Krieviju un NATO dažādās vecuma grupās (%)

		15–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65 vai vairāk
Viedoklis par Eiropas Savienību	Ļoti pozitīvs	17	8	6	7	5	6
	Drīzāk pozitīvs	57	55	48	48	38	35
	Drīzāk negatīvs	10	20	25	21	31	27
	Ļoti negatīvs	3	8	10	6	16	8
	Grūti pateikt, NA	12	8	11	18	10	24
Viedoklis par Krieviju	Ļoti pozitīvs	9	11	13	15	14	15
	Drīzāk pozitīvs	49	54	46	44	49	50
	Drīzāk negatīvs	18	12	16	14	16	10
	Ļoti negatīvs	5	2	8	7	7	4
	Grūti pateikt, NA	19	21	18	20	14	20
Viedoklis par Latvijas dalību NATO	Ļoti pozitīvs	8	2	7	4	3	4
	Drīzāk pozitīvs	38	26	21	21	16	15
	Drīzāk negatīvs	20	31	32	28	35	27
	Ļoti negatīvs	8	20	20	24	29	29
	Grūti pateikt, NA	25	21	20	24	18	25

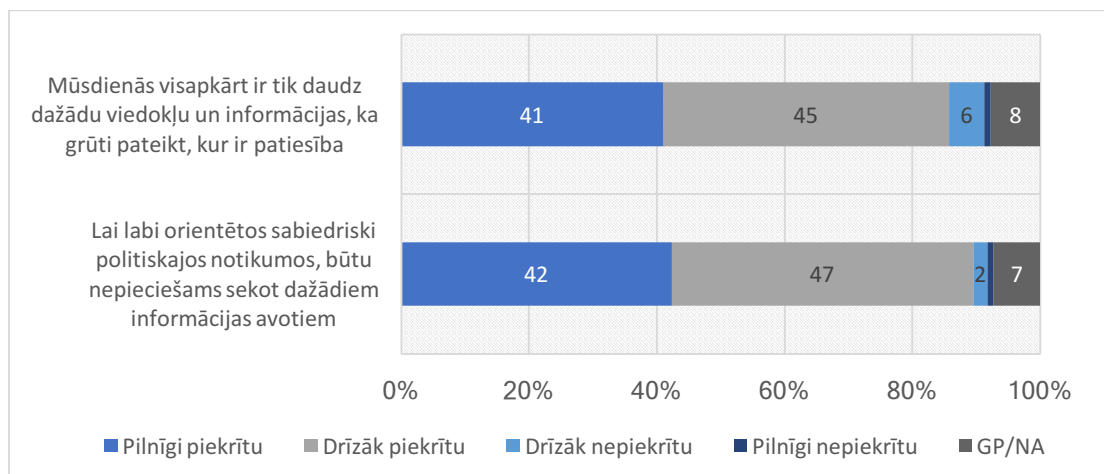
Vispozitīvākais priekšstats par Krieviju ir mazākumtautību pārstāvjiem Zemgalē, Vidzemē un Rīgā, savukārt mazāk pozitīvs – Kurzemē un Pierīgā (2.47. attēls).

2.47. attēls. Priekšstats par Krieviju dažādos reģionos (%)

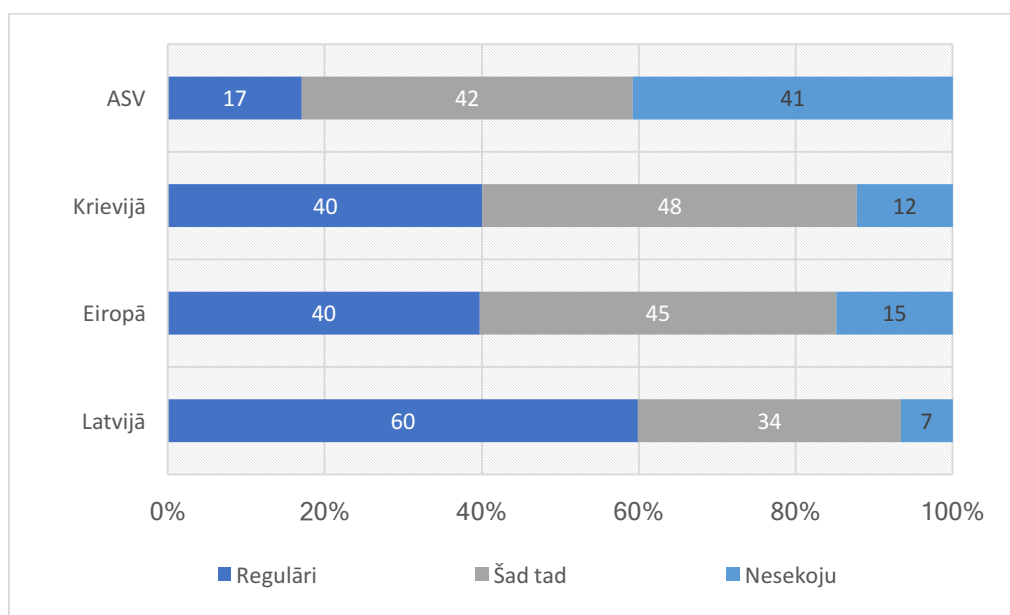
Aptauja atklāj lielu skepsi un neuzticēšanos Latvijas mazākumtautību vidū attiecībā uz mediju saturu. Lielākais vairums (86%) pilnībā vai drīzāk piekrīt, ka apkārt ir tik daudz dažādu viedokļu un informācijas, ka grūti pateikt, kur ir patiesība, turklāt 89% piekrīt vai drīzāk piekrīt, ka, lai labi orientētos sabiedriski politiskajos notikumos, būtu nepieciešams sekot dažādiem informācijas avotiem. 41–42% ir stipra pārliecība attiecībā uz minētajiem apgalvojumiem (2.48. attēls).

2.48. attēls. Priekšstati par patiesības atspoguļojumu medijos (%)

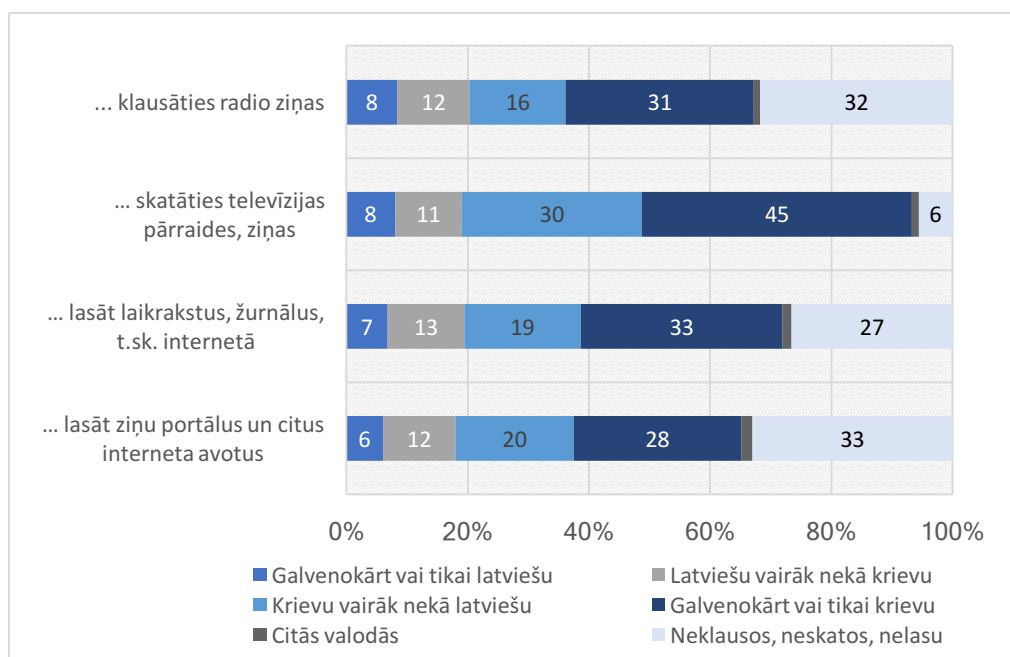
Raksturojot savus mediju lietošanas paradumus, 60% respondentu norāda, ka regulāri seko līdzī notiekošajam Latvijā un vēl 34% seko tam līdzī vismaz šad tad. Interese par notiekošo Eiropā un Krievijā ir līdzīga: 40% Latvijas mazākumtautību pārstāvju regulāri un 45–48% šad tad seko līdzī šajos reģionos notiekošajam. Interese par notiekošo ASV ir mazāka, tomēr lielākā daļa vismaz šad tad seko līdzī arī šādai informācijai.

2.49. attēls. Sekošana līdzī notiekošajam dažādās valstīs (%)

Lielākā daļa mazākumtautību pārstāvju dod priekšroku informācijai krievu valodā, īpaši, skatoties televīzijas pārraides: 45% skatās šādas pārraides galvenokārt vai tikai krievu valodā (2.50. attēls). Tikai 18–20% pārsvarā izmanto medijus latviešu valodā.

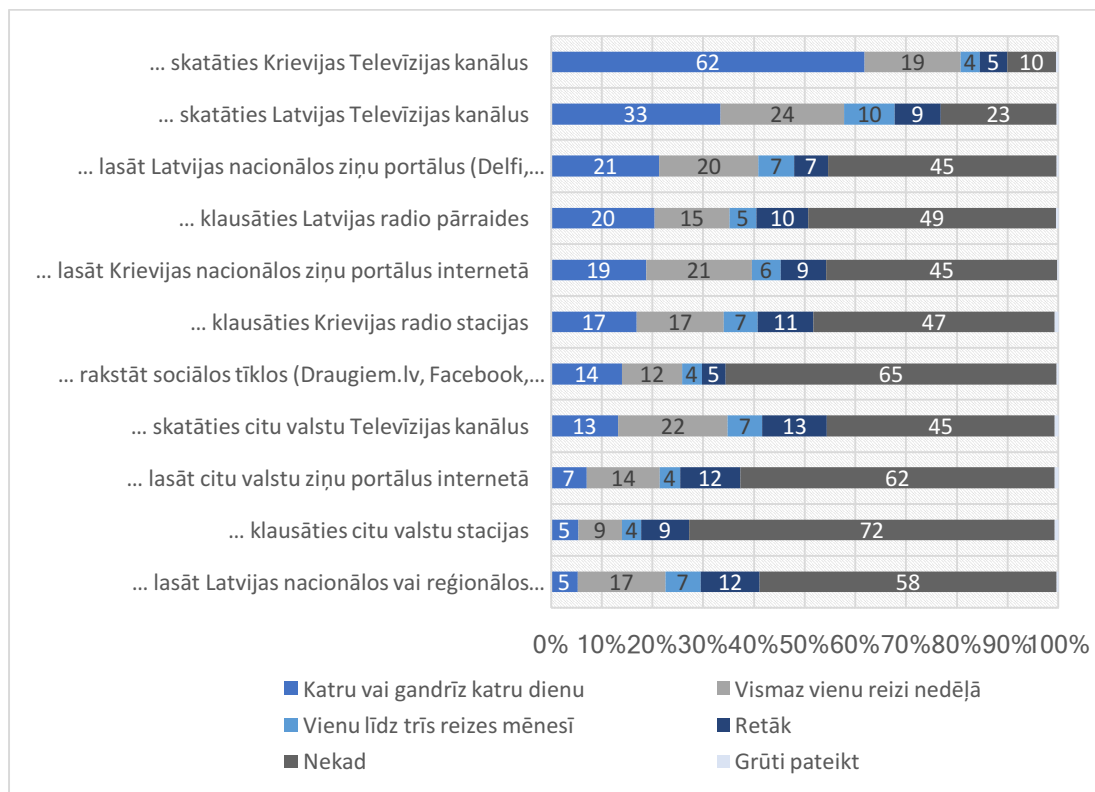
2.50. attēls. Informācijas ieguves valoda (%)

Aptaujā tika noskaidrots arī, kādus tieši medijus izmanto Latvijas mazākumtautību pārstāvji. Visvairāk mazākumtautību pārstāvju regulāri skatās Krievijas TV kanālus: 62% to dara katru vai gandrīz katru dienu un 19% – vismaz reizi nedēļā (2.51. attēls). Daudzi skatās arī Latvijas TV kanālus (57% vismaz reizi nedēļā). Ziņas Internetā ir populārākas nekā radiostacijas vai drukāti laikraksti: 41% vismaz reizi nedēļā lasa Latvijas nacionālos ziņu portālus, 40% – Krievijas nacionālos ziņu portālus, bet 26% vismaz reizi nedēļā raksta sociālajos tīklos. 35% mazākumtautību pārstāvju regulāri (vismaz reizi nedēļā) klausās Latvijas radio pārraides un tikpat (34%) – Krievijas radio stacijas. Latvijas drukātie laikraksti mazākumtautību vidū nav populāri, un arī citu

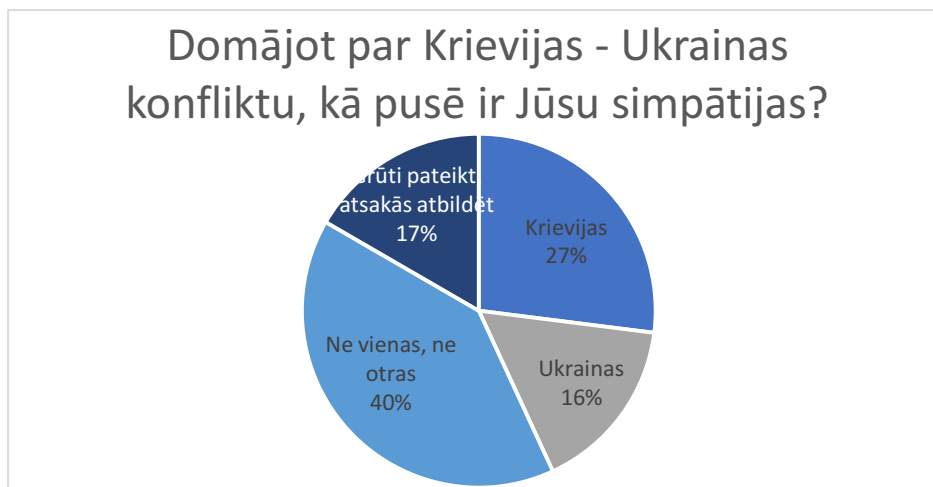
valstu medijus izmanto tikai neliela daļa mazākumtautību pārstāvju. Kopumā var secināt, ka mazākumtautību vidū ir līdzīgi populāras gan Latvijas, gan Krievijas Interneta un radio ziņas, taču Televīzijas kanālu popularitātes ziņā Krievijas kanāli izteikti dominē.

2.51. attēls. Mazākumtautību pārstāvju mediju lietojums (%)

Attiecībā uz Krievijas-Ukrainas konfliktu, lielākā daļa Latvijas mazākumtautību ieņem neitrālu pozīciju: viņu simpātijas nav ne vienā, ne otrā pusē (40%) vai arī ir grūti pateikt, kurā pusē ir viņu simpātijas (17%). 27% pārstāvji atbalsta Krievijai, bet 16% – Ukrainai (2.52. attēls).

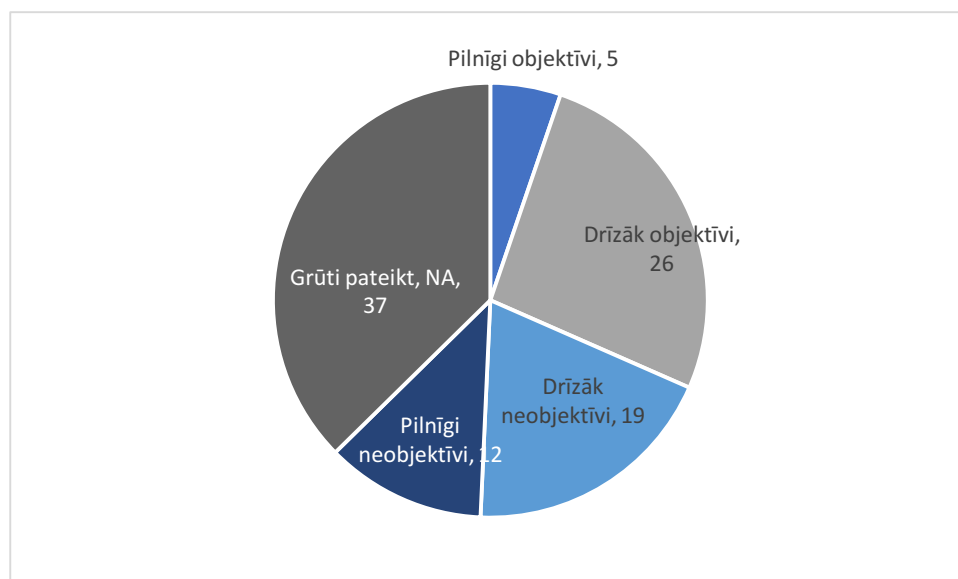
2.52. attēls. Pozīcija attiecībā uz Krievijas-Ukrainas konfliktu (%)

Arī viedokļi par to, vai Krievijas federālie masu mediji objektīvi atspoguļo notikumus Ukrainā, atšķiras: 31% uzskata, ka tie ir pilnīgi vai drīzāk objektīvi, bet citi 31% – ka

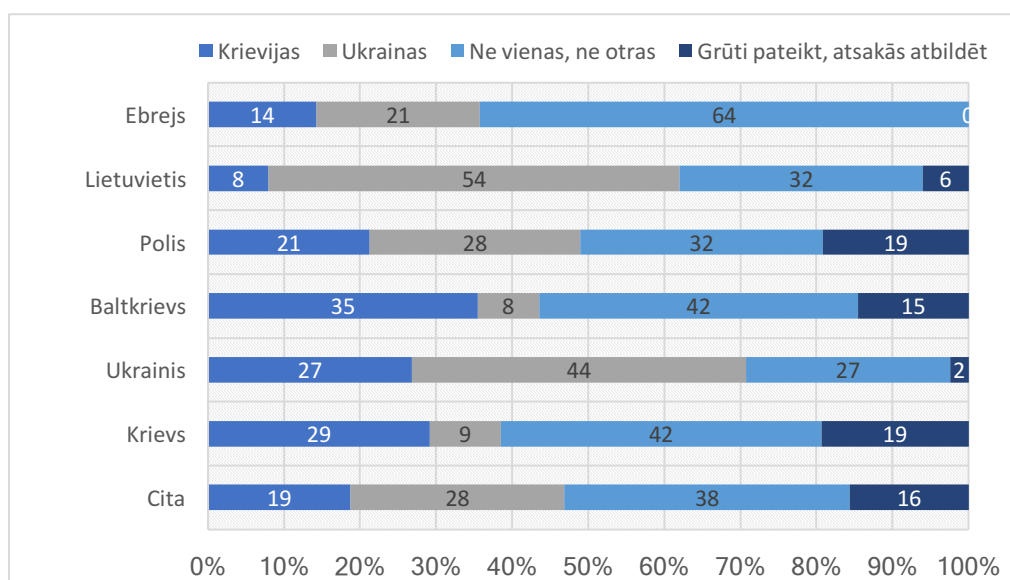
tie ir pilnībā vai drīzāk neobjektīvi. 37% respondentu atzinuši, ka viņiem ir grūti izvērtēt Krievijas mediju objektivitāti.

2.53. attēls. Priekšstats par Krievijas federālo masu mediju objektivitāti, atspoguļojot notikumus Ukrainā (%)

Ievērojami atšķiras Ukrainas situācijas vērtējums dažādu etnisko grupu pārstāvju vidū (2.54. attēls). Lietuviešu un ukraiņu simpātijas parasti, kaut arī ne vienmēr, ir Ukrainas pusē. Krievi un baltkrievi visbiežāk (42%) norāda, ka nav ne vienas, ne otras valsts pusē, katrs trešais atbalsta Krieviju, bet tikai 8–9% – Ukrainu. Ebreji šajā jautājumā izteikti ieņem neitrālu pozīciju (64%).

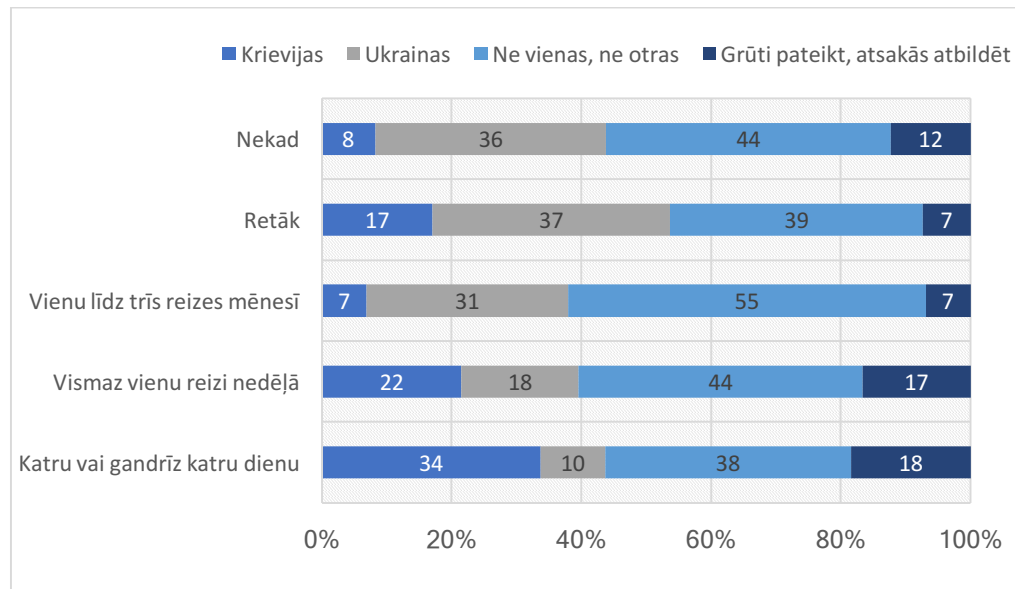
2.54. attēls. Dažādu tautību pārstāvju simpātijas Ukrainas jautājumā (%)

Atbalsts Krievijas vai Ukrainas pozīcijai saistīts ar Krievijas mediju, īpaši Krievijas televīzijas programmu, lietojumu (2.55. attēls). Tie, kuri skatās šo televīziju katru vai gandrīz katru dienu, ļoti reti atbalsta Ukrainas pozīciju (10%), biežāk nekā citi paužot atbalstu Krievijai (34%). Turpretī tie, kuri Krievijas televīziju skatās retāk nekā reizi nedēļā vai neskatās, daudz biežāk atbalsta Ukrainu, nekā Krieviju. Pilnīgi visās grupās visbiežāk pausta neitrāla pozīcija, tiesa, jāņem vērā, ka respondenti nereti izvēlas atklāti

nepaust savu viedokli par jautājumiem, kuri var tikt uzskatīti par daudznozīmīgiem vai politiski jūtīgiem.

2.55. attēls. Dažādu tautību pārstāvju simpātijas Ukrainas jautājumā (%)

3. SECINĀJUMI UN IETEIKUMI

Mazākumtautību nevalstiskās organizācijas

Jaunākie Centrālās Statistikas Pārvaldes (CSP) dati liecina, ka 38% Latvijas iedzīvotāju pieder mazākumtautībām. 76% mazākumtautību pārstāvju (gandrīz pusmiljons) ir krievu tautības, taču Latvijā dzīvo arī daudzi tūkstoši baltkrievu, ukraiņu, lietuviešu, poļu un citu mazākumtautību pārstāvju. Mazākumtautību iedzīvotāju skaits Latvijā pēdējos gados ir samazinājies, turklāt daudz straujāk nekā latviešu skaits, kas skaidrojams ar emigrāciju kā arī, lielākajā daļā mazākumtautību, zemu dzimstību.

Saskaņā ar Latvijas Republikas Uzņēmuma reģistrā un citos avotos pieejamo informāciju, pēc padziļinātas situācijas izpētes secināts, ka uz 2017. gada 30.maiju Latvijā darbojas 324 mazākumtautību biedrības. 2015. gadā veiktā biedrību apzināšana atklāja, ka reāli darbojas aptuveni puse reģistrēto biedrību. Gandrīz trešdaļa (98) mazākumtautību biedrību šobrīd uzskatāmas par tādām, kas darbojas aktīvi. 15 no mazākumtautību organizācijām ir jaunatnes organizācijas.

Mazākumtautību organizācijas pārsvarā koncentrējas galvaspilsētā: vairāk nekā puse no tām ir reģistrētas Rīgā (59% jeb 188). Katra otrā mazākumtautību organizācija tiecas saglabāt un attīstīt konkrētu kultūru (51% jeb 165), 12% mērķis ir kādas sabiedrības grupas interešu pārstāvēšana, bet 37% darbība ir vērsta uz abu iepriekš minēto mērķu īstenošanu.

72 mazākumtautību nevalstiskās organizācijas (22% no visām mazākumtautību biedrībām Latvijā) pārstāv krievus, 31 biedrība (10%) – ebrejus, 20 biedrības (9%) – romus, 22 (7%) – ukraiņus, 21 (6%) – baltkrievus, 15 (5%) – vāciešus, 12 (4%) – lietuviešus, 11 – poļus. Vairāk nekā trīs biedrības reģistrētas armēņiem, azerbaidžāņiem, kazahiem un tatāriem. Savukārt 55 mazākumtautību organizācijas (17%) pārstāv dažādas tautības. Tieši romu un ebreju organizācijas biežāk nekā citas rūpējas par savas pārstāvētās grupas interešu aizstāvību, ne (tikai) kultūras saglabāšanu. Starp aktīvajām organizācijām 15% pārstāv ebrejus, 13% baltkrievus, 13% – krievus, 10% vāciešus, 9% ukraiņus, bet tikai 6% – romus. Kopumā, uz kopējo krievu tautības cilvēku skaitu Latvijā, krievu organizāciju skaits ir neliels.

Lai panāktu, ka statistika precīzāk atspoguļo reāli aktīvās organizācijas, ieteicams vienkāršot nevalstisko organizāciju likvidācijas procesu. Tāpat, lai uzlabotu organizāciju uzskaiti un iegūtu pilnvērtīgāku informāciju par to darbību, ieteicams pilnveidot nevalstisko organizāciju reģistrācijas procedūru.

Piederības sajūta Latvijai

Salīdzinot ar 2015. gadu, ievērojami palielinājusies mazākumtautību pārstāvju piederības sajūta Latvijai: 84% (salīdzinot ar 67% 2015. gadā) jūtas cieši vai ļoti cieši saistīti ar Latviju. Ciešāku piederības sajūtu Latvijai izjūt vecāku paaudžu respondenti, tomēr pēdējos gados ir ievērojami stiprinājusies arī mazākumtautību jauniešu piederības sajūta Latvijai.

Stiprāka kļuvusi arī piederības sajūta savai pilsētai un reģionam, vienlaikus nedaudz mazinoties piederības sajūtai Krievijai (21% salīdzinājumā ar 28% 2015. gadā). Piesaisti Krievijai, saprotams, visbiežāk jūt krievu tautības cilvēki, taču pat viņu vidū tikai katrs ceturtais (25%) izjūt ciešu vai ļoti ciešu saikni ar Krieviju. Jaunieši daudz biežāk izjūt piederības sajūtu Eiropai (44%).

Ievērojami palielinājusies arī mazākumtautību pārstāvju lepnuma sajūta par piederību Latvijai, īpaši krievu tautības pārstāvju vidū (lepojas vai drīzāk lepojas 59% salīdzinot ar 44% 2015. gadā).

Globālās identitātes (Eiropas, pasaules iedzīvotājs) Latvijas mazākumtautību vidū nav raksturīgas; tā vietā spēcīgi izteikta ir nacionālā un etniskā identitāte: 43% jūtas ļoti piederīgi, 49% – zināmā mērā piederīgi Latvijas iedzīvotājiem, bet 46% jūtas ļoti piederīgi un 41% zināmā mērā piederīgi savas tautības cilvēkiem. Tas, ka tikai 8% nejūtas piederīgi Latvijas iedzīvotājiem, liecina par mazākumtautību veiksmīgu iekļaušanos Latvijas sabiedrībā. Salīdzinoši vairāk mazākumtautību pārstāvju, kas nejūtas vismaz zināmā mērā piederīgi Latvijas iedzīvotājiem, ir sastopami Rīgā un Latgalē (10%).

Lai gan aptaujas dati skaidri liecina par mazākumtautību piesaisti Latvijai (puse uzskata sevi par Latvijas patriotiem), bieži vērojama arī kritiska nostāja pret valsti notiekošo un gatavība savu neapmierinātību paust. 59% nepiekrīt vai pilnībā nepiekrīt, ka Latvijas iedzīvotājiem būtu jāatbalsta sava valsts nostāja pat tad, ja viņi paši domā citādi.

Tāpat kā 2015. gadā, mazākumtautības Latvijā vispozitīvāk vērtē Padomju laiku (1945–1990); 71% to vērtē kā labu vai ļoti labu, bet kritiski to vērtē vien 11%. Tomēr jāatzīmē, ka kopš 2015. gada būtiski samazinājies to cilvēku skaits, kas šo posmu vērtē ka ļoti labu (16% salīdzinājumā ar 29%), vienlaikus pieaugot “Grūti pateikt” atbilžu skaitam, kas varētu liecināt par zināmu vēstures pārvērtēšanu. Atbildes atklāj paaudžu atšķirības attieksmē pret Padomju periodu, turklāt atbildes liecina, ka nostaļģijai ir arī ekonomisks pamats: salīdzinoši retāk pozitīvi Padomju periodu vērtē Rīgā un Pierīgā dzīvojošie. Sagaidāms, ka mainoties paaudzēm un uzlabojoties ekonomiskajai situācijai, nostaļģija pēc Padomju laikiem mazināsies. Latvijas Brīvvalsts periodu un Atmodas periodu pozitīvi vai ļoti pozitīvi vērtē mazāk nekā trešdaļa mazākumtautību pārstāvju. Taču uzlabojies Neatkarīgās Latvijas laika (1991–2017) vērtējums: ja 2015. gadā šo periodu kā drīzāk labu vai ļoti labu vērtēja 29%, tad šobrīd – 44% mazākumtautību pārstāvju. Tas liecina par kopējā noskaņojuma attiecībā pret valsti notiekošo uzlabošanos.

Jautāti par Latvijas iedzīvotāju izsūtīšanu (deportācijām) 1941. un 1949. gadā no Latvijas uz Sibīriju un citiem attāliem PSRS reģioniem, 58% respondentu norādīja, ka tās nevienā gadījumā nevija attaisnojamas, turklāt šāds priekšstats, salīdzinot ar 2015. gadu, būtiski pastiprinājies. Tikai 3% deportācijas drīzāk vai pilnībā attaisno. Rezultāti liecina par virzību uz vienotāku sociālo atmiņu Latvijā, kas saskan ar Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam 3. virziena “Saliedēta sociālā atmiņa” 3.1. uzdevumu – nostiprināt uz patiesiem faktiem balstītu un demokrātiskām vērtībām atbilstošu izpratni par Otro pasaules karu, kā arī padomju un nacistu okupāciju Latvijā.

Aptaujas rezultāti liecina, ka salīdzinājumā ar 2015. gadu nedaudz palielinājies to mazākumtautību pārstāvju skaits, kas atzīmē Latvijas Republikas proklamēšanas dienu 18. novembrī (52% salīdzinājumā ar 46%) un Latvijas Republikas Neatkarības deklarācijas pasludināšanas dienu 4. maijā (28% salīdzinājumā ar 24%). Aptauja liecina arī, ka Otrā pasaules kara beigu un PSRS uzvaras karā atzīmēšana kā savulaik būtiska tradīcija sāk zaudēt savu lomu Latvijas mazākumtautību dzīvē: 2015. gadā šos svētkus neatzīmēja tikai 22%, bet šobrīd – jau 43% Latvijas mazākumtautību pārstāvju.

Mazākumtautību vidū samazinājusies arī gatavība aizbraukt no Latvijas. Ja 2015. gadā 29% plānoja vai pieļāva iespēju aizbraukt, tad 2017. gadā – vairs tikai 14%. Tomēr jāatzīmē, ka šādi plāni biežāk ir jauniešiem: 44% jauniešu līdz 25 gadu vecumā un 38% – 25–34 gadu vecumā plāno vai pieļauj iespēju aizbraukt no Latvijas.

Pilsoniskā līdzdalība

Mazākumtautību pārstāvji iesaistās gan politiskajos, gan sociālajos procesos Latvijā. 60% pēdējā gada laikā ir pastāvīgi interesējušies par politiku, skatoties TV raidījumus vai lasot, turklāt 50% par politiku ir diskutējuši ar draugiem vai paziņām. Tomēr pavisam neliela daļa ir iesaistījušies kādās politiskās aktivitātēs. Tā vietā populārākas ir sabiedriskas aktivitātes: 31% mazākumtautību pārstāvju piedalījušies vides sakopšanas talkā pēdējā gada laikā, bet 38% ziedojuši labdarības organizācijām vai akcijām.

Salīdzinot ar 2015. gadu, lai gan interese par politiku saglabājusies augstā līmenī, mazākumtautību politiskā lielākoties aktivitāte ir samazinājusies. Par politikas jautājumiem mazākumtautību pārstāvji šobrīd diskutē – gan personīgās sarunās, gan publiskajā telpā – ievērojami mazāk nekā 2015. gadā. Zināmā mērā to var skaidrot ar to, ka pēdējās parlamenta vēlēšanas Latvijā notika 2014. gadā, īsi pirms 2015. gada aptaujas, kā arī ar vērtējuma par Latvijā notiekošajiem procesiem uzlabošanos.

Salīdzinot ar citām grupām jaunieši līdz 25 gadu vecumā retāk interesējas par politiku un diskutē par politiku ar draugiem un paziņām, taču biežāk ir strādājuši kā brīvprātīgie vai piedalījušies vides sakopšanas talkā. Savu politisko viedokli visbiežāk aktīvi pauduši mazākumtautību pārstāvji 25–34 gadu vecumā, tātad – šī ir redzamākā un politiski aktīvākā grupa. Visvairāk par politiku interesējas un ar draugiem un paziņām diskutē valsts nozīmes pilsētās, savukārt maz politiku apspriež ciematos vai laukos. Rīdlinieki ir tie, kuri visbiežāk kādu cenšas pārliecināt balsot vai nebalsot par kādu politisko spēku, ievieto politiskus komentārus Internetā, iniciatīvas manabalss.lv un paraksta petīcijas, turklāt līdzdalības rādītāji cieši saistīti arī ar izglītības līmeni.

Mazākumtautību pārstāvji, kuriem ir Latvijas pilsonība, aktīvi piedalās vēlēšanās. 73% norāda, ka ir piedalījušies pēdējās Saeimas vēlēšanās, 66% – Eiropas parlamenta vēlēšanās, bet 76% (ievērojami vairāk nekā 2015. gadā) balsojuši pašvaldību vēlēšanās, kas saistīts ar pašvaldību vēlēšanu relatīvo tuvumu.

Analizējot iesaisti organizācijās, redzams, ka visvairāk Latvijas mazākumtautību pārstāvju ir iesaistījušies reliģisko vai reliģisko organizāciju darbā (17%), turklāt 4% ir šo organizāciju biedri. 12% pēdējā gada laikā ir iesaistījušies sporta organizāciju darbā, un tikpat – kādas kultūras vai atpūtas organizācijas darbā. Iesaiste citās organizācijās ir ievērojami mazāk izplatīta. 2,8% mazākumtautību pārstāvju ir mazākumtautību organizāciju biedri, bet to aktivitātēs kopumā iesaistījušies 5,6%. Kopējais mazākumtautību pārstāvju skaits, kas iesaistījušies jebkāda veida mazākumtautību organizācijās vai mākslinieciskās pašdarbības grupās ir 8,4%. Visbiežāk tajās iesaistījušies cilvēki ar augstāko izglītību, vidēji augstiem vai augstiem ienākumiem un rīdlinieki (15%), ko daļēji skaidro tas, ka tieši galvaspilsēta ir daudzu mazākumtautību organizāciju un grupu darbības vieta. Ieteicams nākotnē censties lielāku uzsvāru likt arī uz citu grupu piesaisti organizācijām. 64% mazākumtautību pārstāvji pēdējā gada laikā nav iesaistījušies nekādu nevalstisko organizāciju rīkotajos pasākumos, nav veikuši brīvprātīgo darbu vai kļuvuši par biedriem. Salīdzinājumā ar 2015. gadu, vērojama neliela situācijas uzlabošanās, kas atbilst Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam 1.virziena “Pilsoniskā sabiedrība un integrācija” 1.2. uzdevumam – stiprināt tradicionālās un netradicionālās pilsoniskās līdzdalības formas. Arī nākotnē ieteicams atbalstīt mazākumtautību organizāciju darbību un iesaisti tajās, taču lielāku uzsvāru liekot uz starpkultūru dialoga veicināšanu un aktivitātēm, kas veido saikni starp dažādām etniskajām grupām.

Pasākumus, kas domāti konkrētas etniskās izcelsmes cilvēkiem, pēdējā gada laikā apmeklējuši 36% mazākumtautību pārstāvju: visbiežāk svētku pasākumus vai koncertus (20–22%). Vispopulārākie šādi pasākumi ir Zemgalē un Latgalē, taču to apmeklējums atkarīgs gan no izglītības, gan ienākumu līmeņa. Zīmīgi, ka jauni cilvēki ir ne vien aktīvāki diasporas organizācijās, bet arī biežāk piedalās uz noteiktām mazākumtautībām vērsto pasākumos. Jaunieši visbiežāk kā neiesaistīšanās iemeslu min to, ka viņi ar domubiedriem satiekas tāpat un biedrību tam nevajag (45%), kā arī to, ka biedrības nepiedāvā viņiem interesantus pasākumus vai darbošanās jomas (11%). Tas liecina, ka organizācijām nepieciešams likt lielāku uzsvaru uz aktivitātēm, kas var piesaistīt un šķīst interesantas arī jaunajai paaudzei.

Mazākumtautību pārstāvju pārliecība par iespēju ietekmēt Saeimas vai valdības lēmumus joprojām ir zema: tikai 4% respondentu uzskata, ka viņiem ir lielas vai drīzāk lielas iespējas ietekmēt Saeimas vai valdības lēmumus. Tomēr, salīdzinot ar 2015. gadu, mazākumtautību pārstāvju skaits, kas uzskata, ka viņiem ir ļoti mazas vai nekādas iespējas ietekmēt valdības lēmumus, ir ievērojami samazinājies (63% salīdzinājumā ar 78% 2015. gadā). Uzlabojies arī priekšstats par iespējām ietekmēt savas pašvaldības lēmumus. Savas iespējas ietekmēt Saeimas vai valdības lēmumus optimistiskāk vērtē jaunieši un Latgalē dzīvojošie mazākumtautību pārstāvji.

Valsts un pašvaldību atbalsts mazākumtautībām

Runājot par valsts un pašvaldību atbalstu mazākumtautībām, respondenti visbiežāk pamanījuši latviešu valodas kursus mazākumtautībām (68%). Salīdzinoši vairāk nekā 2015. gadā pamanīta pilsonības piešķiršana svinīgās ceremonijās un mazākumtautību kolektīvu dalība Dziesmu un deju svētkos (44%), taču retāk nekā 2015. gadā ievēroti mazākumtautību festivāli un forumi (31%) un pasākumi mazākumtautību bērniem un jauniešiem (nometnes, konkursi u.c.) (23%). Atbalsts nevalstiskajām organizācijām joprojām ir salīdzinoši mazāk ievērotais atbalsta veids (18%), kas skaidrojams ar to, ka tikai neliela daļa mazākumtautību pārstāvju ir iesaistījušies šādās organizācijās. Mazāk informēti par valsts atbalstu mazākumtautību organizācijām ir jaunieši.

Vērtējums, vai valsts atbalsta mazākumtautību valodas un kultūras saglabāšanu Latvijā, atšķiras. 29% šim apgalvojumam piekrīt, 30% nepiekrīt, bet 40% bija grūti noformulēt savu viedokli. Biežāk šāda pārliecība ir cilvēkiem, kas ievērojuši valsts atbalstu mazākumtautību NVO, mazākumtautību forumus, festivālus un pasākumus bērniem un jauniešiem. Kritiskāks ir mazākumtautību viedoklis par valsts veikumu etniskās saskaņas veicināšanā: 33% drīzāk vai pilnīgi piekrīt, bet 47% drīzāk vai pilnīgi nepiekrīt, ka valsts veicina saskaņas veidošanos dažādu etnisko grupu starpā. Kopumā, tiem, kuri ievērojuši jebkādas valsts atbalsta formas, biežāk nekā citiem ir pozitīvs priekšstats par iespējām attīstīt savu valodu un kultūru, veidot saskanīgas attiecības ar citām etniskajām grupām, kā arī valsts lomu tajā. Tas liecina, ka nepieciešams aktīvāk informēt mazākumtautību pārstāvjus par valsts atbalstu etniskajām minoritātēm, jo īpaši nevalstiskajām organizācijām un dažādiem pasākumiem.

Latviešu valodas zināšanas un lietošana

Salīdzinot ar 2015. gadu ir palielinājies to mazākumtautību pārstāvju skaits, kuri latviešu valodu nezina vai kuriem ir tikai latviešu valodas pamatzināšanas. 2012. gadā 78% iedzīvotāju, kuru dzimtā valoda nav latviešu, novērtēja savas latviešu valodas prasmes kā ļoti labas, labas un viduvējas, 2014. gadā šis rādītājs bija 77%, un 2015. gadā – 83%, savukārt šogad tas nokrities līdz 69%. Daļēji kritums varētu būt

skaidrojams ar izlases atšķirībām (šī gada izlasē ir vairāk nepilsoņu), bet iespējams, ka pašvērtējumu kritiskāku padara apkārtējo latviešu valodas uzlabošanās.

Latviešu valodas pašvērtējums atšķiras dažādās apdzīvotās vietās: labi vai ļoti labi latviešu valodu zina puse (47%) Rīgā dzīvojošo, divas trešdaļas (64%) ciematos vai laukos dzīvojošo, bet mazāk nekā 40% citu pilsētu iedzīvotāju. Visvājākās latviešu valodas zināšanas ir mazākumtautību pārstāvjiem Latgalē: tikai 30% tās ir labas vai ļoti labas, bet 39% latviešu valodu nezina vai zina tikai pamatzināšanu līmenī.

Mazākumtautību vidū vērojama polarizēšanās attiecībā uz runāšanu latviešu valodā: gandrīz puse (46%) mazākumtautību pārstāvju labprāt runā latviešu valodā, kas ir vairāk nekā 2015. gadā (36%). 19% latviski runā bez īpašas patikas vai nelabprāt, kas arī ir vairāk nekā 2015. gadā (12%). Latviešu valodā salīdzinoši nelabprātāk runā krievi, ukraiņi un baltkrievi. Šo grupu latviešu valodas zināšanas arī ir visvājākās: mazāk nekā pusei ir labas vai ļoti labas latviešu valodas zināšanas. Nedaudz pozitīvāka attieksme pret runāšanu latviešu valodā un labākas latviešu valodas zināšanas ir jaunākiem cilvēkiem, kas norāda uz pozitīvu tendenci.

Valsts un pašvaldību iestādēs un mācību iestādēs mazākumtautību pārstāvji lielākoties sazinās latviešu valodā. Taču sadzīviskās situācijās kā, piemēram, sabiedriskajā transportā, veikalos un sadzīves pakalpojumu iestādēs, latviešu valodas lietojums ir rets (65–66% pamatā izmanto krievu valodu). Arī veselības aprūpes iestādēs lielākā daļa mazākumtautību pārstāvju pamatā izmanto krievu valodu. Salīdzinot ar 2015. gadu, nav notikušas lielas izmaiņas valodu lietojumā darba situācijās un arī valodu lietojumā saziņā publiskajā telpā, taču jāatzīmē, ka ievērojami biežāk latviešu valoda šobrīd dominē mācību iestādēs (62% pārsvarā lieto latviešu valodu, salīdzinājumā ar 39% 2015. gadā).

Interesanti, ka, uzrunājot latviešus, 24% mazākumtautību pārstāvju gandrīz vienmēr izvēlas krievu valodu, un vēl 23% – biežāk krievu, nekā latviešu valodu. Šādā ziņā situācija kopš 2015. gada nav uzlabojusies. Tomēr valodu lietojums gan publiskajā, gan privātajā telpā ievērojami atšķiras dažādos Latvijas reģionos. Krievu valoda saziņā ar kolēģiem un sanāksmēs dominē Rīgā un Latgalē. Rīgā arī skolās mazākumtautību pārstāvji biežāk komunicē krievu, nekā latviešu valodā. Tas apliecina, ka vidē, kurā kopumā krievu valoda ir biežāk sastopama, ir mazāks spiediens runāt latviešu valodā.

Runājot par tendencēm, jāatzīmē, ka jauni cilvēki biežāk nekā citi izvēlas latviešu valodu, sazinoties ar klientiem un sadarbības partneriem, parasti latviešus uzrunā latviski, un arī retāk uzstāj uz krievu valodu saziņā valsts un pašvaldību iestādēs, tomēr sadzīviskās situācijās (veikalos, sabiedriskajā transportā) arī jaunieši parasti izvēlas sev ērtāko krievu valodu. Kopumā izmaiņas valodu lietojumā, īpaši sadzīviskās situācijās, notiek lēni. Saskaņā ar nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam 2.virziena “Nacionālā identitāte: valoda un kultūrtelpa” 2.1.uzdevumu nepieciešams nodrošināt plašāku latviešu valodas lietošanu Latvijas publiskajā telpā, kas veicinās arī latviešu valodas zināšanu uzlabošanos.

Viedoklis par etniskajām attiecībām

Salīdzinot etnisko attiecību (attiecību starp dažādu tautību cilvēkiem) vērtējumu ar 2015. gadu, redzama ievērojama situācijas uzlabošanās. Ja 2015. gadā tikai 21% mazākumtautību pārstāvju vērtēja etniskās attiecības Latvijā kā labas vai ļoti labas, tad šogad – jau 48%. Joprojām visbiežākā atbilde uz jautājumu „Kā Jūs vērtējat etniskās attiecības Latvijā?” ir: apmierinošas (40%), un tikai 8% (salīdzinājumā ar 24%

2015. gadā) saskata etniskās attiecības Latvijā kā sliktas vai ļoti sliktas. Būtiski, ka priekšstats, ka etniskās attiecības Latvijā būtu sliktas, ir ļoti reti izplatīts jebkuras tautības pārstāvju vidū. Vienlaikus uzlabojies viedoklis par mazākumtautību iespējām attīstīt savu valodu un kultūru Latvijā. Ja 2015. gadā šīs iespējas kā labas vai ļoti labas vērtēja 24%, tad šogad – jau 36%.

Lielākā daļa mazākumtautību pārstāvju izveidojies priekšstats, ka Latvijas politiķi un politiskās partijas cenšas izmantot etniskās attiecības savas popularitātes vairošanai, tomēr šis priekšstats pēdējo gadu laikā ir būtiski mazinājies. 2015. gadā šādam apgalvojumam pilnībā piekrita 64% un drīzāk – 22%; šobrīd, attiecīgi, 35% un 38%. Dati liecina, ka zināmā mērā tas varētu būt saistīts ar paaudžu nomaiņu.

Paši ar netaisnīgu vai aizskarošu attieksmi pēdējo trīs gadu laikā saskārušies 22% mazākumtautību pārstāvju Latvijā: visbiežāk ebreji vai mazāko minoritāšu (piem., romi) pārstāvji. Biežākā situācija, kurā mazākumtautību pārstāvji pēc pašu vērtējuma saskārušies ar netaisnīgu vai aizskarošu attieksmi, ir – uz ielas, sabiedriskajā transportā (44%). 25% šāda situācija bijusi veikalā, bet 29% – saistībā ar darbu. 15% uzskata, ka pret viņiem netaisni izturējās sociālās palīdzības saņemšanā (pensija, pabalsti). Svarīgi pievērst uzmanību šādiem gadījumiem, lai novērstu diskriminācijas izpausmes visās dzīves jomās un situācijās.

Atbilstoši mazākumtautību iedzīvotāju viedoklim, lai veicinātu starpkultūru dialogu un sabiedrības saliedētību:

- 1) nepieciešams vairāk un biežāk rīkot kopīgus pasākumus – koncertus, izglītojošus un sporta pasākumus, īpaši akcentējot dažādu tautību cilvēku pienesumu un līdzdalību – 18%;
- 2) valdībai jārisina ekonomiskie jautājumi, uzlabojot dzīves kvalitāti visiem iedzīvotājiem neatkarīgi no tautības – 16%;
- 3) valdībai un galvenokārt atsevišķiem politiķiem jābeidz provocēt tautu un izmantot starpnacionālo attiecību problēmas savu politisko ambīciju īstenošanai – 15%

11% respondentu uzskata, ka nepieciešamas izmaiņas Pilsonības likumā, piešķirot automātiski pilsonību visiem Latvijas nepilsoņiem, savukārt 8% respondentu uzskata, ka ir jāmaina valodas politika valstī un jāpiešķir krievu valodai otras valsts valodas statuss. Līdzīgi kā iepriekš nozīmīgs skaits respondentu uzskata, ka ir jāaudzina un jāmainās pašai sabiedrībai – līdzpilvēkiem ir jābūt tolerantākiem, iecietīgākiem vienam pret otru (12%), jāmaina un jāmainās politiķu un cilvēku attieksmei pret līdzpilvēkiem, nedalot sabiedrību pēc tautības vai pilsonības (8%), jānovērš diskriminācija pēc pilsonības, tautības un valodas principa, nodrošinot vienādas tiesības visiem piedalīties vēlēšanās, iekļauties darba tirgū (7%). Mazākumtautību iedzīvotāji aicina aizmirst pagātnes pārestības, neatskatīties tik ļoti uz vēsturi (7%).

Mediju lietojums

Lielākā daļa mazākumtautību pārstāvju dod priekšroku informācijai krievu valodā, īpaši, skatoties televīzijas pārraides: 45% skatās šādas pārraides galvenokārt vai tikai krievu valodā. Tikai 18–20% pārsvarā izmanto medijus latviešu valodā. Visvairāk mazākumtautību pārstāvju regulāri skatās Krievijas TV kanālus: 62% to dara karu vai gandrīz katru dienu un 19% – vismaz reizi nedēļā. Daudzi skatās arī Latvijas TV kanālus (57% vismaz reizi nedēļā). Ziņas Internetā ir populārākas nekā radiostacijas vai drukāti laikraksti: 41% vismaz reizi nedēļā lasa Latvijas nacionālos ziņu portālus, 40% – Krievijas nacionālos ziņu portālus. 35% mazākumtautību pārstāvju regulāri

(vismaz reizi nedēļā) klausās Latvijas radio pārraides un tikpat (34%) – Krievijas radio stacijas. Latvijas drukātie laikraksti mazākumtautību vidū nav populāri, un arī citu valstu medijus izmanto tikai neliela daļa mazākumtautību pārstāvju. Kopumā var secināt, ka mazākumtautību vidū ir līdzīgi populāras gan Latvijas, gan Krievijas Interneta un radio ziņas, taču Televīzijas kanālu popularitātes ziņā Krievijas kanāli izteikti dominē un Latvijas televīzijas kanāli nespēj ar tiem konkurēt. Kopumā aptauja atklāj lielu skepsi un neuzticēšanos Latvijas mazākumtautību vidū attiecībā uz mediju saturu. Viedokļi par to, vai Krievijas federālie masu mediji objektīvi atspoguļo informāciju, atšķiras.

Attiecībā uz Krievijas-Ukrainas konfliktu, lielākā daļa Latvijas mazākumtautību ieņem neitrālu pozīciju: viņu simpātijas nav ne vienā, ne otrā pusē (40%) vai arī ir grūti pateikt, kurā pusē ir viņu simpātijas (17%). 27% pauduši atbalstu Krievijai, bet 16% – Ukrainai. Atbalsts Krievijas vai Ukrainas pozīcijai saistīts ar Krievijas mediju, īpaši Krievijas televīzijas programmu, lietojumu. Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam 1.virziena “Pilsoniskā sabiedrība un integrācija” 1.4. uzdevums paredz stiprināt kvalitatīvu, demokrātisku informācijas telpu un palielināt plašsaziņas līdzekļu lomu integrācijā. Kvalitatīva, Latvijas krievvalodīgajiem saistoša satura nodrošināšana televīzijā varētu mazināt atkarību no Krievijas televīzijas programmām.